

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Tyytyväisyys tulee töistä, en halua olla kotona.”

Maahanmuuttajanaisten viihtyvyys Oulussa

Anna Halonen ja Mari Ojalehto

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210 op

11/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210op

TIIVISTELMÄ

Työn tekijät Anna Halonen & Mari Ojalehto	Sivumäärä 79 + 7 liitesivua
Työn nimi ”Tyytyväisyys tulee töistä, en halua olla kotona.” – Maahanmuuttajanaisten viihtyvyys Oulussa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Maria Kontinen & Regina Pesonen	
Tiivistelmä <p>Maahanmuutto tuo mukanaan monia haasteita. Uuteen maahan ja kulttuuriin sopeutuminen on prosessi, jonka läpikäyminen vie aikaa ja on usein työlästä. Uudessa maassa on opittava elämään, mutta myös pystyttävä viihtymään. Opinnäytetyön lähtökohtana on perehtyä maahanmuuttajanaisten yhteiskunnalliseen asemaan Suomessa. Tarkoitus on löytää tekijöitä, joilla on keskeisesti vaikutusta maahanmuuttajanaisten viihtyvyyteen Suomessa. Tutkimusongelma opinnäytetyössä on maahanmuuttajanaisten viihtyvyys. Viihtyvyyteen keskeisesti vaikuttavat tekijät, kuten kotoutuminen sekä tasa-arvo ja sen kokeminen ovat aihealueita, jotka kuvataan opinnäytetyössä omina lukuina.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisin menetelmin eli tutkimusotteena oli laadullinen tutkimus. Tiedonkeruutavoista hyödynnettiin teemahaastattelua, jonka avulla selvitettiin, viihtyvätkö maahanmuuttajanaiset Suomessa ja ovatko he tyytyväisiä täällä vallitseviin elinoloihin. Suomalaisen yhteiskunnan rakentuminen sekä maamme kattava sosiaaliturvajärjestelmä vaikuttavat tyytyväisyyteen ja ovat näin keskeinen osa viihtyvyyttä. Haastateltavien osalta tutkimus tukee siis samalla hyvinvointiyhteiskunta-määritelmän toteutumista Suomessa.</p> <p>Tutkimuksen kohderyhmäksi valikoitui Oulussa asuvista maahanmuuttajanaisista koostuva joukko. Haastateltavat poimittiin harkinnanvaraisesti ja heitä kertyi yhteensä 16 naista, joista 11 oli eri kansalaisuuden edustajia. Ikäjakama haastateltavien välillä oli 23–55 vuotta.</p> <p>Varsinaista tilaajaa tutkimukselle ei löytynyt, mutta yhteistyötä tehtiin eri järjestöjen kanssa. Tärkein yhteistyökumppani oli Oulun Seudun Setlementti ry.</p> <p>Tutkimustuloksista kävi ilmi, että maahanmuuttajanaiset ovat sopeutuneet uuteen maahan ja kulttuuriin eriasteisesti. Samat viihtyvyyteen, mutta myös tyytymättömyyteen vaikuttavat tekijät toistuivat haastatteluissa. Kieli, työllisyys ja sosiaaliset suhteet koettiin merkittävimpinä viihtyvyyteen vaikuttavina tekijöinä.</p> <p>Jatkossa on pyrittävä puuttumaan perusteellisemmin niihin sosiaalisiin ongelmiin, joita naiset maassamme kohtaavat. Tarkoitus on löytää konkreettisia keinoja, jotka tukevat maahanmuuttajanaisten yhteiskunnallista asemaa sekä lisäävät heidän viihtyvyyttään uudessa kotimaassa.</p>	
Asiasanat Maahanmuutto, monikulttuurisuus, kotoutuminen, tasa-arvo, laadullinen tutkimus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
The Degree Programme in Civic Activities and Youth Work 210 credit

ABSTRACT

Author Anna Halonen & Mari Ojalehto	Number of Pages 79 + 7 attached pages
Title "Satisfaction comes from work, I do not want to be at home" – Satisfaction experienced by immigrant women living in Oulu	
Subscriber and/or Mentor Maria Kontinen & Regina Pesonen	
Abstract <p>Immigration brings many challenges. Adaptation to a new country and culture is a process through which the interaction takes time and is often laborious. One has to learn how to live in the new country, but also to enjoy it. The starting point of the thesis is to study the social status of immigrant women in Finland. The aim is to find the factors that have a key impact on how immigrant women feel comfortable about living in Finland. The research problem in the thesis is a comfort experience for immigrant women. Key factors influencing it is job satisfaction, as well as the integration of gender equality and the experience of the subject areas, which are described in a section of their own.</p> <p>The research was conducted with qualitative methods. Information collection was utilized in theme interviews, which helped us to find out if immigrant women are happy with their living conditions and enjoy living in Finland. Finnish society and the building of our comprehensive social security system affect the satisfaction and are thus an integral part of comfort. Interviewees for the research support how the definition of welfare is realized in Finland.</p> <p>The target group was selected for immigrant women living in Oulu. The interviewees were selected discretely, and they amounted to a total of 16 women, 11 of which were representatives of different nationalities. Age distribution of the interviewees was between 23-55 years.</p> <p>Subscribers for the actual study could not be found, but the co-operation was carried out in different organizations. The most important partner was the Settlement of Oulu Region.</p> <p>The study results show that immigrant women have adapted to a new country and culture to varying degrees. The same factors that influence the comfort levels also influenced the dissatisfaction factors. Language, employment and social relations were seen as the most significant factors affecting job satisfaction.</p> <p>In the future we must continue to address the social problems that women face in our country in more depth. The aim is to find concrete ways to support the social status of immigrant women as well as increase the comfort of their new homeland.</p>	
Keywords Immigration, multiculturalism, assimilation, equality, qualitative research	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	5
1.1 Opinnäytetyömme tavoite	6
2 MAAHANMUUTTO JA MONIKULTTUURISUUS SUOMESSA	8
2.1 Maahanmuuton historiaa	8
2.2 Maahanmuuton käsitteitä	9
2.3 Monikulttuurisuuden monimutkaisuus	11
2.4 Monikulttuurisuus tänään	13
2.5 Monikulttuurisuus Oulussa	14
2.6 Oulun Seudun Setlementti ry	15
2.7 Maahanmuuttajanaiset	19
3 KOTOUTUMINEN	22
3.1 Integraatio	22
3.2 Kotouttaminen	24
3.3 Kulttuurinen muutos eli akkulturaatio	27
3.4 Naiset kotoutumassa	29
4 TASA-ARVO	32
4.1 Naisia koskevat ihmisoikeudet	33
4.2 YK:n naisten oikeuksien yleissopimus	34
4.3 Nainen presidenttinä ja mies lastentarhanopettajana	36
4.4 Maahanmuuttajanaisten kokemuksia tasa-arvon toteutumisesta	38
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	44
5.1 Tutkimusmenetelmät	44
5.2 Tutkimusote: Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus	47
5.3 Tiedonkeruu: Teemahaastattelu	48
5.4 Tutkimusaineiston käsittely	54
5.5 Tutkimusaineiston luotettavuus	55
6 ANALYSOINTI JA POHDINTA	63
6.1 Tutkimustulokset ja johtopäätökset	65
6.1.1 Viihtyvyys	65
6.1.2 Osallisuus	69
6.1.3 Harrastukset	70
6.1.4 Haaveet ja odotukset	71
6.1.5 Oman osaamisen hyödyntäminen suomalaisessa yhteiskunnassa	72
6.2 Pohdinta	74
6.3 Kehittämissideat	76
LÄHTEET	78
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöt voidaan karkeasti jaotella joko toiminnallisiin tai tutkimuksellisiin töihin, mutta hyvissä opinnäytetöissä on usein aineksia molemmista. (Humanistinen ammatikorkeakoulu 2011.) Meidän opinnäytetyömme on tutkimuksellinen, sillä toiminnallinen osuutemme rajoittui pitkälti maahanmuuttajanaisille suorittamiin haastatteluihin. Varsinaista tilaajaa tutkimuksellemme ei löytynyt, mutta teimme paljon yhteistyötä eri järjestöjen kanssa, joista merkittävimmäksi nousi Oulun Seudun Setlementti ry.

Tutkimuksemme keskittyi Oulussa asuviin maahanmuuttajanaisiin. Halusimme tietää, miten Oulun kaupunki huomioi maahanmuuttajanaiset ja koti-äidit. Maahanmuuttajanaisten kohtaaminen kiinnosti meitä kovasti ja haastattelutilanteista halusimme tehdä mahdollisimman monipuolisia ja kattavia. Tyypillistä olikin, että yksi haastattelutilanne venyi jopa tunnin mittaiseksi. Laajaa keskustelua kävimme tasa-arvosta ja erityisesti siitä, miten naiset kokevat tasa-arvon toteutumisen Suomessa ja miten tasa-arvo täällä mahdollisesti poikkeaa heidän aiemmasta kotimaastaan. Halusimme saada selville, mitä heidän elämässään on Suomeen tulon myötä muuttunut. Kysyimme esimerkiksi, onko suomalaisella koti-äidillä heidän mielestään enemmän mahdollisuuksia ja vapauksia sekä onko tasa-arvo muuttunut millään tavoin parisuhteessa Suomeen tulon myötä.

Haastatteluja ohjasi tietenkin jokaiselle sama haastattelulomake, mutta haastattelutilanteet olivat vapaamuotoisia ja usein, alkujännityksen laannuttua, naiset innostuivat kertomaan laajemmin kokemuksistaan. Haastattelutilanteissa pyrimme puuttumaan kotoutumisen epäkohtiin korostamalla naisten oikeuksia, mutta muistuttamalla heitä myös heidän omista velvollisuuksistaan suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä. Maahanmuuttajan tulisi omaksua aktiivinen rooli kansalaistoimijana. Viihtyminen on pitkälti yksilön omalla vastuulla ja uudessa ympäristössä aloitteellisuutta vaaditaan kaikilta tasa-puolisesti.

1.1 Opinnäytetyömme tavoite

Opinnäytetyö on useasti matka tuntemattomaan. Jotta matka olisi onnistunut, on matkalla oltava osoite, määränpää eli tavoite. (Kananen 2008, 9.)

Tutkimuksen tavoitteena tulee pitää sitä, että se mahdollisimman hyvin kuvastaisi tutkittavien käsityksiä ja heidän kokemusmaailmaansa (Aaltio & Puusa 2011, 157). Uuden tiedon hankinta, ilmiön kuvaus, ymmärryksen syventäminen, ilmiön tulkinta ja teoreettisesti mielekkään tulkinnan tekeminen tai sen kyseenalaistaminen ovat tyypillisesti laadullisen tutkimuksen tavoitteita. (Aaltio & Puusa 2011, 48.)

Jo ennen opintojemme aloittamista Humanistisessa ammattikorkeakoulussa olimme hankkineet erilaisia kokemuksia ulkomailta. Ensimmäisen opiskeluvuoden aikana osallistuimme yhdessä Ranskassa järjestetylle kuukauden mittaiselle intensiivikurssille, mikä innoitti meitä hakeutumaan pidemmäksi aikaa ulkomaille. Toinen meistä on ottanut osaa kansainväliseen vaihtoon ja toinen suorittanut työoppimisjakson ulkomailta. Kiinnostuksemme matkailua, erilaisia kulttuureja ja kansainvälistymistä kohtaan on kasvanut entisestään, mikä tekee myös opinnäytetyömme aiheesta meille luontevan ja ominaisen.

Olemme molemmat suuntautuneet opinnoissamme kansainvälisyyteen ja monikulttuurisuuteen ja luennoilla olemme käsitelleet ajankohtaisia aiheita maahanmuuttoon liittyen. Esillä ovat olleet muun muassa maahanmuuttajien kotoutumisen haasteet ja naisten ja miesten välinen tasa-arvo. Nämä aihealueet nousevat myös opinnäytetyössämme keskeisesti esille. Miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta käydään laajaa julkista keskustelua myös suomalaisten naisten ja miesten välillä. Kiistan alla on esimerkiksi naisten ja miesten palkkaus. Naisten palkat ovat yleisesti ottaen alempia kuin miesten. Tasa-arvo ja sen toteutuminen Suomessa ja muualla maailmassa on ollut meitä kiinnostava aihe läpi opiskelumme.

Opinnäytetyössämme tutkimme maahanmuuttajanaisten viihtyvyyttä Suomessa sekä heidän tyytyväisyyttään täällä vallitseviin elinoloihin. Tutkimuksemme teoreettinen viitekehys koostuu aihealueista, jotka liittyvät merkittävästi viihtyvyyteen ja tämän vuoksi ne on kuvailtu perusteellisesti omina lukuina. Kotoutuminen ja tasa-arvo ovat

viihtyvyyteen keskeisesti vaikuttavia tekijöitä. Mitä paremmin maahanmuuttaja kotoutuu uuteen maahan, sitä paremmin hän todennäköisesti viihtyy uudessa kotimaassaan. Tasa-arvon kokeminen uudessa maassa on toinen viihtyvyyttä lisäävä tekijä. Tutkimuksemme kohderyhmäksi olemme valinneet Oulun seudun maahanmuuttajanaiset. Tarkoituksenamme on selvittää kvalitatiivisin menetelmin, millaisena maahanmuuttajanaiset kokevat olonsa Suomessa ja millä tavoin heidän viihtyvyyttään täällä voitaisiin jatkossa tukea ja kehittää.

Opinnäytetyömme aihe on tärkeä ja mielenkiintoinen, koska vastaavanlaista tutkimusta ei Humanistisessa ammattikorkeakoulussa ole aiemmin tehty. Maahanmuuttajanaisten kotoutumista on kyllä tutkittu, mutta aiempia tutkimuksia nimenomaan maahanmuuttajanaisten viihtyvyydestä emme ainakaan Oulun kirjastoista tai Internetin tietokannoista löytäneet. Aihe on ajankohtainen, koska maahanmuuttajien lukumäärä väestössämme kasvaa jatkuvasti, ja sen myötä erilaiset ongelmat ja haasteet yhteiskunnassamme lisääntyvät. Maahanmuuttajanaiset kiinnostavat meitä, koska he - erityisesti koti-äidit - ovat suurimmassa syrjäytymisen vaarassa. Maahanmuuttajanaisiin on edelleen ainakin Oulussa kiinnitetty aivan liian vähän huomiota. Toivomme tutkimuksemme tulosten herättävän meidän lisäksi myös lukijoissa ideoita erilaisten jatkotutkimusten kehittämiseksi.

2 MONIKULTTUURISUUS JA MAAHANMUUTTO SUOMESSA

Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen on huomattavasti luonnollisempaa vasta, kun tiedämme enemmän omasta historiastamme. Monikulttuurisuuden torjuminen ei ole mahdollista ennen kuin tunnemme historiaamme ja siinä vaikuttavien kulttuuri- ja muiden virtausten vaikutuksia tähän päivään. (Laakkonen 2008, 10.) Viimeaikaisen maahanmuuton ja Euroopan Unioniin liittymisen myötä monikulttuurisuus on kasvanut Suomessa, vaikkakin monikulttuurisuutta on ilmennyt täällä jo satojen vuosien ajan.

Monikulttuurisuuspolitiikkaan kuuluu kolme astetta, joista ensimmäisenä tulee mainita suvaitsevaisuus eli kaiken sellaisen kulttuurin harjoittamisen salliminen, joka ei häiritse muun väestön elämää. Toisena on kulttuuriyhteisön jäsenyyteen tai esimerkiksi uskonnolliseen vakaumukseen perustuvan syrjinnän kieltäminen ja kolmantena kulttuurin tukeminen julkisin toimin (Maria Kontisen luentomuistiinpanot 11.11.2009).

Punaisen Ristin Oulun ja Lapin piirin monikulttuurisuustoiminnan kehittäjä Saeed Warsamen mukaan monikulttuurisuus ei ole uusi asia Suomessa. Niin kutsutut vanhat vähemmistöt, kuten saamelaiset, romanit, suomenruotsalaiset ja kuurot ovat jo pitkään vaikuttaneet suomalaiseen yhteiskuntaan ja toisaalta vaatineet erityistä huomiota syrjäytymisen vaarassa ollessaan. Warsame painottaa monikulttuurisuuden ymmärtämistä myös paljon laajemmin, ajatellen vaikka elinympäristöä, sukupuolta, vakaumusta tai ikää, jotka kaikki vaikuttavat jokaisen yksilön identiteettiin ja kulttuuriin. Monokulttuuriseksi monesti arvosteltu Suomi on kuitenkin aina ollut erittäin monikulttuurinen yhteiskunta. (Vihreät ehdokkaat)

2.1 Maahanmuuton historiaa

Jo satoja vuosia Suomi on ollut todella monikulttuurinen maa. Maahanmuuttoa suuntautui 1600–1800 –luvulla Ruotsista, Saksasta, Venäjältä ja jossain määrin myös Englannista, Skotlannista, Tanskasta, Norjasta ja Sveitsistä. (Laakkonen 2008, 10.) Nämä ulkomaiset ammattityöntekijät kehittivät kauppaa ja teollisuutta, mutta valitet-

tavasti näiden osaavien ja yritteliäiden ihmisten historia on jäänyt lähes tuntemattomaksi. (Laakkonen 2008, 11.)

Suomen itsenäistymisen aikaan maahan tuli tuhansittain pakolaisia, joista vain pieni osa jäi pysyvästi Suomeen. Enimmillään Venäjä-Neuvostoliitosta tulleiden pakolaisten määrä oli Suomessa vuonna 1922, jolloin näiden pakolaisten määrä oli yhteensä 33 500. Suomessa olevien pakolaisten määrä on ollut vuonna 2000 vain hieman enemmän kuin tuolloin. Talvisodan syttyessä 1938 pakolaisten määrä puolittui 13 000:een. (Laakkonen 2008, 10.)

Modernilla ajalla Suomeen tuli ensin maahanmuuttajia Itämeren alueelta ja Pohjois-Euroopasta, ja vastaanottaessaan pakolaisia Suomi kohtasi Pohjois-Euroopan ulkopuolisen maailman. Uusina etnisinä vähemmistöinä ja -ryhminä mainittakoon somalialaiset ja vietnamilaiset, joita ennen poliittisen turvapaikan saaneet chileläiset edustivat Suomessa Etelä-Amerikkaa 1970-luvun alussa. Afrikan Suomi kohtasi konkreettisesti 1990-luvulla huomattavan suuren somalialaisten turvapaikanhakijoiden ryhmän myötä. (Laakkonen 2008, 10.)

2.2 Maahanmuuton käsitteitä

Siirtolaiseksi kutsutaan henkilöä, joka muuttaa pysyvästi asumaan toiseen maahan. Kansainvälisissä tilastoissa siirtolainen on henkilö, joka muuttaa maasta ainakin vuodeksi ulkomaille. Joissakin maissa siirtolaisiksi määritellään myös henkilöt, jotka muuttavat maahan lyhyeksi ajanjaksoksi, vaikka muutamiksi kuukausiksi. Sen sijaan maassa vakituisesti asuvaksi luetaan ainoastaan henkilö, jonka aikomuksena on asua maassa vähintään vuoden verran. Esimerkiksi Suomessa on tällainen menettely. (Nieminen 2008, 26.)

Yleisessä kielenkäytössä siirtolaisista puhuttaessa käytetään nimitystä maahanmuuttaja tai maastamuuttaja. Maahanmuuttajiksi ymmärretään usein pelkästään sellaiset henkilöt, jotka ovat tai ovat olleet ulkomaan kansalaisia, vaikka maahanmuuttajien määrä koostuu myös Suomen kansalaisista eli paluumuuttajista. Tähän joukkoon kuuluvat myös ne henkilöt, jotka ovat ottaneet vieraan maan kansalaisuuden, mutta ovat lähtöjään Suomen kansalaisia. Paluumuuttajiin lasketaan lisäksi heidän jälkeläi-

sensä. Suomessa erityiseksi siirtolaisten ryhmäksi on nimetty inkeriläiset, jotka presidentti Mauno Koivisto totesi vuonna 1990 antamassaan haastattelussa suomalaisiksi paluumuuttajiksi. (Nieminen 2008, 26.)

Suomessa puhutaan yleisesti suomalaisista ja ulkomaalaisista. Käsitteenä ulkomaalaisen katsotaan kuitenkin olevan hieman ongelmallinen, vaikka Suomen kansalaisuuslaki (16.6.2003/359,§2) määrittelee selvästi kuka on ulkomaalainen. Ulkomaalaisella tarkoitetaan lain mukaan henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen. Kaikki Suomen kansalaisuuden saaneet ovat täten suomalaisia. (Nieminen 2008, 27.) Siirtolaisväestöllä tarkoitetaan samaa kuin nykyään puhuttaessa ulkomaalaisista tai maahanmuuttajaväestöstä. Sanalla maahanmuuttaja voi olla hieman positiivisempi sävy kuin sanalla siirtolainen, ja sitä kuuleekin käytettävän arkikielessä enemmän.

Yleisimmät syyt maahanmuutolle Suomessa ovat paluumuutto (lähinnä naapurimaista, kuten Venäjältä, Virosta ja Ruotsista noin puolet maahanmuuttajaväestöstä), humanitaariset syyt eli pakolaisuus ja turvapaikan hakeminen (esimerkiksi Somaliasta ja Irakista), avioituminen ja muut perhesyyt. Suurimmilla ulkomaalaisryhmillä käsitteään juuri naapurimaista muuttaneita. (Pehkonen 2005, 22.) Viime vuosina perheiden yhdistämisen myötä on Suomeen alkanut tulla enemmän maahanmuuttajia. Ongelmia tästä on koitunut jossain määrin vaihtelevien, eri kulttuureissa vallitsevien perhekäsitysten takia, mitkä saattavat olla hyvin erilaisia kuin Suomessa. Suomessa perhekäsittää pitkälti vanhemmat ja lapset, kun taas esimerkiksi irakilaiseen perheeseen kuuluvat usein luonnollisesti myös isovanhemmat ja joskus myös serkut. Toisaalta, maahanmuutosta erityisesti kriittisesti puhuttaessa huomioidaan usein ainoastaan pakolaiset, joka on pieni ryhmä kokonaisuutta ajatellen. Koko maahanmuuttajaväestöstä pakolaisten ja myönteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden osuus on noin 15 %.

Melkein puolet haastattelemistamme maahanmuuttajajanaaisista olivat muuttaneet Suomeen suomalaisen miehen perässä eli avioliiton perusteella. Muutama oli lähtenyt Suomeen työn tai koulutuksen perässä (Aasian maista) ja muutama pakolaisina Lähi-Idästä ja Pohjois-Afrikasta. Haastateltavistammekin vain kolme kaikista 16:sta oli kiintiöpakolaisina Suomeen tulleita. Kaksi haastattelemaamme naista oli muuttanut Suomeen myöhemmin miestensä perässä, miesten varmistettua ensin itselleen töitä maastamme.

2.3 Monikulttuurisuuden monimutkaisuus

Monikulttuurisuus on erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista, parhaimmillaan se on myös syrjäytymisen vaarassa olevien tukemista. Se on tasa-arvoa yksilöiden ja kulttuurien välillä sekä yhdessä sovittuja pelisääntöjä ja rajoja. Monikulttuurisuus tarkoittaa myös poliittista ohjelmaa ja yhteiskunnan rakenteen muutosta. Monikulttuurista yhteiskuntaa tavoitellessamme ja halutessamme sen muodostumista tosissaan tukea, meidän tulisi kehittää yhteiskunnan palveluita ottaen huomioon nimenomaan monikulttuurinen asiakaskuntamme. Näin toimiessamme vastaisimme kaikkien tarpeisiin tasa-arvoa edistävästi ja välttyisimme turhilta konflikteilta. Monikulttuurinen yhteiskunta koostuu eri kulttuurien edustajista, joiden tulisi pyrkiä elämään tasa-arvoisessa asemassa ja vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin he muodostaisivat toimivan ja jokaisen oikeuksia kunnioittavan kokonaisuuden. Monikulttuurinen yhteiskunta on ihannetilanne, mikä ei ole toistaiseksi toteutunut missään maailman valtiossa. Se on kuitenkin tavoite, johon pyritään, ja jota varten palveluja kehitetään. (Räty 2002, 46–48.)

Monikulttuurisuusideaalin toteuttamisen on katsottu edellyttävän sekä yhteiskunnan että yksilön tasolla tapahtuvia prosesseja (Lepola 2000, 378). Yhteiskunnan tasolla, hallinnossa, työelämässä ja kasvatuksessa vaaditaan totutusta poikkeavan kulttuuri- taustan huomioimista uusien asukkaiden kohdalla. Monikulttuurisuuden ihanne liitetään tasa-arvoiseen yhteiskuntaan ja tavoitteena pidetään tasa-arvon toteutumista kulttuurisesti erilaisiksi määriteltyjen maahanmuuttajien kohdalla. Yksilötasolla eli yksittäisten maahanmuuttajien kohdalla monikulttuurisuuden määritellään merkitsevän sopeutumista Suomeen tasa-arvoisena ja toimintakykyisenä yhteiskunnan jäsenenä suomalaisten tapojen ja suomen kielen oppimisen kautta. Toisaalta, se merkitsee maahanmuuttajalle myös oman kulttuurinsa säilyttämistä. (Lepola 2000, 378.) Meidän olisi tässäkin suhteessa hyvä muistaa, ettei tasa-arvoa ole ihmisten kohtelemisen samalla tavoin, vaan heidän kohtelemisen heille sopivalla tavalla.

Suomen lainsäädäntö asettaa rajat mahdollisille monikulttuurisuuden nimissä ehdotetuille käytännöille. Tämä ajatus vaikuttaa itsestään selvältä, mikäli sen tulkitaan tar-

koittavan sitä, että monikulttuurisuuden nimissä ei saa rikkoa lakia (Lepola 2000, 379). Itsestäänselvyyys katoaa, kun voimassa olevia lakeja muutetaan ja kumotaan sekä uusia säädetään jatkuvasti. Se juuri on eduskunnan työtä. Lakien määrittämä raja ei enää olekaan selvä ja ehdoton, vaan näyttäytyy poliittisten tavoitteiden ja kompromissien tuloksena, voimassa olevana ja noudatettavana, kunnes toisin säädetään. Lisäksi lait eivät ole kulttuurisesti neutraaleja tai kulttuurista erillään, vaan ne heijastavat kulttuurisidonnaisia käsityksiä ja arvoja. (Lepola 2000, 379.)

Monikulttuurisuudesta käyty keskustelu ei ole ollut kovinkaan dialogista, vaan määrävänä tekijänä niissä on ollut ”meidän suomalaisten” näkökulma. Vaikka nämä ”me suomalaiset” eivät tietenkään todellisuudessa tunne kaikkien suomalaisten näkemyksiä, vetoaminen tuollaiseen yhteenkuuluvaksi esitettyyn kollektiiviin antaa pontta heidän argumentoinneilleen. Olennaista on panna merkille se, keiden ajatellaan olevan suomalaisia ja keihin pidetään tarpeellisena ja oikeutettuna vedota ”meidän suomalaisten näkökulmasta”. Toinen monikulttuurisuuden tilaa kaventava lähtökohta perustuu ajatukseen arvoista, jotka olisivat universaaleja. Kun käytännöt, tavat ja arvot joutuvat konfliktiin keskenään, kiistakysymyksen määrittämään kuuluvan alueelle, jolla kompromisseja ei voi tehdä. Tällöin omaa näkemystä ei puolusteta vain ”maan tapana”, vaan se esitetään universaalina, kaikkialla ja kaikille voimassa olevana, loukkaamattomana sääntönä. Tällaisina universaaleina arvoina maahanmuutosta keskusteltaessa ovat nousseet esiin ihmisoikeudet ja ruumiillinen koskemattomuus. (Lepola 2000, 380–385.)

Sivistysvaltiona tunnustamme Suomessa kaikkien laillisesti maassa asuvien oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin. Kulttuuriperinteiden hyväksymisessä on kuitenkin tehtävä rajauksia niiden perinteiden kohdalla, jotka eivät ole hyväksyttäviä Suomessa. Tällaisia patriarkaalisista yhteiskunnista, joissa miehet hallitsevat maahanmuuton yhteydessä mukana tulleita ongelmallisia perinteitä ovat tyttöjen ympärileikkaus, avioliittoon pakottaminen, kunniaväkivalta ja kunniamurhat, naisiin kohdistuva väkivalta ja eristäminen muusta yhteiskunnasta, uskonnon varjolla harjoitettu väkivalta sekä lasten suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisen estäminen. Kiintiöpakolaisille, jotka tulevat patriarkaalisista yhteiskunnista tulisi korostaa demokraattisen yhteiskunnan ja oikeusvaltion käytäntöjä. Tähän asti näiden asioiden merkitystä on eri järjestöissä korostettu valitettavan harvoin. (Laakkonen 2008, 11.)

Poliittisten ja sosiaalisten oikeuksien käyttäjiä ovat yksilöt, eivät ryhmät, ja tässä suhteessa suomalainen järjestelmä on melko avoin myös maahan muuttaneille ulkomaalaisille. Sosiaalietujen ja -palvelujen nauttimisoikeus perustuu maassa asumiseen, ei siis kansalaisuuteen eikä mihinkään tiettyyn etniseen ominaisuuteen. Poliittisistakin oikeuksista suuri osa kuuluu kaikille maassa asuville, vaikka valtiolliset vaalit on tietenkin rajattu vain Suomen kansalaisten asiaksi. Kansalaisuuden saaminen on tosin mahdollista myös maahanmuuttajille tietyn asumisajan jälkeen. Maahanmuuttopolitiikassa keskustelussa esiintyy kannanottoja, joissa puolustetaan kansalaisten erioikeuksia muihin maassa asuviin nähden ja korostetaan kulttuurisen homogeenisuuden arvoa kansakunnan ja poliittisten oikeuksien käyttäjien kriteerinä. Näitä vastaan asetuvat liberaalimmat näkemykset ja mielipiteet, joissa poliittisten oikeuksien katsotaan olevan yksilötason asia ja niiden nauttimisoikeus on tarpeen kaikille, jotta jokainen voisi vaikuttaa omaan elinympäristöönsä. (Lepola 2000, 380–385.)

Monet ihmisten ja valtioiden suhdetta kuvaavat ajattelumallit liittyvät kansallisvaltioihanteisiin, kuten ”oma maa”, ”oma kansa”, ”kansakunta”, ”kansalainen”, ”valtion suvereenisuus” ja ”maan tapa”. Jos halutaan toteuttaa monikulttuurisuutta, kuten nykyään Suomessa julkilausutun virallisen linjan mukaisesti halutaan, myös näitä ajattelumalleja on muokattava. Siksi monikulttuurisuusprojektin toteuttaminen ei ole mikään kevyt hanke koskiessaan maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikan sektorin lisäksi yleisempiä käsityksiä valtioiden ja yksilöiden sekä poliittisen ja kulttuurisen yhteenkuuluvuuden suhteesta. Tämä projekti koskee myös Suomi-kuvaa ja suomalaisuuden käsittämistä. Jos suomalaisuus käsitetään yhteiskunnalliseksi yhteenkuuluvuudeksi, Suomessa vakinaisesti elävien ja toimivien ihmisten joukoksi, tähän joukkoon voivat kuulua maahan muuttaneet siinä missä maahan syntyneetkin. (Lepola 2000, 385.)

2.4 Monikulttuurisuus tänään

Monikulttuurisuus ei ole itsestään selvä termi, ja siitä usein vouhotetaan ajattelematta sen kummemmin mitä sillä edes tarkoitetaan. Paul Gilroy kuvailee sitä liian raskaana ja riitoja aiheuttaneena terminä, josta on tullut voimakas ja hallitseva ”päämerkityk-

sentekijä”. Termiä on usein ylistetty kritiikittä, tai tarkoituksella vääristelty ja tuomittu, varsinkin kasvatuksellisiin ja poliittisiin tarkoitukseen. Tarkoitettiinpa monikulttuurisuudella mitä tahansa, siitä on tullut keskeinen puheenaihe kamppailussa kansallista identiteettiä koskevista asioista. (Hadley 2008, 66.)

Kaupunki on paikka, jossa kaikki uusi syntyy maailmaan. Sosiologian professori Michael Keithin tulkinnan mukaan kaupunki on ekonomisen, poliittisen ja kulttuurisen muutoksen sulatusuuni, koska kaupunkielämän melske ravistelee vanhoja arvoja ja järjestyksiä. Näistä kansallisen suvereenisuuden ravisteluista kehittyvät uusia ongelmia, kun huomataan ne kulttuuriset erot, jotka 2000-luvun väistämätön monikulttuurisuus tuo. Siinä, missä poliisi ja muut viranomaiset voisivat jatkaa kansallisvaltion vanhojen arvojen ja järjestysten edustamista, voimme kulttuurisen moninaisuuden myötä huomata ristiriidan, joka ajaa sosiaalista muutosta. Näin ollen valtion ja eri kulttuurien välinen vuoropuhelu on tärkeä kaksisuuntainen prosessi, jossa sekä alkuperäisväestön että maahanmuuttajien elämäntavat jatkuvasti rikkoontuvat, sekoittuvat ja muuttuvat. (Hadley 2008, 65.)

2.5 Monikulttuurisuus Oulussa

Oulu on jatkuvasti kasvava kaupunki, joka on pitkään houkuttanut teollisuus- ja teknologia investointeja. Oulun yliopisto on osaltaan vaikuttanut merkittävästi Oulun kansainvälistymiseen tarjoamalla korkeatasoista koulutusta usealla eri tieteenalueella ja olemalla merkittävä ja verkostoitunut tutkimusinstituutio niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Oulu on monella tavalla yhteistyössä muiden globaalien toimijoiden kanssa ja kaupunkiin on kulkeutunut paljon uusia suomalaisia ja maahanmuuttajia, sekä pakolaisia että työn tai opiskelupaikan perässä muuttajia. Oulu kansainvälistyy koko ajan enemmän, mutta monikulttuurisuustoiminnan kehittäjä Saeed Warsame kyseenalaistaa kuitenkin tämän “kansainvälistymisen” tarkoituksen. ”Tarkoittaako se prosessia kohti monikulttuurista yhteiskuntaa? Jos niin on, monikulttuurisuuden täytyisi näkyä mm. koulutuksessa, työpaikoilla ja erilaisissa päätöksentekoprosesseissa.” (Vihreät ehdokkaat)

Warsamen huomio on sikäli hyvä ja kysymys aiheellinen, että haastattelujakin tehdessämme kävi jatkuvasti ja jokaisen naisen kohdalla ilmi puutteita koulutustarjon-

nassa ja laiminlyöntejä työhaussa. Puhumattakaan siitä harmillisesta tosiasiasta, että tiedotusta koulutuksesta, vapaa-ajan harrastuksista ja muista mahdollisuuksista tapahtuu edelleen harvinaisen huonosti erityisesti maahanmuuttajanaisten kohdalla. Eräs eläkeikään ehtinyt irakilaisnainen totesi jääneensä koti-äitinä täysin informaation ulkopuolelle: ”Minä en tienny, kukaan ei kertonu minulle... tästä kerhosta. Miksi ei kukaan kertonu koskaan, olin kotona vaan...” Vasta, kun hän ilmoittautui suomen kielen jatkokursseille asuttuaan Suomessa jo viitisen vuotta, hän sai jotenkin toisen opiskelutoverin kautta kuulla häntä kiinnostaneista ompelukursseista ja muista käsi-työpajoista.

Jotta aidosti monikulttuurinen yhteiskunta toteutuisi, tulisi Oulussa puuttua rakenteellisiin ja asenteellisiin haasteisiin, jotka tuntuvat edelleen estävän ja hidastavan monikulttuurisen yhteiskunnan kehittymistä Oulussa. Parhaimmillaan monikulttuurinen yhteiskunta tarjoaa mahdollisuuksia kulttuurienväliseen vuorovaikutukseen, jossa väestöryhmien väliset suhteet ovat tasapainossa ja jossa erilaiset sosiaaliset ryhmät voivat elää tasa-arvoisissa oloissa (Maria Kontisen luennot 15.10.2009). Tällainen käytäntö sekä unelma perustuvat ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja syrjinnän vastustamiseen niin maailmanlaajuisesti kuin paikallisella tasolla.

2.6 Oulun Seudun Settlementti ry

Oulun Seudun Settlementti ry on ollut olemassa lähes seitsemänkymmentä vuotta. Se on voittoa tavoittelematon julkisyhteisö, jonka eri toiminnot tavoittavat vuositasolla kymmeniä tuhansia kaikenikäisiä pohjoissuomalaisia. Toiminta on laajaa ja liike tekee yhteistyötä monen muun oululaisen järjestön kanssa. Settlementin monipuolisesta toiminnasta huolimatta monikaan ei kuitenkaan tiedä, että käydessään Oulun Kansalaisopiston puutyökurssilla, opiskellessaan Pohjola-opistolla tai käydessään vaikkapa Syötteen supersuosituksessa leirikoulussa, hän itse asiassa onkin tekemisissä Oulun Seudun Settlementin kanssa.

Oulun Seudun Settlementin kautta saimme viimein tutkimukseemme sopivia haastateltavia, joiden innokkaasta ja avoimesta asenteesta olemme koko tutkimuksemme ajan olleet todella positiivisesti yllättyneitä ja heille siitä suuresti kiitollisia. Suurin

osa kontakteistamme tulikin järjestön ylläpitämän Ystävyystalon kautta. Yhdeksän haastateltavistamme opiskeli Naisten koulussa, kaksi naista tavoitimme kulttuurivälittäjälinjalta ja kaksi maahanmuuttajanaista haastattelimme Ystävyystalon kerhotiloissa intialaisen yhteisöyöntekijän järjestäessä meille tapaamisen. Yhteisöyöntekijä antoi meille myös haastattelun. Loput kaksi haasteltavaamme tavoitimme Pohjois-Suomen koulutuskeskuksesta, suomen kielen jatkokurssilta.

Oulun Seudun Setlementti toteuttaa Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksella monikulttuurista Ystävyystalo -toimintaa, jonka päämääränä on maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen. Ystävyystalon ryhmiä järjestetään kansainvälisessä toimintakeskuksessa Villa Victorissa, mutta myös muissa paikoissa, lähellä ihmisiä. Kerhojen ja ryhmien lisäksi järjestetään satunnaisia juhlia, tapahtumia ja retkiä. Toiminnassa on mukana paljon maahanmuuttajia, mutta myös suomalaisten osallistumista pidetään erittäin toivottuna ja tervetulleena. Nimensä mukaisesti toiminnassa pyritään siihen, että ihmiset löytävät ystäviä toisistaan. Ystävyystalossa eri kulttuureista tulevat ihmiset ovat kanssakäymisessä keskenään. Siellä saa ystäviä ja ennen kaikkea apua suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisessa. Ystävyystalon tiloissa järjestetään paljon mielekästä ohjattua tekemistä, tai sitten sinne mennään vain viihtymään kahvikupposen äärelle. Talossa arvostetaan erilaisia ihmisiä ja erilaisuutta, ja luodaan koko ajan uusia yhteisiä toimintamuotoja. Ystävyystalon toiminnoissa kirjataan vuosittain yli 8000 käyntikertaa. (Ystävyystalon kotisivut)

Kulttuurivälittäjä on aikuinen maahanmuuttaja, joka on koulutettu toimimaan oman kulttuurinsa lähettiläänä kouluissa, päiväkodeissa ja muissa yhteisöissä. Kulttuurivälittäjät tuovat vieraat kulttuurit lähelle suomalaista ihmistä tekemällä työtä omalla persoonallisella tavallaan. Kulttuurivälittäjä-projektilla tuetaan maahanmuuttajien kotoutumista ja edistetään yhteiskunnan tervettä monikulttuurista kehitystä. Projekteissa on kehitetty 14 opintoviikon mittainen Kulttuurivälittäjän koulutus, joka valmentaa kulttuurivälittäjän tehtävään. Koulutuksen on suorittanut tähän mennessä yhteensä viisikymmentä kulttuurivälittäjää kahdestakymmenestäkolmesta eri maasta. Koulutus on kehittänyt maahanmuuttajien suomen kielen osaamista, esiintymistaitoja ja muita työelämävalmiuksia, sekä antanut monipuolisesti tietoa elämästä eri kulttuureissa ja Suomessa. Projekti on edistänyt siihen osallistuneiden kulttuurivälittäjien työllistymistä ja pärjäämistä Suomessa, koska he ovat hankkineet valmiuksia ja verkostoja, jotka

johtavat työllistymiseen. (Pohjola-opiston esite: Kulttuurivälittäjän peruskoulutus)

Kulttuurivälittäjien tekemä työ suvaitsevaisemman yhteiskunnan edistämiseksi on ollut merkittävää. Heidän esiintymisissään on projektikaudella ollut yhteensä noin 27 000 kuulijaa ja koulutetut kulttuurivälittäjät ovat saaneet töitä esiintymisen kautta noin 700 kertaa. Projekti on edistänyt merkittävällä tavalla uusien maahanmuuttajien kotouttamistyötä Oulussa. Sitä on toteutettu Oulun Seudun Setlementin Ystävyystalossa, joka järjestää viikoittain 20–25 erilaista, maahanmuuttajien kotouttamista tukevaa ryhmää. (Ystävyystaloon kotisivut)

Naisten koulu on vaikeasti työllistyville maahanmuuttajainaisille suunniteltu valmennuskokonaisuus, jossa yhdistetään luokahuoneessa tapahtuva opetus ja lisäksi kuntouttava työtoiminta. Koulutusta järjestetään Oulun Seudun Setlementissä, Tuirassa. Naisten koulussa on opiskellut hankevuosien 2009–2011 aikana yhteensä kaksikymmentäviisi naista, jotka ovat kotoisin Vietnamista, Kiinasta, Irakista, Iranista, Kosovosta, Albaniasta, Thaimaasta, Sri Lankasta, Somaliasta, Sudanista, Tansaniasta ja Venäjältä. Valmennukseen valitaan Oulussa asuvia työttömiä maahanmuuttajainaisia, jotka ovat asuneet Suomessa yli kolme vuotta ja tarvitsevat lisää yhteiskunnassa toimimisessa tarvittavia tietoja ja taitoja. (Ystävyytalo –esite, 29.9.2011.) Haastattelustamme Naisten koulun opiskelijoista suurin osa oli asunut Suomessa lähes kymmenen vuotta ja Naisten koulu –hanke oli monelle ensimmäinen koulutus tai kurssi suomenkielen alkeiskurssien jälkeen. Jokainen haastateltava poikkeuksetta piti koulutusta erittäin mieluisena. Naisten koulu oli myös joidenkin ensimmäinen varsinainen linkki suomalaiseen yhteiskuntaan ja kodin ulkopuoliseen maailmaan ylipäättäen.

Naisten koulun ideana on oppia käytännöllisiä tietoja ja taitoja, joita nainen tarvitsee suomalaisessa yhteiskunnassa kansalaisena, työntekijänä ja perheenäitinä. Suomen kielen taito vahvistuu samalla, kun kieltä opitaan eri oppiaineiden parissa ja käytännön työtehtävissä. Parhaiten naiset kokivat oppineensa kieltä harjoittelupaikoissa, joissa tapasi suomalaisia ihmisiä. Niissä ilmapiiri oli opetustilanteita rennompia ja puhuttu kieli käytännönläheisempää arkikieltä. Naisten koulussa käsitellään sellaisia asioita, jotka ovat kaikille naisille tärkeitä ja uusia asioita opitaan iloisen ja rauhallisen yhteishengen vallitessa.

Naisten koulun viikko-ohjelma muodostuu siten, että kolmena päivänä opiskellaan luokassa ja kahtena päivänä osallistutaan kuntouttavaan työtoimintaan Setlementissä. Opetuspäivien ohjelmaan sisältyy suomen kieltä, yhteiskunta- ja kulttuuritietoutta, kädentaitoja, kodintaitoja, liikunta- ja terveysasioita sekä tietotekniikkaa. Työtoimintapäivien aikana naiset osallistuvat erilaisiin käytännön tehtäviin Setlementissä neljä tuntia päivässä, ja tutustuvat erilaisiin työpaikkoihin ja työtehtäviin sekä suomalaisiin ihmisiin.

Naisten koulu -projektille myönnettiin rahoitusta aluksi vuoden 2011 loppuun, mutta Setlementti on hakenut projektille jatkorahoitusta vuoden 2013 loppuun saakka. Projektia rahoittaa Euroopan Sosiaalirahasto ja se on osa Manner-Suomen ESR – ohjelmasta rahoitettua Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja valtavirtaistaminen – ohjelmaa (VALTAVA). Projektin tavoitteena on luoda uudentyyppistä koulutusta ja muita tukirakenteita, joiden avulla maahanmuuttajanaiset aktivoituvat ja kotoutuvat nykyistä paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan. Sen tarkoituksena on myös kehittää työorganisaatioita maahanmuuttajanaisille myönteiseksi. Ensisijaisena kohderyhmänä ovat työttömät ja peruskoulutusta tai ammatillista koulutusta vaille olevat maahanmuuttajanaiset, joiden työllistyminen on erittäin vaikeaa. Sitten tulevat kohderyhmät, erilaiset työorganisaatiot ja –yhteisöt, joihin projektin avulla juurrutetaan monimuotoisuusajattelua. Valmennukseen otetaan kerrallaan 12 hengen ryhmä, joka työskentelee 30–36 viikkoa. (Ystävyystalon kotisivut)

Naisten koulun toimintakausien aikana on huomattu, että Naisten koulu-tyyppiselle valmennukselle on todellinen tarve. Usein käy niin, että maahanmuuttajanaiset jäävät kotoutumistoimenpiteiden jälkeen toiminnan ulkopuolelle, sillä naisten elämää värittävät monesti raskaudet, lastenhoito kotona sekä taloudenhoito kokonaisuudessaan. On todettu, että naisten tukeminen ja opettaminen on äärimmäisen tärkeää.

Naisten koulun opiskelijoilla on monenlaisia taustoja. Osa heistä on käynyt paljon kouluja kotimaassaan, osalle Naisten koulu on ensimmäinen kosketus koulumaailmaan, ja suurin osa on jotain tältä väliltä. Naisten koulussa huomioidaan opiskelijoiden koulutustausta ja suunnitellaan opetus sen mukaisesti, mikä osaltaan lisää myönteistä asennoitumista koulutukseen. Naisten koulu tukee kaikkien naisryhmien

elämää ja tekee tärkeää työtä lisätäkseen maahanmuuttajanaisten mahdollisuuksia ja taitoja suomalaisen yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi tulemisessa.

2.7 Maahanmuuttajanaiset

Erilaisista kulttuureista ja yhteiskunnista riippumatta kaikkia Suomeen muualta muuttaneita naisia yhdistää se, että he joutuvat asemoimaan naiseutensa ja naisen roolinsa suhteessa suomalaiseen naiseuteen. Moni maahanmuuttajanaisten tulee alkuaan kulttuuriympäristöstä, jossa sukupuoliroolit perheessä ja yhteiskunnassa määrittyvät toisin kuin suomalaisessa arjessa. (Säävälä 2007, 7.)

Muuttamisen syyt ovat usein perheen uusintamiseen tai seksuaalisuuteen liittyviä: naisia muuttaa seksityöläisiksi tai lastenhoitajiksi, he solmivat avioliittoja vierasmaalaisten kanssa tai he jäävät kotimaahan pitämään pystyssä perhettä, kun miehet lähtevät siirtolaisiksi. Kun kokonaiset perhekunnat muuttavat, naisilta saatetaan odottaa perinteiseksi miellettyä käytöstä ja joskus jopa eristäytymistä uudesta yhteiskunnasta. Mahdollisuudet toteuttaa naiseutta totutulla tavalla voivat muuttua ja heijastua naisten sopeutumisessa uuteen asuinmaahan. (Säävälä 2007, 7.)

Erityisesti maahanmuuttajanaisten osallistuminen kodin ulkopuoliseen toimintaan, erilaisiin osallistaviin ja yhteisöllistäviin aktiviteetteihin, on hyvin tärkeää. Maahanmuuttajanaisten asema uudessa maassa on huomattavasti ongelmallisempi kuin miesten tai lasten, ja nimenomaan naiset ovat vaarassa syrjäytyä. Usein he hoitavat taloutta ja lapsia koti elinympäristönään, ja siksi heidän kielitaitonsa jää heikommalle. He ovat harvoin kontaktissa kantaväestöön, lukuun ottamatta niitä yksittäisiä tilanteita rappukäytävissä tervehtiessään naapureitaan. Maahanmuuttajanaiset eivät myöskään tunne oikeuksiaan, jotka ovat tietysti samat kuin meillä muillakin.

Maahanmuuttajanaisten kiinnostus liikuntaa kohtaan on suuri joka puolella Suomea taustoista riippumatta. Tästä huolimatta liikuntatarjontaa heille on olemassa harmittavan vähän. Liikuntaryhmään osallistuminen on yksi oivallinen keino sosiaalisten kontaktien luomiseen yhteisen toiminnan ohessa, eikä heikko kielitaitokaan ole osallis-

tumisen este. Silti kynnys tavalliseen seuratoimintaan osallistumiseen on korkea, eikä seurojen urheilutarjonta tavoita maahanmuuttajanaisia.

Erilaisten seurojen ohella myös maahanmuuttajayhdistykset ovat naisten harrastusten tukijoina. Osallistumiskynnys toimintaan alenee, kun sen järjestäjä on tuttu, mahdollisesti oman kulttuurin edustaja. Naiset kokevat osallistumisen huomattavasti helpommaksi, jos heillä on mahdollisuus etukäteen tutustua vetäjiin tai vaikka nähdä vain vetäjien kuvat ilmoituksissa. Tämä todettiin myös Punaisen Ristin vapaaehtoisten järjestäessä maahanmuuttajanaisille liikuntakerhoa Oulussa. Minkäänlaista arvoasettelua ei yleensä pääse syntyämään vetäjien ja osallistujien välille, kun ollaan jollain tapaa tuttuja entuudestaan. Myös eri etnisistä taustoista tulevat ohjaajat madaltavat kynnystä osallistumiseen. Naiset eivät ilmeisesti ujostele niin paljon, tai kokevat jonkinlaista yhteenkuuluvuutta taustojensa vuoksi muiden, kuin suomalaisten ohjaajien kanssa. Hienoa olisikin, jos maahanmuuttajanaisten joukosta itsestään löytyisi innokkaita vetäjiä ja kansalaistoiminnan aktiivisia kehittäjiä.

Urheiluseuroilla olisi varmasti potentiaalia järjestää ja kehittää toimintaa paremmin myös maahanmuuttajanaisille. Naiset kaipaavat erityisesti liikunnallisia harrastuksia, naisten omine vuoroineen esimerkiksi kuntosaleilla tai uimahalleissa. Seuran tulisi kuitenkin käyttää uusia tiedotuskanavia – liikuntatarjonnasta pitäisi tiedottaa esimerkiksi maahanmuuttajayhdistysten kautta. Tiedon saatavuus on ensimmäinen harrastamista rajoittava este ja sen parantaminen on myös samalla haasteellisin seikka. Tiedotuksen saralla on puutteita monessa muussakin naisia koskevassa asiassa, kuten kerrottaessa erilaisista koulutus- ja kurssitarjonnasta. Tiedotus ei koskaan tavoita pelkästään kotonaan hääääviä äitejä.

Työllistymismahdollisuudet ovat keskeisimpiä maahanmuuttajanaisten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Viranomaiset ovat kiinnittäneet asiaan runsaasti huomiota ja työn löytymistä sekä kouluttautumista on pyritty edistämään erilaisilla hallinnollisilla ohjelmilla, mm. kotoutumissuunnitelmilla. (Säävälä 2007, 57.) Kuitenkin työllistymismahdollisuuksia voi haitata riittämättömän kielitaidon peruste jopa yösiivoojan tehtäviin haettaessa, mikä tuntuu vähintään kohtuuttomalta. Erilaisten työharjoittelukokemusten kautta naiset ovat päässeet hyvin kiinni aitoon työelämään ja saaneet lisäksi jat-

kuvuutta työsopimuksilleen useimmassa tapauksessa (KotoTyö – työ kotoutumisen välineenä –hanke 2009-2011).

3 KOTOUTUMINEN

Muutto uuteen maahan edellyttää yksilöltä sopeutumista vieraaseen ympäristöön, yhteiskunnan toimintamalleihin ja tapoihin. Maahanmuuttajien kohdalla sopeutumisesta käytetään myös nimitystä kotoutuminen. (Lumio 2011, 67.) Kotouttamislain mukaisesti maahanmuuttajan kotoutuminen on maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen (9.4.1999/493,§2). Kotouttamislain määritelmän ohella kotoutuminen pitää sisällään esimerkiksi turvallisuuden, kielitaidon, koulutuksen, työllistymisen, asumisen ja kansalaisosallistumisen. (Lumio 2011, 67.) Maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan on lähestytty pääosin kotoutumisen käsitteen kautta. Käsite on otettu Suomessa käyttöön vasta 1990-luvulla ja se on suomenkielinen vastine yhteiskuntaan integroitumiselle. (Perhoniemi 2006, 13.)

3.1 Integraatio

Sanatarkasti käännettynä integraatiolla tarkoitetaan kahden erillisen yhdistämistä tai keräämistä yhdeksi kokonaisuudeksi (SuomiSanakirja.fi 2011). Integroitumista voidaan luonnehtia sopeutumisen ihannemuodoksi. Pyrkimyksenä on ylläpitää omia kulttuuriperinteitä sekä luoda samalla yhteyksiä enemmistökulttuuriin. Yhteiskuntaan integroitunut yksilö on kaksikulttuurinen ja kaksikielinen. Integraatio sekoitetaan valittavan usein assimilaatioon eli sulautumiseen tai niitä käytetään toistensa synonyymeina. Integraatiolla on kuitenkin pyrkimys korostaa nimenomaan oman kulttuuriperinteen säilyttämisen tärkeyttä. (Oulun lyseon lukio 2011.)

Integraatio-sanana merkitys vaihtelee maittain riippuen maan sisäisestä maahanmuuttopolitiikasta, joka määrää, millaista sopeutumista pidetään tavoiteltavana. Suomen virallinen maahanmuuttopolitiikka korostaa maahanmuuttajan uusien ja vanhojen kulttuuristen ja sosiaalisten tapojen sekoittumisen tärkeyttä, jolloin korostuu kotoutumisen merkitys tietynlaisena kulttuurisena sopeutumisena. (Perhoniemi 2006, 13.)

Kotoutuminen on liian laaja käsite tutkittavaksi yksittäisenä tai yhtenevänä ilmiönä ja sen vuoksi on syytä tarkastella kotoutumisen eri osatekijöitä. Kotoutumista voidaan kuvata myös ”prosessina”. Keskeistä tässä prosessissa on maahanmuuttajan oma osallisuus uuden yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään. Samalla maahanmuuttaja ylläpitää ja kehittää omaan kulttuuriin ja etnisyytensä liittyviä tärkeitä pitämiään asioita. (Perhoniemi 2006, 13.)

Euroopan neuvosto jakaa integraation neljään osa-alueeseen: taloudelliseen, poliittiseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen. (Perhoniemi 2006, 14.) Edellä mainitut osa-alueet tuovat mukanaan maahanmuuttajalle muutosta ja muutoksen mukanaan tuomia haasteita.

Ensimmäisenä näistä integroitumisen haasteista on tyypillisesti vastassa taloudellisen osallisuuden saavuttaminen. Uuden elämän elinolot on onnistuttava järjestämään tyydyttävällä tavalla. Kyseeseen tulevat tällöin ensisijaisesti työn löytäminen tai muuten taloudellisen toimeentulon varmistaminen sekä asumisen järjestäminen. Taloudellinen osallisuus edellyttää maahanmuuttajalta paljon kanssakäymistä eri viranomaistahojen kanssa. Niin maahanmuuttaja-asiakkaana oleminen kuin maahanmuuttaja-asiakkaan kohtaaminen on molemmille osapuolille usein ongelmallista. (Perhoniemi 2006, 13.)

Toisena haasteena maahanmuuttaja kokee helposti kohdemaansa uusien taitojen ja kulttuuristen tapojen omaksumisen. Samalla tulisi vaalia itselleen tärkeitä kulttuurisia perinteitä. Uuden kulttuurin sisäistäminen edellyttää maahanmuuttajalta sosiaalista kanssakäymistä valtaväestön kanssa. (Perhoniemi 2006, 13.)

Kolmanneksi on näihin käytännöllisiin, kulttuurisiin ja sosiaalisiin muutoksiin sopeuttava myös henkisesti ja tätä voitaisiin tarkastella psykologisen sopeutumisen näkökulmasta. (Perhoniemi 2006, 13.) Tavallisesti muutto uuteen maahan vaikuttaa suuresti yksilön tulevaisuusnäkökantaan. Muutokset voivat olla niin myönteisiä kuin kielteisiä tai ne voivat sisältää vivahteita molemmista ääripäistä. Muuttosyyt vaihtelevat ja ne voidaan karkeasti jakaa joko vapaaehtoiisiin tai pakotettuihin. Raja on häilyvä, mutta sillä on merkittäviä psykologisia vaikutuksia. Vapaaehtoiset muuttajat nähdään pakotettuja paremmassa asemassa, sillä he ovat paremmin motivoituneita muuton

mukanaan tuomien hankaluuksien voittamiseen, mikä puolestaan vaikuttaa positiivisesti heidän kotoutumiseensa. (Martikainen 2011, 49 – 50.)

Aktiivinen kansalaistoiminta edistää huomattavasti yksilön sopeutumista uuteen kotimaahan. Aktiivinen toimiminen uudessa kotimaassa ja onnistunut elämänmuutos edellyttävät maahanmuuttajalta vahvaa henkistä sopeutumista jokaiseen muutokseen. Uudessa maassa valitettavan usein koetut syrjäntäkokemukset eivät sopeutumisista kuitenkaan edesauta - päinvastoin.

Jokaisen edellä kuvatun muutoksen mukana kulkee lisäksi monelle se raskaimpana koetuina haaste, nimittäin kielimuurin murtaminen. Helpompi on k perty  omaan yhteisöön ja omien joukkoon. Onneksi moni ymmärtää uudessa kotimaassaan kielen oppimisen olevan avainasemassa, minkä jälkeen on vasta mahdollista ottaa askel edemmäs seuraavaa haastetta.

3.2 Kotouttaminen

Maahanmuuttajalla on hyvin selkeät skeemat eli sisäiset mallit lähtömaansa käytänteistä, joita ei kotouttamisella ole tarkoitus kadottaa, vaan nähdä ne rikastuttavana tekijänä yksilön omaksuessa uuden maan toimintatapoja.

Kotoutumisen sanaparina käytetty kotouttaminen puolestaan tarkoittaa kotouttamislain mukaisesti viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja (9.4.1999/493, 2). Käytännössä nämä kotouttamistoimet tarkoittavat esimerkiksi ohjausta ja neuvontaa, työllistymis- ja koulutusvaihtoehtojen kartoittamista tai suomenkielen opetusta. Suomalaisen kotouttamispolitiikan mukaisesti maahanmuuttajille tarkoitettujen palvelujen järjestämiseksi ei kuitenkaan ole tarkoitus perustaa erillisiä pysyviä organisaatioita. Kukin viranomainen huolehtii omaan toimialaansa kuuluvista tehtävistä myös maahanmuuttajien osalta. Lisäksi kolmanteen sektoriin lukeutuvien eri järjestäjien tuottamat palvelut tukevat kotoutumista. Tätä käytäntöä kokonaisuudessaan kutsutaan normaalipalvelujen periaatteeksi. (Lumio 2011, 67.)

Maahanmuuttajan kotouttamista säädetään lailla. Lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista. Samalla yhteiskunnan tulee turvata turvapaikanhakijoiden välttämätön toimeentulo ja huolenpito järjestämällä turvapaikanhakijoiden vastaanotto. (9.4.1999/493,§2.)

Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annettu laki (493/1999) tuli voimaan 1. toukokuuta 1999. Toukokuussa säädetyssä laissa maahanmuuton painopiste oli humanitaarisessa maahanmuutossa ja työperusteisen maahanmuuton merkitys oli pieni. Laissa korostetaan siis humanitaarisin perustein maahanmuuttaneiden kotoutumista. 2000-luvulle mentäessä on maahanmuutto sekä lisääntynyt että muuttanut muotoaan. Pakolaisuus sekä muista humanitaarisista syistä tapahtuva muutto on pienentynyt, kun taas perhesiteiden ja työn perusteella tapahtuva muutto on lisääntynyt. (Lumio 2011, 67.)

Vuosina 2008–2010 on ollut käynnissä kotouttamislain kokonaisuudistushanke, jonka myötä uusi kotoutumislaki tulee voimaan 1.9.2011. (Lumio 2011, 67.) Lähtökohtana uudessa laissa on vastata maahanmuutossa viimeisen 20 vuoden aikana tapahtuneisiin muutoksiin. Jatkossa on jokaisen Suomeen muuttavan henkilön saatava perustietoa yhteiskunnastamme ja ohjausta palveluista oleskeluluvan saatuaan tai rekisteröityään oleskeluoikeutensa. Uudessa laissa kotouttamistoimenpiteiden vaikuttavuuteen kiinnitetään entistä enemmän huomiota. (Sosiaaliportti.fi 2011.) Perustietoa uudesta laista on saatavilla luettavaksi niin painettuna materiaalina kuin sähköisen verkkopalvelun kautta. (Lumio 2011, 67.)

Uutena käytänteenä piakkoin voimaanastuvassa laissa on maahanmuuttajille tehtävä alkukartoitus, jossa selvitetään muun muassa kielikoulutuksen tarve. Alkukartoitus on tarkoitettu etupäässä työttömille sekä toimeentulotukea saaville maahanmuuttajille, mutta myös muut maahanmuuttajat voivat hakeutua alkukartoitukseen. Työttömien maahanmuuttajien alkukartoituksesta huolehtii työ- ja elinkeinotoimisto, toimeentulotukea saavien kunta. (Lumio 2011, 68.)

Kotoutumissuunnitelman pyrkimyksenä on saada ohjattua maahanmuuttajat entistä nopeammin ja tehokkaammin kotoutumiskoulutukseen. Kotoutumiskoulutus pitää

sisällään kieliopintoja ja yhteiskunnallista opetusta. Kotoutumissuunnitelman laatimisesta vastaa kunta tai työ- ja elinkeinotoimisto, mutta sen järjestämisestä vastaa Opetushallitus. Jatkossa kotoutumissuunnitelma tehdään ainoastaan niille maahanmuuttajille, joiden arvioidaan sitä alkukartoituksen perusteella tarvitsevan. Kotoutumissuunnitelman laadinta käynnistetään viimeistään kahden viikon kuluttua siitä, kun maahanmuuttajalle on tehty alkukartoitus. (Lumio 2011, 68.)

Työ on keskeinen tekijä maahanmuuttajan sopeutumisessa uuteen yhteiskuntaan. Suomessa se lienee jopa velvoite, sillä kotouttamislain määritelmästäkin on luettavissa, että maahanmuuttajan työmarkkinaosallisuus on yksi tärkeimmistä tavoitteista, joka kotouttamisella pyritään saavuttamaan. Työhön on rinnastettavissa monia positiivisesti sopeutumiseen vaikuttavia asioita, kuten taloudellista riippumattomuutta ja sosiaalista kanssakäymistä. Onnistumisen kokemukset työelämässä parantavat lisäksi yksilön itsetuntoa. Tämä asettelu toimii toisaalta myös toisinpäin: Mitä lujemmin maahanmuuttaja on integroitunut yhteiskuntaan, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on päästä osalliseksi työelämään. Etenkin pohjoismaissa pyritään maahanmuuttajia integroimaan yhteiskuntaan työmarkkinoiden kautta. Samalla tällä pyritään ennaltaehkäisemään kantaväestön kielteisiä asenteita maahanmuuttajia kohtaan. (Lumio 2011, 68.)

Kotoutumisen kaksisuuntaisuutta pyritään edistämään. Viime aikoina keskeiseksi käsitteeksi kotoutumisessa on noussut kahdensuuntainen kotoutuminen. Kotoutuminen ei ole pelkkä maahanmuuttajien velvollisuus, vaan se edellyttää maahanmuuttajilta ja kantaväestöltä vuorovaikutteista yhteistoimintaa. (Lumio 2011, 68.)

Vaikka vastaanottavan maan rooli maahanmuuttajien kotoutumisprosessissa on merkittävä, on myös korostettava maahanmuuttajan omaa roolia kotoutumisessa. Kotoutujan on itse oltava aktiivinen. Ulkopuolelta tuleva kotouttaminen saattaa joskus toimia ”karhunpalveluksena” ja passivoida maahanmuuttajia (Lumio 2011, 69). Suomalaisen yhteiskunnan toimivuuden sekä maahanmuuttajien hyvinvoinnin varmistamiseksi on tavoiteltavaa, että uudet asukkaat viihtyvät mahdollisimman hyvin uudessa kotimaassaan. Tämä edellyttää sopeutumista niin vähemmistöltä kuin valtaväestöltä. (Perhoniemi 2006, 13.)

3.3 Kulttuurinen muutos eli akkulturaatio

Kulttuurien kohtaaminen edellyttää sekä maahan tulijalta että valtaväestöltä sopeutumista muutokseen. Kulttuurinen muutos eli akkulturaatio tarkoittaa prosessia, jossa yksilö kohtaa omasta kulttuuristaan poikkeavan ympäristön ja on kanssakäymisessä uuden kulttuurin edustajien kanssa. Kanssakäymisen seurauksena ryhmissä tapahtuu muutoksia. Akkulturaatiolla voidaan siis tulkita yksilön kotoutumista. (Lumio 2011, 69.)

Yksi tunnetuimmista yhteiskunnan ja vähemmistön välistä suhdetta kuvaavista teorioista on John W. Berryn akkulturaatioteoria, jota kutsutaan myös nimellä nelikenttäteoria. Teoriassaan Berry kuvaa akkulturaatiostrategioilla sitä, miten yksilö haluaa samaistua omaan ja/tai valtaväestöön. Akkulturaatiovaihtoehtoja on neljä: integraatio, assimilaatio, separaatio ja marginalisaatio ja niistä jokainen on tässä alaluvussa kuvailtu erikseen. Vaihtoehdot kuvastavat vähemmistöryhmän suhdetta omaan kulttuuriin ja identiteettiin sekä valtakulttuuriin ja muihin alakulttuureihin. (Lumio 2011, 69.)

Assimilaatio eli sulautuminen tarkoittaa oman kulttuurin hylkäämistä ja enemmistökulttuurin omaksumista sen tilalle. (Oulun Lyseon lukio 2011.) Sanan tarkasti assimilaatio voidaan kääntää myös samanlaistumisena. (SuomiSanakirja.fi 2011.) Yksilö ei halua säilyttää alkuperäistä kulttuuriaan ja identiteettiään, vaan hakeutuu päivittäin vuorovaikutukseen valtaväestön kanssa. Maahanmuuttaja saattaa nähdä ainoana pärjäämisen edellytyksenä sen, että hän omaksuu mahdollisimman nopeasti valtakulttuurin kielen ja tavat. (Lumio 2011, 70.) Tällöin yksilöllä ei ole tilaa säilyttää omaa kulttuuriaan ja äidinkieltään. Oman kulttuurinsa hylänneistä etenkin nuoret ovat alttiita erilaisille sopeutumisongelmille, mikä johtaa helposti häiriökäyttäytymiseen. Sulauttamispyrkimys on usein epäonnistunut ja aiheuttaa juurettomuutta. (Oulun Lyseon lukio 2011.)

Separaatio on assimilaation vastakohta ja kuvastaa yksilön halua säilyttää oma alkuperäinen kulttuuri ja identiteetti. Samalla yksilö välttää sosiaalisten suhteiden syntymistä valtaväestön kanssa. Hän pyrkii toimimaan ainoastaan omassa etnisessä yh-

teisössään eikä välttämättä tunne yhtäkään valtakulttuurin edustajaa. (Lumio 2011, 70.)

Marginalisaatio on kyseessä silloin, kun yksilö ei halua säilyttää alkuperäistä kulttuuriaan eikä myöskään omaksua valtakulttuuria. Marginalisoituminen on usein seurausta syrjinnästä. Riskiryhmään kuuluvat erityisesti nuoret maahanmuuttajat, sillä he eivät omaksu vanhempiensa kulttuuritaustaa, mutta eivät myöskään pääse valtakulttuurin jäseniksi. (Lumio 2011, 70.)

Integraatio on akkulturaatioasenteista suotuisin. Integraatio on tässä luvussa kuvattu perusteellisemmin jo aiemmin. Integraatiostrategialla pyritään löytämään parhaat puolet kummastakin maailmasta, niin lähtömaasta kuin uudesta kotimaasta. (Lumio 2011, 70.)

Yksilön akkulturaatioasenteet voivat vaihdella eri elämänalueilla sekä muuttua eri elämänvaiheissa. Yksi voi esimerkiksi pyrkiä taloudelliseen assimilaatioon työelämässä, toinen kielelliseen integraatioon kaksikielisyydellään ja kolmas aviolliseen separaatioon avioitumalla samaa etnistä ryhmää edustavan kanssa. Vastaavasti joku voi tavoitella assimilaatiota, vaihtaa kuitenkin separaatioon ja päätyä lopulta integraatioon. (Lumio 2011, 71.)

Usein myös perheenjäsenillä keskenään ilmenee toisistaan eriäviä akkulturaatioasenteita, jotka voivat aiheuttaa konflikteja eli ristiriitoja perheen sisällä. Kotoutuminen on yksilöllinen prosessi, johon muun muassa ikä vaikuttaa toisinaan merkittävästi: Mitä nuorempi henkilö on kyseessä, sitä helpompaa uuden tiedon vastaanottaminen on. Tyypillistä on, että lapset omaksuvat perheessä vanhempiaan nopeammin uuden kotimaansa kielen sekä oppivat käytännön tavat toimia. Lapsi-vanhempi -asetelma voi tällöin muuttua helposti päinvastaiseksi, jolloin vanhemmat joutuvat pyytämään apua lapsiltaan monissa arjen askareissa. (Lumio 2011, 71.) Yksi käytännön esimerkki tämänkaltaisesta asetelmasta tuli ilmi haastattelutilanteistamme. Eräs haastattelemistamme naisista viittasi perhe-elämäänsä kertomalla, kuinka kiusallista hänestä tuntuu se, että hänen lapsensa ovat oppineet suomen kielen suhteellisen helposti, kun taas häneltä itseltään uuden kielen oppiminen vaatii kovia ponnisteluja.

Integraatioasenteiden suosio maahanmuuttajien keskuudessa on yleisintä. Assimilaatio- ja separaatioasenteet puolestaan ovat toisiinsa verrattavissa, sillä ne heijastuvat käytöksestä yhtä voimakkaina. Marginalisoitumista puoltavat asenteet ovat selvästi heikoimmassa asemassa. (Lumio 2011, 71.)

3.4 Naiset kotoutumassa

Vuosina 2006–2007 on toteutettu kahdeksan EU-maan vertaileva FEMAGE-hanke, jossa on tarkasteltu maahanmuuttajanaisten integroitumista uusiin kotimaihinsa. Koko hankkeen ajan tutkijana on toiminut dosentti Minna Säävälä. Yhtenä näistä kahdeksasta maasta on Suomi ja sen takia päätimme tätä tehtyä tutkimusta ja siitä saatuja tuloksia opinnäytetyössämme yleisesti maatumme koskien hyödyntää. Hankkeen tuloksia on tarkoitus yhdistää omiin tutkimustuloksiimme. Oulussa asuvilta maahanmuuttajanaيسilta keräämiämme vastauksia olemme analysoineet tarkemmin opinnäytteemme luvuissa viisi ja kuusi. (Säävälä 2009, 5-7.)

Maahanmuuttajanaisten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan voidaan tarkastella sekä yksilö- että ryhmänäkökulmasta. Ulkoisina tekijöinä tässä tarkastelutavassa ovat työelämä, taloudellinen asema ja sosiaaliset suhteet, sisäisenä tekijänä henkinen sopeutuminen, jolla on väistämättömästi vaikutusta yksilön identiteetin rakentumisessa. Hankkeen lähtökohtana on, että naisten työllistymistoiveisiin tulisi vastata parantamalla heidän mahdollisuuksiaan koulutukseen ja palkkatyöhön. (Säävälä 2007, 63.)

Sosiaalisten suhteiden luominen sekä työelämään integroituminen on ongelmallisinta monilapsisten perheiden kotiäideille. Heidän sosiaalinen verkostonsa uudessa kotimaassa on usein suppea tai ainakaan heidän sosiaalisten suhteiden lukumäärä kantaväestöön kuuluvien kanssa ei ole kovin suuri. Ongelmaa suurentavat lisäksi heikko suomen kielen taito sekä heikko koulutustausta. (Säävälä 2007, 63.)

Integroitumisen yhtenä edellytyksenä on monikulttuurisen identiteetin muodostuminen. Identiteetin tulisi päästä kehittymään luontevasti suotuisissa oloissa, mutta valitettavasti osa maahanmuuttajanaيسista joutuu syrjinnän kohteeksi, mikä hankaloittaa

uuden identiteetin täysivaltaista kasvua. Naisten kotoutumista Suomeen voidaan tarkastella asettamalla naiset etniseen hierarkiajärjestykseen kansalaisuuden mukaan. Porrasteisesti ylimpään kerrokseen sijoittuvat vähiten syrjintäkokemuksista kärsineet naiset, kun taas alimpaan ne, joille marginalisoituminen on pahimmassa tapauksessa muodostunut jopa osaksi arkipäivää. Sijoittamalla esimerkiksi aasialaiset, afrikkalaiset, venäläiset ja Lähi-idästä tulleet hierarkkiseen järjestykseen voidaan huomata, että ihonväritään ja etniseltä taustaltaan kaikkein selkeimmin erottuvien ryhmittymien, kuten aasialaisten ja afrikkalaisten on vaikein sopeutua ja helpoiten he ovat myös vaarassa marginalisoitua. Eurooppalaisten maahanmuuttajien on tutkitusti helpompi tulla hyväksytyksi Suomessa kuin ulkonäöltään ja etniseltä taustaltaan huomattavasti poikkeavien tai koulutusta vaille jääneiden uussuomalaisten eli pysyvästi maassa asuvien maahanmuuttajien. (Säävälä 2007, 63.)

Maahanmuuttoa ja sen problematiikkaa on tutkittava pitkälti yksilötasolla eikä tyydyttävä pelkkään ryhmänäkökulmasta tehtyyn analyysiin. Etniset ja kulttuuriset erot, ikä, avioitumistapa ja joko maalais- tai kaupunkilaistausta vaikuttavat keskeisesti integroitumisen mahdollisuuksiin. Kansalaiset voidaan karkeasti jakaa joko passiiviseen työväenluokkaan, aktiiviseen keskiluokkaan tai sosioekonomiseen yläluokkaan. Tutkittaessa yksilön sopeutumista uuteen kulttuuriin on näiden yhteiskuntaluokkien välillä havaittavissa eroja. Luokkaerojen vaikutus on siis myös yksi tekijä, joka tekee integroitumisesta haasteellista. (Säävälä 2007, 63.)

Sosiaalinen tausta vaikuttaa kotoutumistapoihin. Korkeasti koulutetuille pysyvän työn löytäminen voi yllättäen olla vaikeampaa kuin matalamman koulutustason omaaville. Aiempi koulutustausta menettää niin sanotusti merkitystään, kun uudessa maassa vastassa ovat alkuun kielen opettelu ja muut maahanmuuton ongelmat. Identiteetin muodostuminen on korkeasti koulutetuille naisille useasti ongelma, kun heidän aiempi sosiaalinen asema uudessa maassa ei uusiudukaan. Kouluja vähemmän käyneiden on luontevampaa kohdata vaikeudet työelämässä integroitumisessa, sillä heidän osallisuutensa työelämässä ei aiemmassakaan kotimaassa ole ollut kovin tasokasta. Lähtömaassaan korkeasta sosiaalisesta statuksesta eli yhteiskunnallisesta asemasta nauttineiden on tutkitusti kuitenkin helpompi omaksua suomen kieli ja löytää mielekäs sosiaalinen paikkansa yhteiskunnassa. He solmivat helpommin sosiaalisia suhteita kantaväestöön kuuluvien kanssa ja löytävät paremmin tyydyttävää tekemistä uudes-

sa maassa, vaikka eivät töitä saisikaan. He ovat myös usein tietoisia järjestötoiminnasta ja heidät voi mieltää aktiivisiksi kansalaistoimijoiksi. Haastattelemiemme naisten joukossa oli esimerkiksi henkilöitä, joilla oli ollut vaikeuksia työelämään sijoittumisessa, mutta oman aktiivisuutensa ansiosta he olivat sijoittuneet erilaisiin palkallisiin toimiin järjestötyössä. Yleisesti ottaen lähtömaassaan koulutetut naiset siis viihtyvät paremmin ja ovat tyytyväisempiä elämäänsä Suomessa kuin aiemmassa kotimaassaan kokonaan koulutusta vaille jääneet naiset. (Säävälä 2007, 63–64.)

Hankkeen loppuraportti osoittaa, että maassa useita vuosia asuneiden naisten enemmistö haluaa jäädä pysyvästi maahan ja integroitua yhteiskuntaan. Työelämään osallistuminen edistää ratkaisevasti naisten kotoutumista. Lisäksi Suomi hyvinvointiyhteiskuntana edesauttaa naisten mukautumista ja lisää heidän viihtyvyyttään uudessa maassa tarjoamalla erilaisia palveluja, kuten kouluruokailun ja maksuttoman koulutuksen sekä mahdollisuuden sijoittaa perheen pienimmät päivähoitoon. Kielitaidon puutteet koetaan keskeisenä integroitumisongelman syynä, jonka taustalla on osalla pitkittynyt kotiäiteys. Maahanmuuttajanaisten elämässä perheen ja työn yhteensovittaminen on haasteellisempaa kuin kantaväestöllä. Tilannetta ei auta, että naiseuden malli esimerkiksi Suomessa on yksiääninen ja vaihtoehdoton: Osa-aikatyöhön ei juuri ole mahdollisuuksia. Naiset näkevät itsensä kuitenkin aktiivisina toimijoina perheessä ja naisen rooli kotiäitinä on usein heille luonteva ja ominainen. Suomalaisen on hankala ymmärtää tällaista suhtautumista naiseuteen, mutta ongelmia maahanmuuttajanaisille itselleen ei aiheuta niinkään heidän kulttuurinen ja etninen erilaisuutensa, vaan nimenomaan vastaanottavien maiden kyvyttömyys kohdata heidät luontevasti ja hyväksyä heidän erilaisuutensa. (Säävälä 2009, 48–49.)

4 TASA-ARVO

On tärkeää, että arabinaiset eivät koe olevansa huonommassa asemassa länsimaisiin naisiin verrattuna, eikä heidän tule ajatella, että arabien perinne ja kulttuuri olisivat naista enemmän alistavia kuin länsimainen kulttuuri (Saadawi 2002, 361).

Kun naiset voivat paremmin, koko yhteiskunta voi paremmin! Halusimme erottaa tasa-arvon omaksi luvukseksi, koska tasa-arvo ja sen toteutuminen - erityisesti naisten ja miesten välillä - on meitä kiinnostava asia. Haastattelujemme aikana tasa-arvo oli teemoista eniten esillä ja tasa-arvon toteutuminen kuvailtiin keskeisesti viihtyvyyteen vaikuttavana tekijänä. Naiset puhuivat aiheesta mielellään ja halusivat korostaa omia mielipiteitään nimenomaan tasa-arvoon liittyen. Tutkimuksemme näkökulmasta tämä aihe onkin keskeisin. Viihtyvyyteen liittyy toki paljon muitakin tekijöitä kuin tasa-arvon toteutuminen, mutta koska haluamme antaa tutkimuksemme kautta äänen näille maahanmuuttajanaيسille, korostamme niitä asioita, jotka erottuivat selkeästi muista seikoista ja tulivat useammassa tapauksessa esille.

Tutkimuksemme teon aikana tasa-arvoasiat ovat nousseet jälleen mediassa polttaviksi puheenaiheiksi erityisesti naisten ja miesten välisten palkkauserojen kohdalla. Jopa muutama haastattelemamme nainen osasi mainita asiasta, kun tiedustelimme tilanteista, jolloin tasa-arvo toteutuu heikosti Suomessa. Vaikka he eivät olleetkaan työelämässä ja kokivat tasa-arvon toteutuvan erinomaisesti omalla kohdallaan, emme naisina osanneet ohittaa tätä tämän päivän puheenaihetta.

Olisi ymmärrettävää, mutta outoa sanoa, että kaksi eri henkilöä saa tasa-arvoista palkkaa. Puhuisimme pikemminkin siitä, että kahden henkilön palkka on sama, samanlainen, samanarvoinen tai yhdenvertainen, tai että kahden eri työntekijän välillä vallitsee palkkatasa-arvo. Pääasiassa käsite "tasa-arvo" viittaa ihmisiin, joko yksilöihin tai ihmisryhmiin. (Tarkki 1998, 118–119.)

Suuri osa tasa-arvo -ongelmista liittyy siihen, että tasa-arvon ajatellaan olevan jotakin yleistä, jolloin tasa-arvo osoittautuu helposti merkityksettömänä tai itsestäänselvyteenä. Kaikki yleistyksset ovat tasa-arvon kohdalla ongelmallisia. Usein on helpompaa määritellä tilanteita, joissa tasa-arvo ei toteudu, kuin määritellä mitä tasa-arvo on.

Tasa-arvoon voitaisiin tällöin pyrkiä korjaamalla ne tilanteet, joissa tasa-arvo ei toteudu, ja näin pääsisimme lähemmäksi itse tasa-arvoa. Tasa-arvoinen kohtelu ei tarkoita identtistä kohtelua. Yksilöä tulisi aina kohdella tälle sopivalla tavalla, niin tasa-arvo toteutuisi. (Tarkki 1998, 119–123.)

Käsitteen ”tasa-arvo” ensisijainen merkitys eri kulttuureissa vaihtelee. Sama sana samalla tavalla käännettynä merkitsee eri tilanteissa eri asioita. Intiassa tasa-arvokeskustelulla ymmärretään ensisijassa kastijärjestelmää arvostelevaa kriittistä ajattelusuuntaa, kun taas USA:ssa se tuo ensimmäisenä mieleen keskustelun rodullisesta tasa-arvosta. Monissa Afrikan maissa tasa-arvolla ymmärretään eri heimojen välistä tasa-arvoa ja taas Pohjois-Irlannissa tasa-arvo liittyy katolisten ja protestanttien välisiin välienselvittelyihin. Suomalaisessa keskustelussa tasa-arvo viittaa lähes yksinomaan miesten ja naisten välisiin eroihin ja tasa-arvon toteutumiseen sukupuolten välillä. Näkemykset tasa-arvosta vaihtelevat kuitenkin aina olennaisesti yksittäisestä näkijästä riippuen. (Tarkki 1998, 128–129.)

Myös haastateltaviemme kokemuksista luettaessa tulee muistaa ja ottaa huomioon yksilönäkökulman lisäksi kulttuurin merkitys käsitteen ymmärtämisessä. Koska suomalaisina tutkijoina keskitymme lähinnä vain miesten ja naisten välisen tasa-arvon toteutumiseen, näkökulma saattoi joskus jopa yllättää haastateltavan. Osalle naisista tasa-arvon toteutuminen nimenomaan naisten ja miesten välillä oli ikään kuin sivuseikka. Sitä ei aina edes liitetty niinkään tasa-arvon käsitteeseen, vaan ennemminkin naisten ja miesten käyttäytymiseen tai kohteliaisuuteen liittyviin arkisiin tapoihin. Toisaalta omassa kotimaassaan väkivaltaa kokeneet naiset reagoivat naisten ja miesten väliseen tasa-arvokeskusteluun hanakammin ja korostivat Suomeen muuton myötä esiin tulleita positiivisia kokemuksiaan.

4.1 Naisia koskevat ihmisoikeudet

”Gender equality must become a lived reality”

-Michelle Bachelet

UNIFEM eli Yhdistyneiden kansakuntien naisten kehitysrahasto keskittyy tasa-arvon edistämisen ja naisten ihmisoikeuksien parantamisen puitteissa neljään pääkohtaan: naisten köyhyyden poistamiseen, naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen, tyttöjen ja naisten HIV-tartuntojen ja AIDSin leviämisen vähentämiseen sekä tasa-arvon saavuttamiseen demokraattisissa yhteiskunnissa. Toiminnan kantava ajatus on, ettei köyhyyttä, konflikteja ja yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta saada vähennettyä parantamatta naisten asemaa ja osallistumismahdollisuuksia. (UNIFEM:in suomalaiset Internet-sivut)

Naiset joutuvat joissakin maissa maksamaan terveystalvakuista enemmän kuin miehet, koska he käyttävät niitä enemmän. Näin siitäkin huolimatta, että naiset ovat useammin köyhiä ja työttömiä tai työskentelevät epävirallisella sektorilla, jossa työntekijöille ei tarjota lainkaan sosiaaliturvaa. Sukupuolten välinen ero näkyy huomattavana myös toisen asteen koulutuksessa, työelämässä ja palkkatuloissa, vaikka tyttöjen koulutuksessa onkin tapahtunut edistystä. (Suomen UN Women.)

Koulutus auttaa tyttöjä ja naisia tuntemaan oikeutensa sekä saamaan itsevarmuutta vaatiakseen niiden toteutumista. Luku- ja kirjoitustaito lisää naisten osallistumista yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Kouluttautuneilla naisilla on enemmän vaikutusvaltaa ja valinnan mahdollisuuksia, he ovat terveempiä ja osallistuvat aktiivisemmin julkiseen elämään. Koulutetut naiset suuntautuvat todennäköisemmin myös työelämään ja sitä kautta vaikuttavat sekä perheen toimeentuloon että koko kansantalouteen. Tyttöjen heikko koulutus on suurin este yhteiskunnan sosiaaliselle, poliittiselle ja taloudelliselle kehitykselle. Tyttöjen syrjintä koulutukseen pääsyssä on kuitenkin yhä sinnikästä monilla alueilla maailmassa. Yksi YK:n vuosituhatavoitteista on peruskoulutuksen takaaminen kaikille – niin tytöille kuin pojille – vuoteen 2015 mennessä. Niin Maailmanpankin kuin YK-järjestöjen mukaan naisten koulutus on suurin yksittäinen kannattava investointi elintason parantajana. (Suomen UN Women.)

4.2 YK:n naisten oikeuksien yleissopimus

Naisiin kohdistuu monissa maissa edelleen laajaa syrjintää lukuisista kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista huolimatta (Herrlin 1998, 3). Syrjintä ”loukkaa tasa-arvoisten oikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamisen periaatteita”, kuten Naisten oike-

uksien yleissopimuksen johdannossa todetaan. Valtio tarjoaa oikeudellista suojaa, mutta naisten oikeuksien toteutuminen käytännön tasolla vaatii valtiolta aktiivista toimimista myös tasa-arvon toteutumiseksi. Sopimus osoittaa, että naisten ja miesten asemaa ei tule pelkästään verrata keskenään, vaan pyrkimyksenä on edistää naisen asemaa nimenomaan naisen omilla ehdoilla. (Herrlin 1998, 3.)

Sopimuksen virallinen nimi on kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus. Sopimuksesta yleisesti käytetty lyhenne on CEDAW, joka muodostuu englanninkielisen nimen, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, alkukirjaimista. Eri kielissä sopimus tunnetaan kuitenkin lyhyemmällä nimellä ja tämän vuoksi on Suomen hallituksen päätöksestä nimeksi vakiintunut YK:n naisten oikeuksien yleissopimus, joka kuvastaa paremmin sopimuksen laaja-alaisuutta. (Herrlin 1998, 24.)

YK:n naisten oikeuksien yleissopimuksen 1 artiklassa naisten syrjintä käsittää kaikkea sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää, poissulkemista tai rajoittamista, joka tapahtuu poliittisella, taloudellisella, yhteiskunnallisella, sivistyksellisellä, kansalaisoikeuksiin liittyvällä tai muulla vastaavalla alalla. Yleissopimuksen allekirjoittaneet valtiot ovat sitoutuneet kaikkiin mahdollisiin tavoin poistamaan viipymättä naisiin kohdistuvan syrjinnän. (Herrlin 1998, 3.)

YK:n naisten oikeuksien yleissopimus muodostuu karkeasti kolmesta osa-alueesta. Ensimmäinen osa-alue käsittelee naisen osallistumista julkiseen elämänalueeseen eli keskeisesti yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, työelämään ja koulutukseen. Toinen osa-alue käsittelee yksityisyyttä, perhe-elämän ja äitiyden vaikutusta naisen elämään. Kolmas osa-alue kiinnittää huomion naisten mahdollisuuksiin nauttia täysivaltaisesti ja yhtäläisesti miesten kanssa ihmisoikeuksista. Kulttuurin ja traditioiden muodostamat sukupuoliroolit, nais- ja mieskuvat elävät stereotyyppinä yhteiskunnan eri aloilla, minkä vuoksi naisten oikeuksien täysivaltainen toteutuminen eri elämänalueilla on hankalaa – usein jopa mahdotonta. Jo sopimuksen johdannossa kiinnitetään huomiota tähän epäkohtaan toteamalla, että ”miesten perinteellisen roolin samoin kuin naisten yhteiskunnallisen ja perheroolin muutos on tarpeen täyden tasa-arvon saavuttamiseksi miesten ja naisten välillä”. Tavoitteena on siis häivyttää miehille kuuluvan julkisen ja naisille kuuluvan yksityiselämän välistä jaottelua. Tähän sopi-

mus pyrkiikin korostamalla miesten velvollisuutta osallistua lasten kasvatukseen ja perhe-elämään kokonaisuudessaan, vahvistaen samalla naisten oikeuksia osallistua yhtäläisesti julkiseen elämänalueeseen. (Herrlin 1998, 3–4.)

Naisten oikeuksien yleissopimus puuttuu kattavasti sukupuolten eriarvoisuuteen ja epätasa-arvoa ylläpitäviin rakenteisiin. (Herrlin 1998, 4.) Sopimus sisältää velvoitteita, jotka valtion on pyrittävä saavuttamaan, jotta todellinen tasa-arvo toteutuisi. Sopimuksen on koettu edistävän naisten asemaa ja samalla se on palvellut YK:n tekemää hyvinvointityötä. Suomi on liittynyt jäsenmaaksi sopimukseen ja allekirjoittanut sen vuonna 1980. (Herrlin, 24.)

4.3 Nainen presidenttinä ja mies lastentarhanopettajana

Naiselle on paljon arvokkaampaa saada pitää oma persoonallisuutensa, ihmisarvonsa ja sisäinen ja todellinen minuutensa, kuin saada miesten hallitseman yhteiskunnan hyväksyntä (Saadawi 2002, 350).

Moni tekijä osoittaa, että olemme Suomessa edistyneet hyvin tasa-arvoon liittyvissä asioissa. Kansalaisten kesken tuloerot ovat maailman pienimpiä, naisten asema on verrattain hyvä eikä täällä tunnusteta olevan pahoja rodullisia ristiriitoja. Miksi tasa-arvosta kuitenkin keskustellaan niin fanaattisesti? Kyse ei ole siitä, että tasa-arvo tai oikeudenmukaisuus olisi menettänyt merkityksensä, vaan siitä, että perusarvojen sisältö ja tulkinta muuttuvat, ja niiden täytyykin muuttua vastaamaan paremmin uusia olosuhteita (Hautamäki 1998, 9).

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisessä ei ole tavoitteena naisten ja miesten samanlaisuus, vaan pikemminkin erilaisuuden korostaminen. Tätä tulisi käyttää valttikorttina esimerkiksi politiikassa ja/tai bisnesmaailmassa. Pohjoismaisen käsityksen mukaan naisilla ja miehillä on tasaveroiset mahdollisuudet yhteiskuntaelämän eri alueilla, kuten koulutuksessa, vallankäytössä, työssä ja vapaa-aikana. Laadullinen tasa-arvo tarkoittaa sitä, että sukupuolesta riippumatta tiedot, taidot, kokemukset ja arvostukset saavat yhtä suuren painoarvon yhteiskunnassa. Naisilla ja miehillä on siis mahdollisuus omilla ehdoillaan osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa, työelämässä ja perhepiirissä. (Petäjaniemi 1998, 16.)

Työelämässä vallitsevan tasa-arvon suurimpana kompastuskivenä nähdään samapalkkaisuuden puute. Palkoista on puhuttu yli 20 vuotta eikä juuri mitään ole saatu aikaan. Mitä lähemmäs samaa alaa, samaa tehtäväryhmää ja samankaltaista työtä tullaan, sitä pienemmäksi palkkaero supistuu – mutta aina sitä on. Osa palkkaeroista selittyy erilaisilla koulutus- ja ammattivalinnoilla sekä kokemuseroilla. Suomessa naiset ovat kuitenkin kaikissa ikäryhmissä koulutetumpia kuin miehet, mutta eivät välttämättä osaa edes vaatia tasoistaan palkkaa. Naisvaltaisten alojen töille ja naisten tehtäville tyypilliset piirteet saattavat olla palkkauksessa aliarvostettuja tai niitä pidetään itsestäänselvyyksinä. Miehet taas saattavat vuosittain tehdä enemmän työtunteja kuin naiset, millä palkkaeroa on myös perusteltu. Naisvaltaisten alojen palkat ovat pienempiä kuin miesvaltaisten, vaikka koulutus-, ammattitaito- ja vastuuvaatimukset olisivatkin täysin verrannolliset. Menestys markkinoilla vaikuttaa palkkaan ja miehet ovat joissakin naisvaltaisissa työpaikoissa ”kovaa huutoa”.

Tutkimuksemme teon hetkellä kissa nostettiin jälleen pöydälle ja palkkaneuvotteluja käydään tiiviissä tunnelmissa. Neuvottelut jäivät kesken ja tavoitteen toteutumista odotellaan kärsimättömänä. TEHY:n eli Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ammattilaisten etujärjestön palkkaneuvotteluissa huomattiin raamisopimuksen käsitelleen vain suuria linjoja, jolloin naisten ja miesten väliset palkkaerot jäivät harmillisesti liian vähälle huomiolle. Nais- ja miesvoittoisilla aloilla palkkaero on tällä hetkellä jopa yli 600 euroa kuukaudessa ja jos tilanteeseen tosissaan halutaan muutosta, pitäisi siihen satsata kunnolla rahaa. Vuoteen 2015 mennessä on 20 prosentin palkkaero tavoitteissa kuroa 15 %:iin. Vuosien 2007–2010 aikana tilanne on korjaantunut vaivaisen prosenttiyksikön verran, mikä ei ole riittävä korotus tavoitteisiin nähden. (Yle A-studio)

Isien ja miesten asemaa ei myöskään tule jättää huomiotta. Miesasiamies Ralf Sundin mukaan isät nähdään Suomessa edelleen toissijaisena huoltajana äitiin nähden. Isän oikeudet lapsen huoltajuusasioissa ovat monessa suhteessa huonot ja usein ilman hyviä perusteluja. Etenkin avioerotilanteissa ”isyyden arvo ei ole edes 80 senttiä naisen eurosta”. Sund valittaa myös naisten tasa-arvon toteutumisesta palkkaansiotason ja vallan kohdalla, jotka ovat surkeat. Oikeaan suuntaan ollaan menossa, vaikka perinteet muuttuvatkin liian hitaasti. (Yle Radio Suomi, Taustapeili)

Tasa-arvoisen kohtelun edellytyksenä on, että naiset ja miehet voivat ymmärtää toisiaan ja keskustella asioista käyttäen sanoja ja ilmaisuja, jotka ovat molemmin puolin ymmärrettävissä (Tarkki 1998, 216). Naisten vastuulla on myös, että tasa-arvon suhteen tapahtuu muutoksia, mikäli niitä tosissaan halutaan. Naisten aseman paranemisen on jo nähty palvelevan kaikkien etua, myös miesten. Naisten aseman parantamiseen tähtäävä lainsäädännöllinen toiminta on saanut nimen; tasa-arvo, vaikka voimme yhtä hyvin puhua suoraan naisten aseman parantamisesta. Näin siitä huolimatta, että monet tasa-arvoa edistävät seikat parantavat naisten asemaa käytännössä. Tasa-arvon edistäminen ei ole kuitenkaan sama asia, kuin naisten aseman parantaminen, vaikka viimeksi mainittu on usein osa edellä mainittua. (Tarkki 1998, 222.)

4.4 Maahanmuuttajanaisten kokemuksia tasa-arvon toteutumisesta

Islamilaiset, arabialaiset tai itämaiset kulttuurit eivät ole mitenkään poikkeuksellisia siinä, että ne ovat tehneet naisesta kauppatavaran tai orjan. Länsimainen kulttuuri ja kristinusko ovat alistaneet naisen aivan samaan kohtaloon. Naisten osaksi tuleva sorto ei johdu pohjimmiltaan uskonnollisista ideologioista, vaan sarron juuret ovat patriarkalisessa luokkajärjestelmässä. Sillä ei ole väliä, onko nainen syntynyt länsimaiseen vai itämaiseen yhteiskuntaan. (Saadawi 2002, 352.)

Yleensä ottaen naisten mielipiteet tasa-arvon toteutumisesta Suomessa olivat melko yhteneväiset. Moni puhui tasa-arvon toteutumisesta Suomessa maamme parhaimpana piirteenä. Toisaalta, useimmat olivat selvästi sitä mieltä, että vaikka tasa-arvo toteutui heidän kotimaassaan erillä tavalla kuin Suomessa, ei se siellä tuntunut heitä kuitenkaan häiritsevän. Tasa-arvo kuvailtiin ikään kuin ”maan tapana”, hyväksyttynä tilanteena. Toiset asiat kuuluvat naisille, toiset miehille. Tasa-arvosta puhuttaessa nousi myös esiin kokemuksia syrjinnästä ja rasistisesta kohtelusta. Humalaiset suomalaiset koettiin usein uhkaavana, vieraana ja pelottavana ”ilmiönä”. Erityisesti töitä hakiessaan haastattelemamme eurooppalaiset naiset olivat kokeneet jonkin asteista syrjintää tai ainakin epätasa-arvoa. Eräs englantilaisnainen totesi:

”Minusta on ihan kohtuutonta, että yösiivoojan paikkaan junassa vaaditaan erinomaista suomenkielentaitoa. Työ meni suomalaiselle, koska ei

kukaan maahanmuuttaja osaa suomea yhtä hyvin kuin suomalainen. Minulla vaalea (ihon)väri auttaa paljon.”

Unkarilainen nuori nainen oli hakenut aktiivisesti koulutustaan vastaavaa työtä alkuun, mutta kertoi olevansa valmis tekemään ”hanttihommia” ylikouluttautuneenakin. Hän tuntui olevan hyvin perillä siitä, millainen työllisyystilanne Suomessa ylipäättään on ja sanoi töiden haun olevan suurimmalle osalle suomalaisnuorista yhtä epätoivoista kuin hänelle itselleenkin.

”Ei se ole epätasa-arvoa. Tilanne on huono kaikille. Kyllä minä ymmärrän miksi minun sijasta suomalainen saa työn. Puhun kieltä hyvin, mutta ehkä suomalaiselle on turvallisempaa palkata joku, jonka koulutustaustan hän varmasti paremmin tuntee. Kyllä täällä on monta korkeakoulututtanutta siivoojan työssä.”

Erityisesti intialaisnaisten ja irakilaisnaisten kohdalla tuli enemmän puhetta siitä, että heidän ei välttämättä tarvitse omaksua suomalaista tasa-arvoajattelua. Varsinkin vanhemmat naiset käsittivät tasa-arvon toteutumisen ikään kuin ”perheen tavaksi”, ei liian monimutkaisesti ymmärrettäväksi asiaksi. Jotkin asiat vain ovat niin kuin ovat ja niin kuuluukin olla. Heidän puhuessaan äidin asemasta perheessä ja kotitöiden suorittamisesta, asenteesta huokui jonkinlaista ylpeyttä. Kun kysyimme toiselta irakilaisnaiselta, kokeeko hän itsensä väsyneeksi kotitöiden ja lastenhoidon ohessa, nainen vaikutti huvittuneelta. Hän kertoi olevansa joka päivä hyvin väsynyt eikä aikaa tuntunut olevan omille harrastuksille tai menoille lainkaan. Siitä huolimatta hän puhui hymyssä suin, kuinka hänen on pakko äitinä jaksaa ja se on vain hänen työtään. Hän koki itsensä selviytyjäksi ja todella vahvaksi ihmiseksi äidin roolinsa kautta. Lopulta hän jopa hieman kiivastui puhuessaan täysi-ikäisestä pojastaan, joka ei osannut hoitaa omia asioitaan itse. Vanhimpien lastensa asioiden perässä juoksemisesta hän luopuisi omien sanojensa mukaan mielellään. Kiteytettynä tasa-arvon koettiin toteutuvan perheen sisällä ”normaalisti”.

Toinen, nuorempi irakilaisrouva puolestaan kertoi miehensä muuttuneen hiukan Suomeen tulon myötä. Mies oli alkanut ottaa osaa kotitöihin, mutta lopulta siivoamiset olivat jääneet, koska mies ei vain osannut tehdä niitä hyvin.

”Hän rikko yhden peilin ja minä sano hän ei osaa mennä imuri... Aina rikko jotakin. Hän ei tekee enää. Minä teen itse, minä parempi. Mies voi korjaa tavaroita, minä en osaa.”

”Ihan eri tasa-arvo, mutta ei haittaa. Suomalaisissa kodeissa on tosi hyvä. Kun kaikki menee puoliksi. Alkoholia liikaa suomalaiset juo. Lapset pelkää, kun koputtaa oviin joka viikonloppu.”

Sudanilainen nainen koki olevansa tasa-arvoinen sekä miesten että naisten kesken. Tasa-arvon hän kertoi toteutuvan myös perheessä, vaimon ”passatessa” miestä. Hän kuitenkin lisäsi, että on olemassa molemminpuolista auttamista. Nainen tekee joka tapauksessa enemmän kotitöitä, minkä hän kokee välillä raskaana, mutta on tottunut siihen.

Nuoren intialaisnaisen mielestä tasa-arvo toteutuu Suomessa tosi huonosti. Ihmiset suhtautuvat ulkomaalaisiin epäreilusti eikä töitä ole helppo saada. Suomalaiset ihmiset ovat todella epäkohteliaita ja kummallisia hänen mielestään, erityisesti yliopisto-opiskelijoiden epäkypsä käytös oli herättänyt hänessä kummastusta. Parisuhteessaan ilmenevästä tasa-arvosta hän kertoi seuraavasti:

”Tasa-arvoa ei ole se, jos me puhutaan mun miehen kans suomea, vaikka minä itse osaisinkin sitä sujuvasti. Periaatteesta me puhutaan englantia, kun ollaan yhdessä. Se on tasa-arvoa minua kohtaan.”

Vanhempi intialaisrouva, joka oli asunut Suomessa jo 13 vuotta, puolestaan kertoi, ettei tasa-arvoon ollut erityisemmin sanottavaa.

”Mies kyllä oppi muita suomalaismiehiä matkimalla uusia asenteita ja tapoja Suomeen muuton myötä, mutta en itse koe, että tasa-arvon pitäisi muuttua meidän välillä, koska haluan säilyttää oman kulttuurini. Olen tottunut Intiassa naisen asemaan ja sitä ei tarvi muuttaa. Mies kantaa vielä nykyäänkin kauppakassini, vaikka alussa sanoin, ettei niin pitäisi tehdä. Ei tarvi tehdä kaikkia samalla tavalla, miten suomalaismiehet.”

Perusta kotoisin oleva, kymmenisen vuotta Suomessa asunut nainen koki tasa-arvon toteutuvan Suomessa hyvin. Keskustellessamme tasa-arvosta syvemmin, esille nousivat Perussa huolettavat asiat, kuten rikollisuus ja yleinen rauhattomuus. Nainen kertoikin olevansa hyvin kiitollinen Suomen rauhallisuudesta myös lastensa puolesta. Hän ei ollut kokenut epätasa-arvoa, mutta kertoi suomenkielen taidon vaatimuksen olevan erittäin iso työllistymisen este monelle maahanmuuttajalle.

”Työvoiman lisääntyminen on tärkeä asia ja se pitäisi hyödyntää. Ei pitäisi niin paljon vaatia työnhakijalta, kun kielen oppii sitten työelämässä ja olisi kaikkien kannalta hyvä, että mahdollisimman moni työllistyy.”

Tasa-arvosta ehkä avoimimmin ja innokkaimmin puhuivat aasialaisnaiset. Heidän kohdallaan muutos kuulostikin olleen hurjin.

”Tasa-arvossa on paljon eroa suomalaisen. Eri tapauksia ja eri kulttuuri. Thaimaassa nainen hoitaa lapset kotona ja mies käy töissä. Se on erilaista maalla ja kaupungissa. Mutta täällä eri kulttuuri. Mua ei kiinnosta. Teen itse.”

”Tasa-arvo on naisten kans, mutta eri kulttuuri... Vietnamsissa on nainen tosi alempana, ihan eri kuin täällä. Suomessa oon viihtynyt hyvin, koska tasa-arvo on hyvä. Mies muuttu vähän Suomeen tulon jälkeen, tekee kotitöitä.”

”Tasa-arvo on hyvin suomalaisen miehen kanssa. Minä tekee kotityöt, koska mies töissä. Mutta Suomessa on tasa-arvo, tämä tosi hyvä. Aasian maissa ei! Miehet äkkipikaisia, lyövät heti, kaikki aasiamiehet sama.”

”Suomalainen mies on niin... Jos minä suutun ja vähän sanon se alkaa heti ”Ei ei, hyvä joo hyvä hyvä, nyt hyvä... kyllä” ei halua huutaa (nauraa). Aasian mies ei koskaan, lyö heti naista. Täällä minä ylempänä mies(tä). Suomalainen mies niin kiltti...”

”Tasa-arvo hyvin toteutuu, mutta mies juo aina viikonloppu... Tosi huono. Minä ei tykkää. Täällä ihan eri tasa-arvo kuin Thaimaasa. Suomalainen mies aina auttaa. Pesussa. Kokkaamisessa haluaa auttaa, mutta aasialainen nainen haluaa tekee kaikki itse, koska mies töissä.”

Kiinalainen nainen kertoi kohtaavansa työssään paljon suomalaisia ihmisiä. Ravintolan asiakkaat ovat hyviä ja rehellisiä.

”Tasa-arvokin on ihan hyvä paitsi juopot. Hammaslääkäri otti kerran hampaan pois eikä kysyny. Minä halusi vain juurihoidon mutta koko hammas lähti. Kaupoissa täällä on kyllä kaikki ystävällisiä ja tosi rehellisiä. Palvelu pelaa! Oma mies osallistuu puolet ja puolet kotitöihin, koska kumpikin me ollaan töissä. Yhteisessä yrityksessä.”

”Suomalainen nainen on niin kuin... (huokaus) hmm... mitä se sana voisi olla... niin kuin kuningatar. On niin paljon voimaa... ja valta?”

Japanilaisen naisen kokemukset tasa-arvosta olivat pitkälle samanlaiset kuin muidenkin aasialaisnaisten. Hänen mielestään Suomessa vallitsee erinomainen tasa-arvo, mikä on osaltaan vaikuttanut hänen viihtymiseensä ja siihen, ettei hän halunnut aikoinaan palata Japaniin opiskelujen päätyttyä Suomessa. Tosin, hän oli ensin hieman yllättynyt naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta Suomessa, johon kuitenkin nopeasti tottui. Tilanteista, jolloin tasa-arvo ei toteudu hyvin, hän osasi mainita palkkauksen, vaikka ei itse epätasa-arvoista kohtelua ollut kokenutkaan. Hän oli seurannut uutisia ja kuullut, että naisten palkka on useasti alempi kuin miesten. Suomalaisen miehensä kanssa tasa-arvo toteutui japanilaisen näkökulmasta erittäin hyvin. Mies olisi valmis tekemään kotitöitä, mutta nainen kertoi hoitavansa kotiaskareet mielellään yksin, koska on kotona. Haastattelun päätyttyä kysyimme vielä, olisiko hänellä lisättävää viihtyvyyteen liittyen. Hän vastasi:

”Tasa-arvon toteutuminen on ollut merkittävin syy viihtymiseeni. Etenkin naisten ja miesten välinen tasa-arvo. Japanissa nainen avaa oven, Suomessa se on monesti mies. Suomessa nainen voi helposti erota miehes-

tä, mikä on uskomatonta! Ei tarvi oottaa miehen suostumusta. Japanissa on hankala erota.”

Venäläisen naisen mielestä tasa-arvon toteutuminen Suomessa ei poikkea juurikaan tavasta, jolla se Venäjällä toteutuu. Venäjällä hän oli kuitenkin kokenut ikäsortoa. Siellä ei ole ohjelmaa vanhemmalle naiselle eikä voi toimia esimerkiksi johtajan tehtävässä enää vanhana, koska vanha nainen ei yksinkertaisesti enää kelpaa. Hän koki, että Suomessa ei ole stressiä toisin kuin Venäjällä. Molemmissa kulttuureissa mies ja nainen siivoavat, imuroivat ja pesevät ikkunat yhdessä, mutta vain nainen tekee ruokaa.

Toinen venäläisnainen puolestaan halusi korostaa, että vaikka tasa-arvo toteutuisi samalla tavoin niin Suomessa kuin Venäjällä, kulttuuri ja perhe vaikuttavat aina. Hän painotti, että joka maassa on erilaisia naisia ja miehiä sekä erilaisia perheitä tapoineen. Hänen mielestään venäläinen mies on kuitenkin vähän parempi kuin suomalainen, koska venäläinen mies on anteliaampi ja kohteliaampi. Suomalaista miestä hän luonnehti ”pihiksi”.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Laadullisella menetelmällä toteutettu tutkimus sopii erinomaisesti toiminnan kehittämiseen, vaihtoehtojen etsimiseen ja sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. Kuten olemme jo aiemmin maininneet, teemahaastattelun järjestäminen tuntui alusta asti kaikista luontevimmalta tavalta toteuttaa tutkimus meitä kiinnostavasta aiheesta valitsemallemme kohderyhmälle. Haastattelun avulla pääsimme lähimmäs maahanmuuttajanaisia ja heidän kokemusmaailmaansa. Tässä luvussa kerromme ensin tutkimusmenetelmistä yleensä, yksityiskohtaisemmin valitsemastamme aineistonkeruusta ja sen toimivuudesta, ja lopuksi käytössä olleiden tutkimusmenetelmien luotavuudesta.

Setlementti ry on ollut meille tärkeä yhteistyökumppani tutkimuksen teon ajan. Setlementti ry:n tarjoamasta monipuolisesta toiminnasta olemme halunneet kertoa laajemmin, koska järjestönä se tarjoaa varmasti erilaisia mahdollisuuksia yhteisöpedagogeille – joko työharjoittelun, vapaaehtoistyön tai jopa palkallisen työn muodossa. Järjestön Oulussa ylläpitämää toimintaa on esitelty tarkemmin luvussa kaksi, kun taas tässä luvussa kuvailemme järjestön toiminta-ajatuksen valtakunnallisella tasolla.

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmillä tarkoitetaan tiedonkeruu-, analyysi- tai tulkintamenetelmiä. Menetelmiä käytetään aineiston keräämiseen ja analysointiin. Käytettävien menetelmien tulee olla tieteellisiä eli järjestelmällisiä, järkiperaisiksi ja tieteellisesti hyväksytyiksi. Lisäksi niiden on täytettävä tieteellisen tutkimuksen kriteerit, joita ovat objektiivisuus, julkisuus, korjaavuus, kriittisyys, autonomisuus ja edistyvyys. (Kananen 2008, 55–56.)

Objektiivisuus tarkoittaa sitä, että tulokset ovat aitoja eli ne ovat aidosti peräisin tutkittavilta, eivätkä tutkijan mielipiteet ja asenteet ole vaikuttaneet tutkimustulosten syntyyn. (Kananen 2008, 56.) Haastattelutilanteissa kuulumme naisia ja esitimme eriävät

mielipiteet Suomesta ja suomalaisuudesta sensitiivisesti tavalla, jolla ei ollut vaikutusta heidän lopullisiin vastauksiinsa.

Tutkijan on onnistuttava valitsemaan tutkimusmenetelmät niin, että ne tukevat tutkimusongelman ratkaisua. Menetelmät ja tutkimustulokset ovat julkisesti tiedeyhteisön kriittisen tarkastelun kohteena ja virheet korjaantuvat vähitellen tieteen kehittyessä. Tärkeintä on, että tutkija kykenee arvioimaan omaa toimintaansa, olemaan kriittinen ja perustelevaan ratkaisunsa sekä tutkimusmenetelmiensä valinnan sekä osaa käyttää valitsemiaan menetelmiä oikein. (Kananen 2008, 56.)

Edistyvyys puolestaan liittyy keskeisesti tieteen kehittymiseen ja heijastuu näin yhteiskunnan hyvinvointiin. (Kananen 2008, 56.) Tutkimuksellamme halusimme puuttua suomalaisen yhteiskunnan epäkohtiin ja kehittää maahanmuuttajanaisten elinoloja Suomessa tekemällä heidän täällä olostaan viihtyisämpää.

Autonomisesti toimiessaan tutkija on riippumaton ulkoisista sidosryhmistä eli valintoihin eivät saa vaikuttaa ulkopuoliset tahot. (Kananen 2008, 56.) Tutkimusprosessimme alkuvaihe toi mukanaan vastoinkäymisiä. Yhteistyötahojen löytäminen osoittautui yllättävän haastavaksi. Olemme syksyn aikana tehneet paljon yhteistyötä eri organisaatioiden kanssa. Yhdistykset ovat olleet kiinnostuneita meistä ja olimme jopa saamassa tutkimuksellemme tilaajan, mutta yhtäkkiä eri yhteyshenkilöiden resurssit eivät riittäneetkään palvelemaan meidän tarpeitamme. Yhdessä olimme kuitenkin päättäneet, että saatamme opinnäytetyöprosessimme valmiiksi syyslukukauden aikana eikä meillä ollut siis aikaa jäädä odottamaan ajankohtaa, jolloin meitä oltaisiin valmiita kuulemaan. Otimme siis autonomisen aseman tutkijoina emmekä antaneet ulkopuolisten tahojen vastahakoisuuden lannistaa meitä ja lopulta onnistuimme löytämään yhteistyökumppaneita, joista yhdistyksenä päällimmäiseksi nousi Oulun Seudun Settlementti ry.

Settlementityön perusta on yhteisöllisyyden voimistavassa vaikutuksessa. Settlementityössä toteutetaan käytännössä yhdenvertaisuuden ja yhteisöllisyyden ihanteita koko elämän mittakaavassa. Tämä luo mahdollisuuksia selviytymiseen, eheytymiseen ja virkistymiseen kaikille, nuorista vanhuksiin. Settlementityö kehittää kansalaistalo toimintaa, tuettua asumista ja yhteisöllisiä asumismuotoja. Opistojen, opintokerhojen

ja erityisoppilaitosten voimin se myös lisää elämän rikkautta ja pärjäämisen mahdollisuuksia. Setlementissä tuetaan uussuomalaisten kotiutumista ja kantasuomalaisia elämään monikulttuurisessa Suomessa. Vaikeissa elämäntilanteissa yhdistys tarjoaa kriisiapua, päihdekuntoutusta, velkaneuvontaa, sovittelutoimintaa ja Rikosuhripäivystyksen palveluita. Setlementti ry toimii pitkälle vapaaehtoistyöntekijöiden ja ammattilaisten yhteisvoimin, paikallisten tarpeiden mukaan, ihmisten kesellä ja ihmisten kesken, kaikkialla maailmassa. (Setlementti ry:n kotisivut)

Liikkeen toiminta on lähtenyt 1800-luvun lopulla Englannista, Itä-Lontoon köyhimpiin kortteleihin perustetuista kansalaiskeskuksista, joiden tehtävänä oli ylläpitää vuorovaikutteista sosiaali- ja sivistystyötä yhteisöjen kehittämiseksi. Kansalaiskeskuksissa tarjottiin koulutusta ja tukea sosiaalisten ongelmien kanssa kamppaileville. Vuonna 1918 Suomessa perustettu Setlementtiliitto on sivistys- ja sosiaalityötä tekevä järjestö, jonka muodostavat 36 paikallista setlementtiä ja kahdeksan setlementtinuorten piirijärjestöä ympäri Suomen. Setlementtiliikkeen palveluksessa on reilut 3000 ammattilaista ja heidän kanssaan setlementtityötä tekee iso joukko vapaaehtoisia. Toimintamuotoja ovat edellä mainittujen lisäksi muun muassa seniori- ja vanhustyö, lapsi- ja nuorisotyö, monikulttuurinen työ, yhteisöllisten asumismuotojen kehittäminen ja tuotanto, tuetun asumisen eri muodot, kansalaistolotoiminta ja kehitysvammaispuolustajat sekä 18 kansalaisopiston, kahden kansanopiston ja kahden erityisoppilaitoksen koulutustarjonta. (Setlementti ry:n kotisivut)

Setlementtiliikkeen monikulttuurisessa toiminnassa on pyrkimys luoda uusia kansalaistoiminnan ja kohtaamisen muotoja perinteisten perheeseen, uskuntoon ja kansallisuuteen rakentuvien yhteisötunteiden rinnalle. Liike toimii sillanrakentajana kanta- ja uussuomalaisten välillä kehittämällä kotiutumisen keinoja paikallisesti sekä edistämällä kulttuurien välistä ymmärrystä. Tärkeitä työn muotoja monikulttuurisessa toiminnassa ovat vertaisapu, opintotoiminta, suomalaiseen työkuulttuuriin perehdyttäminen, aktiiviseen kansalaisuuteen opastaminen ja väliinpuotoajaryhmien tunnistaminen ja tukeminen. (Setlementti ry:n kotisivut)

Toiminnan mahdollistavat uussuomalaisten ja etnisten ryhmien aktiivinen toimiminen liikkeessä asiantuntijoina, työntekijöinä, vertaistuen toteuttajina ja vapaaehtoistyöntekijöinä. Kehitysyhteistyössä Afrikassa ja lähialueyhteistyössä liike pystyy toimimaan

ja oppimaan elämistä käytännössä monikulttuurisessa ympäristössä. Setlementtiliike muodostaa Suomen toiseksi suurimman järjestökokonaisuuden, jossa toimitaan maahanmuuttajataustaisten ihmisten kanssa. Monikulttuurinen työ onkin viime vuonna muodostunut yhdeksi setlementtien perustoiminnoista. Se näkyy monipuolisina työmuotoina päiväkodeista ikääntyneiden asumispalveluihin ja kansalaistoiminnasta sukupuolisensitiiviseen toimintaan. Matalan kynnyksen neuvonta ja tapaamispaikat ovat tärkeä ja hyvä keino tavoittaa uussuomalaiset silloin, kun neuvotellaan yhdessä sopivista toimintatavoista suomalaisen kulttuurin, byrokratian ja toimintatapojen viidakoissa. Lisäksi Setlementtiliike pyrkii aktiivisesti toimimaan vertaistukijana etnisiä vähemmistöjä edustaville järjestöille. (Setlementti ry:n kotisivut)

5.2 Tutkimusote: Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Tutkimusotteet jaetaan pääsääntöisesti kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen. Jaotteluja on olemassa myös muita, mutta tämä on yksinkertaisin ja selkein. Meidän opinnäytetyömme tutkimus rakentui kvalitatiivisin menetelmin. Kyseessä on siis laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista käyttää samanaikaisesti useampaa eri tutkimusmenetelmää ja jopa useampaa kuin yhtä tutkimusotetta. Meillä käytössä oli kuitenkin tämä yksi tutkimusote ja tiedonkeruun suoritimme haastattelulla. (Kananen 2008, 55.)

Laadullinen tutkimus jättää tilaa moniäänisyydelle ja antaa äänen myös vähemmistöille (Puusa & Juuti 2011, 31). Useiden tahojen kuuleminen ja moniäänisyyden huomiointi on keskeistä, sillä ihmistutkimuksessa ei ole mahdollista saavuttaa ”lopullisia tuloksia”, erilaisten tulkintojen lisääntyessä koko ajan. Laadullisen tutkimuksen yleistymisen myötä on syntynyt monia uusia tapoja tarkastella kokemuksia, minkä myötä ymmärryksemme monista ilmiöistä on merkittävästi lisääntynyt. (Puusa & Juuti 2011, 31.)

Kvalitatiivinen tutkimus perustuu syvällisemmälle pohdinnalle tutkittavasta aiheesta ja otos on harkinnanvaraisesti koottu. Tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää ilmiö paremmin ja antaa siitä mielekäs tulkinta. Laadullinen tutkimus vastaa kysymyksiin: Miksi, miten ja millainen? Laadullisessa tutkimuksessa otos on suppea ja näin tutki-

jan on helpompi lähestyä tutkimuskohdettaan yksilöllisemmin. Tämän ansiosta saadut vastaukset ovat luotettavampia ja nimenomaan laadullisesti kattavampia. Laadullinen tutkimus tekee mahdolliseksi ilmiön syvällisen ja rikkaan kuvaamisen ja selittämisen. (Kananen 2008, 24.)

Kvantitatiivinen tutkimus etenee lineaarisesti, vaihe vaiheelta. Laadullinen tutkimuksen sijaan on syklinen prosessi ja välillä joudutaan palaamaan syklin eri vaiheisiin. Analyysi ei ole laadullisen tutkimuksen viimeinen vaihe, vaan koko tutkimusprosessin ajan mukana kulkeva tapahtuma, joka ohjaa koko tutkimusprosessia ja tiedonkeruuta. (Kananen 2008, 24.)

Tärkein ero laadullisella tutkimuksella määrälliseen on se, että kvantitatiivinen tutkimus pitää sisällään oletuksen siitä, että kohde on teoriasta ja tutkijasta riippumaton. Yksi keskeinen tunnuspiirre kvalitatiiviselle tutkimukselle on, että se korostaa todellisuuden ja siitä saatavan tiedon subjektiivista luonnetta. Laadullinen tutkimus keskittyy yksittäisiin tapauksiin. Oleellista on osallistuvien ihmisten näkökulman korostaminen ja tutkijan vuorovaikutus yksittäisen havainnon kanssa. Etäisyys tutkijan, hänen tuottamansa aineiston ja tutkimuskohteen välillä on tyypillisesti pieni, ja tutkimuksen tehtävänä on antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta kohteena olevasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2011, 47–48.) Laadullinen tutkimus kuvailee asioita sanoin tai lausein, kun taas määrällisessä tutkimuksessa käytössä ovat luvut. (Kananen 2008, 24.) Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään enemmän tutkimaan ihmisen ajatuksia, tunteja, käsityksiä ja tulkintoja erilaisista asioista, mitkä tavallisesti ovat muodostuneet tutkittavan omakohtaisen kokemuksen kautta. (Puusa & Juuti 2011, 52.)

Ihmisten kokemusten kuvaaminen edellyttää ihmisten elämismaailman sisälle pääsemistä ja kokemusten tulkintaa sekä pyrkimystä ymmärtää kokemuksia samalla tavalla kuin ihmiset itse ne ymmärtävät (Puusa & Juuti 2011, 41).

5.3 Tiedonkeruu: Teemahaastattelu

Tiedonkeruuvaiheessa määritellään, mitä tietoa tarvitaan, miten se hankitaan ja mistä se saadaan. Tutkimusaihe ja olemassa oleva tieto ohjaavat tiedonkeruumenetelmien

valintaa. Analyysimenetelmä vaikuttaa tiedonkeruuseen ja päinvastoin. Tiedonkeruu ja analyysivaihe kytkeytyvät siis tiiviisti toisiinsa. Analysoinnilla selvitetään, tarvitaanko lisää tietoa ja millaista tiedon tulisi olla. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole mahdollista menetellä siten, että ensin kerätään ja sitten vasta analysoidaan. Laadullista tutkimusta voidaan vertauskuvallisesti selittää hermeneuttisen kehän avulla, jossa ilmiön kerroksellisuutta kuoritaan sipulin tavoin lähestyen ydintä eli totuutta. Tutkija siis käsittelee keräämäänsä aineistoa koko tutkimusprosessin ajan ja välillä hän joutuu palaamaan aiemmin käsittelemäänsä aihealueeseen. Tutkimusprosessi ei näin ollen etene lineaarisesti eli suoraviivaisesti, vaihe vaiheelta tiukassa järjestyksessä kohti tavoitetta etenevänä prosessina. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto ohjaa tutkimusta ja tutkimusta nimitetäänkin aineistolähtöiseksi tutkimukseksi. Syklisyys ja jatkuva reflektointi kuuluvat kvalitatiivisen tutkimusotteen piirteisiin, ja tutkimuksen validiteetti- eli pätevyyskysymyksiin. Yhtä ainuttakaan ja oikeaa tapaa tehdä laadullista tutkimusta ei ole, mutta tutkimusprosessin oikea läpivieminen vaikuttaa tutkimuksen laatuun. (Kananen 2008, 56–58.)

Laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmiä ovat havainnointi, haastattelut, dokumentit, toimintatutkimus ja tapaustutkimus. (Kananen 2008, 57.) Tiedonkeruuta voista me valitsimme haastattelun. Haastattelut puolestaan voidaan jakaa neljään kategoriaan, joihin lukeutuvat strukturoidut haastattelut, puolistrukturoidut haastattelut, teemahaastattelut ja avoimet haastattelut. (Kananen 2008, 73.)

Haastattelu sopii hyvin aineistonkeruumenetelmäksi erityisesti silloin, kun kyseessä on koko väestöä koskeva satunnaisotos tai jos kohdejoukko edustaa alhaista koulutustasoa. Haastattelu kasvotusten on tarpeen, kun halutaan tulkita kysymyksiä ja täsmentää vastauksia väärinymmärrysten välttämiseksi. Haastattelu on hyvä menetelmä, kun halutaan että kato jää mahdollisimman pieneksi. Kyselyitä lähetettäessä ei voi koskaan tietää varmasti, tulevatko kaikki kyselyt vastauksineen takaisin. Intiimejä ja emotionaalisia asioita tutkittaessa hedelmällisin aineistonkeruutapa lienee haastattelu, jonka aikana tutkimuksen luotettavuutta voidaan puntaroida myös tarkkailemalla esimerkiksi haastateltavan käyttäytymistä. Vaikka haastattelu menetelmänä onkin melko työläs ja jatkoanalyysien kannalta vaatelias, sitä kannattaa käyttää tilanteissa, joissa se tuntuu mielekkäältä tavalta hankkia tietoa. (Metsämuuronen 2008, 39–40.)

Nimenomaan haastattelu on tieteen tekemisen taidetta, se ehkä kuvastaa haastattelututkimuksen luonnetta luovana tutkimuksen tekemisen välineenä. (Metsämuuronen 2008, 38.)

Erilaiset haastattelutyypit keruumetodina ovat laadullisessa tutkimuksessa suosituimpia. Haastattelu voidaan mieltää keskusteluksi, jolla on etukäteen asetettu tavoite, ja joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on tällöin jonkin verran hänen johdattelemaansa. Haastattelussa eri osapuolet vaikuttavat aina toinen toisiinsa. Uskottavien päätelmien teko puheen muodossa olevasta aineistosta edellyttää, että haastattelut tallennetaan. Joka tapauksessa on muistettava, että laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tehtävänä on tulkita toisten tekemiä tulkintoja. Tutkijan tekemä analyysi on aina lopulta enimmäkseen hänen omaa puhettaan tutkittavan ajatuksista, kokemuksista ja käsityksistä. (Puusa 2011, 73.)

Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä on hyvin joustava. Siksi se soveltuukin käytettäväksi useisiin eri tilanteisiin ja palvelee monia tarkoituspäriä. Keskusteluissa ei kummankaan osapuolen tuottama käsitys voi kattaa koko totuutta, vaikka ”totuuden kokonaisuus voi kattaa molempien osapuolien mielipiteet”. (Puusa 2011, 74–75.) Haastattelu, haasteistaan huolimatta – tai juuri niiden vuoksi –, tarjoaa parhaimmillaan antoisan kokemuksen sekä tutkijalle että haastateltaville. Haastattelujen avulla on mahdollista tuottaa rikas ja analyttisesti mielenkiintoinen sekä paljastava aineisto. (Puusa 2011, 86.)

Haastattelun muodon ratkaisee pitkälti ilmiön tunnettavuus eli se, kuinka paljon ilmiöstä on tietoa etukäteen. Jos tietoa ja teoriaa on paljon, voidaan haastattelun kysymyksetkin rajata yksityiskohtaisemmin. Aiempia tutkimuksia maahanmuuttajanaisten viihtyvyydestä emme löytäneet ja mitä vähäisempi tiedon määrä on, sitä yleisluontoisempiin kysymyksiin joudutaan turvautumaan. (Kananen 2008, 74.) Tutkijan aito kiinnostus valitsemaansa aihealuetta ja haastateltavia kohtaan tekee haastattelusta monipuolisemman.

Haastattelulle luonteenomaista on, että haastattelu on ennalta suunniteltua eli haastattelija on tutustunut tutkimuksen kohteeseen käytännössä ja teoriassa etukäteen. Haastattelu on johdettua eli se on haastattelijan itsensä alulle panema ja ohjaama. Haastattelija joutuu tavallisesti motivoimaan haastateltavaa ja myös ylläpitämään tä-

män motivaatiota sekä keskittymään samalla rooliinsa vuorovaikuttajana. Yksi tärkeimmistä haastatteluun liittyvistä piirteistä on se, että tutkittavan on aina voitava luottaa siihen, että annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. (Metsämuuronen 2008, 39.)

Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä ovat vapaamuotoiset, usein avoimeen keskusteluun päätyvät haastattelut, joissa vain aihealue on tarkoin määritelty. (Kananen 2008, 73.) Eniten informaatiota tuottava haastattelumuoto on joko puolistrukturoitu tai avoin haastattelu. Valitsimme haastattelumenetelmäksemme puolistrukturoidun eli toiselta nimeltään teemahaastattelun juuri sen vuoksi, että se sopii parhaiten käytettäväksi tilanteissa, joissa kohteena ovat intiimit tai arat aiheet. Halusimme selvittää heikosti tiedostettuja asioita, kuten arvostuksia, ihanteita ja perusteluja, joten teemahaastattelu oli luontevin tapa lähestyä haastateltavia. Teemat olivat ennalta valittuja sekä kysymykset valmiiksi laadittuja, mutta kysymysten täsmällistä muotoa ja esittämisyjärjestystä emme määritelleet turhan jyrkästi. (Metsämuuronen 2008, 41.)

Haastattelut ovat tyypillisesti teemahaastatteluja. Teemahaastattelu tarjoaa tutkijalle riittävästi vapautta. Haastattelua on kuitenkin osattava rajata ja teemoittelu on siihen oiva apukeino. Tutkijan on kyettävä erottamaan varsinaiset tutkimuskysymykset, joita hän ratkoo haastatteluun liittyvillä kysymyksillä. Muistettava on kuitenkin, että pelkkä tutkimuskysymysten esittäminen tutkittavalle ei tuota ratkaisua ja paljasta salaisuutta. (Kananen 2008, 73–74.)

Teemahaastattelussa käytävät aihealueet eli teemat ovat ennalta määrättyjä ja suosituimmista tapauksissa haastateltavat ovat tietoisia haastattelun rungosta jo etukäteen, ennen varsinaista haastattelutilannetta. Teemojen tarkoituksena on varmistua siitä, että kaikki ilmiöön kuuluvat osa-alueet tulevat käsitellyiksi. (Kananen 2008, 73.)

Laadimme haastateltavillemme teemahaastattelulomakkeen sisältäen kuusi tiettyä aiheita. Haastateltavat tavoitimme eri kouluista ja järjestöistä. Ottaessamme yhteyttä esimerkiksi kouluihin, postitimme sähköisesti haastattelulomakkeen opettajille ja tarkoitus oli, että opettajat näyttävät lomakkeen oppilailleen. Ilahduttavaa oli, että muutama opettaja oli näin toiminut ja osa haastateltavista oli tosissaan miettinyt kysymyksiä jo etukäteen. Näin säästimme aikaa lomakkeen läpikäymisessä eivätkä naiset

kokeneet varsinaista haastattelutilannetta niin jännittävänä, koska tunsivat aiheen ja kysymykset etukäteen. Niille, jotka eivät olleet lomakkeeseen tutustuneet etukäteen, esittelimme haastattelun rungon ja halutessaan jokainen sai silmällä kysymyksiä ennen varsinaisen haastattelun aloittamista.

Kouluilla ja kursseilla etukäteen vieraillessamme, saimme muutamalta naiselta hyviä käytännönvinkkejä haastattelun toteutukseen liittyen. Nämä naiset olivat opettajia, joilla oli paljon kokemusta maahanmuuttajanaisten parissa tehtävästä työstä. Lisäksi pari haastatteluun lupautunutta maahanmuuttajanaista kommentoi kysymyksiä ja haastattelun runkoa etukäteen ja näin pystyimme heidän mielipiteensä huomioon ottaen muokkaamaan teemahaastattelun lopulliseen muotoonsa. Ulkopuolisten antama arviointi haastattelun sisällöstä ja aiheen tärkeydestä oli tuoreudellaan ja puolueettomuudellaan arvokasta kuultavaa, koska emme enää tuossa vaiheessa itsekynneet ottamaan huomioon kaikkia yksityiskohtia tutkimuksen aiheen ollessa jo pitkään työn alla. Eräs haastatteluun lupautunut perulaisnainen totesi erityisesti viimeisen kysymyksen, ”Miten voisit hyödyntää omaa osaamistasi suomalaisessa yhteiskunnassa?” olevan todella hyvä ja tärkeä. Tosin hän kehotti meitä myös varautumaan kysymyksen tarkentamiseen ja tekemään sen helpommin ymmärrettäväksi itse haastattelutilanteessa.

Tutkimuksemme otoksena oli harkinnanvaraisesti koottu joukko Oulun maahanmuuttajanaisia. Haastateltavia kertyi yhteensä 16 naista. Halusimme, että haastateltavien joukko on mahdollisimman kirjava, joten valitsimme haastateltaviksi eri maan kansalaisuuden edustajia sekä eri syistä Suomeen muuttaneita naisia.

Teema teemalta kävimme lomaketta jokaisen kanssa läpi. Haastattelulomake on onnistuttava laatimaan onnistuneesti, sillä sen tehtävä on osaltaan palvella haastattelijaa ohjaamaan haastattelua. Jokaisen haastateltavan kohdalla haastattelu etenee kuitenkin ilman ennakkorakennetta, mikä tekeekin jokaisesta haastattelutilanteesta kokonaisuudessaan ainutlaatuisen. (Kananen 2008, 75.) Haastattelutilanteet olivat avoimia, joten oli luontevaa, ettemme esittäneet jokaista kysymystä juuri siinä järjestyksessä tai muodossa, kuin se haastattelulomakkeeseen oli merkattu. Välillä haastateltavat innostuivat keskustelemaan eri aiheista, erityisesti tasa-arvosta, laajemmin, jolloin he tietämättään vastasivat muutamaan kysymykseemme ennen kuin olimme

niitä heille edes ehtineet esittää. Tämä tuntui tukevan käsitystä siitä, että haastattelulomakkeemme oli haastateltaville sopiva ja kysymyksemme olivat onnistuneesti valittuja. Osa teemojen sisältämästä tiedosta oli kuitenkin haastateltaville uutta. Pyrimme tekemään vieraita käsitteitä tutuiksi eli haastattelutilanne muodostui toisaalta usealle myös oppimistilanteeksi.

Haastattelut voivat olla muodoltaan syvähaastatteluja, mutta pääsääntöisesti ne ovat joko yksilö- tai ryhmähaastatteluja. Kun kyseessä on yksilö- tai ryhmähaastattelu haastattelututkimus kohdennetaan joko yhteen tai useampaan tutkittavaan. (Kananen 2008, 74.)

Ryhmähaastattelut saadaan yhdellä kertaa eli näin säästetään tutkijan aikaa ja väivaa. Ryhmähaastattelua ei voi kuitenkaan pitää yksilöhaastattelun suorana vaihtoehtona, sillä ryhmähaastattelu tuottaa yksilöhaastatteluihin verrattuna erilaista tietoa. Ryhmän koostumuksella, ryhmädynamiikalla ja ryhmän jäsenten persoonallisuuden piirteillä on oma vaikutuksensa. Vaikutus voi olla joko positiivinen eli tietoa lisäävä tai negatiivinen eli tietoa vähentävä. (Kananen 2008, 75.)

Meidän tutkimustamme tukevat haastattelut suoritettiin yksilötasolla lukuun ottamatta yhtä. Haastatteluista yhden suoritimme siis ryhmähaastatteluna, vaikkakin haastateltavia oli tuolloin ainoastaan kaksi eli varsinaiseksi ryhmähaastatteluksi ei tuotakaan voi nimetä. Haastateltavina oli tuolloin kaksi aasialaisnaista: thaimaalainen ja kiinalainen. Kumpikin heistä osasi suomenkieltä varsin heikosti, mutta yhdessä heidän oli helpompaa suostua haastatteluun. Välillä tuntui, että kiinalainen nainen myöntyi pitkälti samoihin vastauksiin thaimaalaisen kanssa, koska ei itse osannut - meidän avustamme huolimatta - muotoilla ajatuksiaan ja mielipiteitään sanoiksi. Haastateltavat kertoivat olevansa ystäviä keskenään, mikä selitti varmasti sen, ettei kumpikaan ujostellut paljastaa omaan yksityiselämäänsä liittyviä asioita. Haastattelu suoritettiin näin ollen hyvässä yhteishengessä ja tutkijoina haluamme uskoa, että vastaukset molempien suusta kuultuina ovat aitoja ja luotettavia. On kuitenkin suotavaa, että teema- ja avoimet haastattelut suoritetaan yksilötasolla, jolloin saatu tieto on syvällisempää. Tiedon syvällisyys riippuu luonnollisesti myös haastattelijan taidoista ja kyvystä hallita haastattelua. Aineisto ohjaa haastattelua, mutta hyvin tyypillistä on myös se, että tut-

kijalle nousee haastattelun aikana uusia kysymyksiä, joilla raaputetaan ilmiön sisäkuoria perusteellisemmin auki. (Kananen 2008, 74.)

Syvähaastattelu on haastattelumuodoista erikoisin. Tarkoituksena on saada haastateltavalta mahdollisimman syvällistä tietoa. Jokainen meidän suorittamistamme haastatteluista oli kestoaltaan yli tunnin mittainen. Syvällisemmän keskustelun tuotoksena haastateltavat olivat vapautuneita ja halusivat avoimesti kertoa kokemuksistaan laajemmin kuin ehkä odotimme. Varsinaisiksi syvähaastatteluiksi ei haastattelutilanteita voi kuitenkaan luonnehtia. Syvähaastatteluja suoritetaan etupäässä psykologiassa ja mielenterveystyössä. Menetelmä vaatii useita haastattelukertoja, joiden myötä pyritään pääsemään niin sanotusti pintaa syvemmälle, mielen sopukoihin. (Kananen 2008, 74.) Haastattelutilanteiden ansiosta mielenkiintomme maahanmuuttajanaisia ja heidän asemaansa kohtaan kasvoi entisestään ja jatkossa toivommekin heitä vielä tapaavamme.

Nauhoitimme keskustelut saadessamme siihen luvan. Haastattelut oli siten helpompi purkaa ja analysointi onnistui näin jälkikäteen paremmin. Nauhurin käyttö voi osaltaan vaikuttaa haastateltavan kertomukseen ja sen vuoksi myös tutkimuksen luotettavuuteen. Kaksi naisista oli ehdottomasti nauhurin käyttöä vastaan, joten tilanteesta oli selviydyttävä kirjaamalla vastaukset paperille. Kun haimme nauhurin eräältä toimittajalta ennen haastattelua, harjoittelimme haastattelemista hänen kanssaan etukäteen. Huomasimme viimeistään tuolloin, ettei haastatteluun voi mennä valmistautumatta siihen kunnolla. Vaikka naiset olivat melkoisen puheliaita ja jutustelivat mielellään, haastattelujen suorittaminen osoittautui ensikertalaiselle yllättävän haasteelliseksi ja työlääksi tehtäväksi. Lopuksi pyysimme lupaa ottaa haastateltavista valokuvia seminaari-esitystämme varten. Suurin osa haastateltavista suostui valokuvaukseen mielellään. Niin nauhurin käytön kuin valokuvauksen suhteen kaksi naista kuudesta oli tätä vastaan ja kunnioitimme heidän mielipidettään.

5.4 Tutkimusaineiston käsittely

Ongelmallisinta on, jos tutkijalla on hyvin voimakas ennakko-oletus tutkimustuloksesta. Tällöin mikään aineisto ei saa tutkijan päätä kääntymään, mikäli tutkija itse pintai-

sesti pitää käsityksensä alkuperäisestä oletuksestaan. Tutkija joutuukin huomioimaan ennakkokäsityksiään siinä määrin, etteivät ne ainakaan pääse muuttamaan sitä aineistoa, jota hän on analysoimassa. (Metsämuuronen 2008, 47.)

Tavallisesti laadullisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen ja analysointi tapahtuvat yhtä aikaa. Niiden välillä ei ole välttämättä selvää eroa, minkä totesimme jo ensimmäisten haastattelujen jälkeen. Jäsensimme asioita päässämme ja keskustelimme käsityksistämme keskenään sekä etenkin siitä, olimmeko tulkinneet jotkin kertomuksista mahdollisesti eriävästi. Jo haastattelutilanteissa pyrimme käsittelemään vastaukset niin, että kumpikin meistä ymmärsi ne oikein. Ennen kuin varsinaista analysointia voidaan kuitenkaan aloittaa, on aineisto saatava sellaiseen muotoon, että sen analysoiminen on mahdollista. Muistiinpanot ja haastattelut litteroidaan eli kirjoitetaan puhtaaksi, jolloin joitakin kohtia voidaan vielä täsmentää. Litterointia voi tehdä myös valikoidusti niin, että täydentää vain niitä kohtia, jotka ovat oman tutkimuksen kannalta oleellisia raportoinnissa. (Metsämuuronen 2008, 48.)

Tutkimusaineisto järjestetään siihen muotoon, että sen perusteella tehdyt johtopäätökset voidaan irrottaa yksittäisistä henkilöistä, tapahtumista ja lausumista, ja siirtää yleiselle käsitteelliselle ja teoreettiselle tasolle (Metsämuuronen 2008, 48).

5.5 Aineiston luotettavuus

Luotettavuudella voidaan tarkoittaa tutkimustulosten riippumattomuutta satunnaisista ja epäoleellisista tekijöistä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuus ei ole ilmaisuvissa minkään objektiivisen tai määrällisen mittarin mukaisena arviona. Tieteen objektiivisuudella tarkoitetaan kykyä erottaa tutkija tutkimuskohteesta siten, että tutkijan omat oletukset ja toimenpiteet tutkimuksen aikana eivät vaikuta tutkimuskohteen ominaisuuksiin ja tutkimustuloksiin. Uskottavuuden, mutta toisaalta arvioitavuuden käsitteet ovat oleellisia kvalitatiivisessa sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa. Lukijan tulee vakuuttua kuvattujen tulkintojen osuvuudesta, mutta halutessaan hän voi myös asettaa tutkijan päättelyn kritiikin kohteeksi. (Aaltio & Puusa 2011, 153–154.)

Käytännössä monet tutkijat tekevät oman tutkimuksensa luotettavuustarkastelua hyvin räätälöidysti, koska tutkimukset itsessään ovat myös yksilöllisiä. Luotettavuutta arvioitaessa käytetään perinteisesti käsitteitä validiteetti ja reliabiliteetti, jotka eivät kuitenkaan sellaisenaan sovellu laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin perusteiksi. Reliabiliteettiarviossa tarkastellaan valittujen mittareiden luotettavuutta siihen, vaikuttavatko mittaustilanne, mittaja tai satunnaiset tekijät tutkimustuloksiin. Validiteetin avulla arvioidaan, mitataanko kohdeilmiötä harhattomasti ja tarkasti, ja tutkitaanko juuri sitä ilmiötä, mitä on tarkoituskin tutkia. Se, etteivät reliabiliteetti ja validiteetti sovellu sellaisenaan kvalitatiivisen tutkimuksen arvioinnin perusteiksi, ei tarkoita sitä, että tutkimusta voisi tehdä kuinka tahansa, ja että kaikki pitäisi hyväksyä sellaisenaan. Tutkimuksessa tulee pyrkiä siihen, että se tuo esiin tutkittavien käsityksiä, joiden ohjenuorana on totuudellisuus. (Aaltio & Puusa 2011, 154–155.)

Haastattelutilanne on omiaan tuottamaan kulttuurisesti sensitiivistä tietoa haastateltavan henkilön kokemusmaailmasta. Voidaan ajatella, että haastateltava muodostaa sanottavansa kokonaistilanteen ja haastattelijan vaikuttamina eikä hänellä ole mielessään yhtä totuutta, jonka hän tilanteessa kertoo. Koska ihmisellä on monia identiteettejä, hän peilaa niitä minäkuvaansa ja haastattelutilanteessa keskittyy edustamaan sen hetkistä identiteettiään. (Aaltio & Puusa 2011, 156.)

Laadullista tutkimusta arvioitaessa pohditaan, voisivatko tutkimustulokset olla mahdollisia jossain toisessa tutkimusympäristössä, ja jos aihetta tutkittaisiin edelleen, päädyttäisiinkö samankaltaisiin lopputuloksiin. Tutkijan refleksiivisyys eli omien valintojen ja vaikutuksen pohtiminen tutkimuksen eri vaiheissa on keskeinen tekijä tutkimuksen luotettavuuden kehittymisessä tutkimuksen aikana. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijat ratkaisevat erityisten kysymysten avulla tutkimuksensa luotettavuutta perustellen tekemiään valintoja monipuolisesti. Luotettavuus on sidoksissa juuri kyseisen työn erityislaatuun ja ainutkertaisiin ratkaisuihin, jotka ovat usein tilannesidonnaisia. (Aaltio & Puusa 2011, 156–157.)

Halusimme toteuttaa aineistonkeruun teemahaastattelun muodossa juuri siksi, että haastatellsamme naisia kasvotusten, tiesimme saavamme aiheesta paljon enemmän irti. Yhtä lukuun ottamatta jokainen naisista puhui suomenkieltä, mutta osaaminen oli todella vaihtelevaa riippumatta Suomessa vietetystä ajasta. Meillä oli aina

mahdollisuus pyytää haastateltavaa selittämään tai tarkentamaan sanomaansa. Haastattelujen lomassa pystyimme huomioimaan ei-kielellistä viestintää, jonka perusteella kykenimme tekemään lisää tulkintoja. Saimme ilmeiden, eleiden, katsekontaktin ja taukojen kautta tärkeitä vinkkejä siitä, mistä kannattaisi ehkä kysyä enemmän tai pyytää lisätarkennusta.

Parhaiten suomenkieltä puhui nuori unkarilaisnainen, jonka kanssa keskustelu oli todella vaivatonta ja ilmapiiri rento. Hän oli opiskellut suomenkieltä kotimaassaan muutaman vuoden ja asunut Oulussa vasta kahdeksan kuukautta. Haimme haastatteluamme lähtökohtaisesti naisia, jotka olisivat asuneet täällä vähintään kaksi vuotta, mutta tästä unkarilaisnaisesta emme tiedäneet etukäteen mitään. Joka tapauksessa hän kertoi viihtyneensä hyvin ja otti joihinkin kohtiin, esimerkiksi tasa-arvoon liittyviin kysymyksiin, todella innostuneesti kantaa.

Eräs englantilaisnainen oli asunut Suomessa kaksi ja puoli vuotta eikä puhunut oikeastaan ollenkaan suomea. Hän oli ainut, jonka kanssa kävimme haastattelun hänen omalla äidinkielellään, kun taas toisten kanssa meidän oli tultava toimeen suomenkielellä. Toisaalta, saimme todella kattavan kuvauksen viihtyvyydestä englantilaisnaisen kokemuksen osalta, hänen saadessa ilmaista itseään täysin vapaasti. Koimme, ettei hän ujostellut alkuunkaan kertoa totuuksia.

Yllätyimme myös siitä saamastamme vaikutelmasta, etteivät naiset arastelleet puhua suomenkieltä, vaikka he usein vähättelivätkin taitojaan. Kahden kohdalla turvauduimme sanakirjaan varmistaaksemme vain, että olemme yhteisymmärryksessä. Tulkin mukaan ottaminen haastatteluun olisi ollut mahdollista, mutta suurin osa naisista ei tätä halunnut, vaikka tulkkauksella olisi varmasti vältetty ne vähäisetkin väärinymmärtämisen vaarat. Ehkä syyt olivat jossain muualla. Uskoimme itsekkin tulkista olevan toisaalta enemmän haittaa kuin hyötyä. Mahdotonta on ennustaa, mutta sanoma olisi voinut muuttua ääritapauksessa jopa täysin tai ei ollenkaan. Haluamme luottaa siihen, että naiset olivat kertomuksissaan meille vähintään yhtä rehellisiä, kuin mitä he olisivat olleet tulkin läsnä ollessakin. Toisaalta, jokainen ilmaisee itseään paremmin omalla äidinkielellään, kunhan vain luottamus on taattu. Luottamuksellisen ilmapiirin luominen haastateltavan ja meidän välille oli varmasti haastavin, mutta myös tärkein tavoite aineistoa kerätessämme.

Ihmisillä on tietyistä aihepiireistä keskusteltaessa taipumus antaa niin sanottuja sosi-aalisesti hyväksytyjä vastauksia, mikä tarkoittaa sitä, että haastateltava antaa vasta-uksia, joiden hän uskoo noudattavan niin sanottujen yleisesti hyväksytyjen vastaus-ten linjaa. (Puusa 2011, 78.) Haastattelun avulla on mahdollista saada selville aino-astaan haastateltavan rekonstruoimia eli ennallistamia käsityksiä eikä itse asiaa tai ilmiötä (Puusa 2011, 77).

Saatoimme tulkita vastauksia alkuun väärin silloin, kun haastateltava ei ollut ymmär-tänyt kysymystä oikein tai ei lainkaan. Välttyäksemme tällaisilta turhilta väärintulkinn-oilta pyrimme aina esittämään asian toisin, mahdollisesti tutumpien ja vaihtoehtoisen ilmaisujen ja käsitteiden avulla. Toisinaan vain jätimme kyseisen aiheen käsitte-lyn kokonaan sivuun, jos tilanne vaikutti siltä, ettemme olleet ymmärtäneet asiaa sa-malla tavoin. Haastattelun oli edettävä, sillä aikaa oli varattu yhtä haastateltavaa koh-ti rajallisesti, noin yksi tunti.

Tulkintavirheet voivat johtua tutkijan kyvystä tulkita haastateltavan antamia vastauk-sia hänen tarkoittamallaan tavalla, jolloin väärintulkinnan tai ylitulkinnan vaara on il-meinen. Tutkija on luonnollisesti ja tarkoituksenmukaisestikin kiinnostunut valitse-mastaan tietyistä aihepiiristä, jonka tulkitsemista varten hän aineistonsa kerää. Tällöin haastattelu rakentuu jo lähtökohtaisesti tutkijan ilmiötä koskevien käsitysten erittely-jen varaan ja tutkittavan ajatukset on jo valmiiksi tietyllä tavalla suunnattuja tutkimus-aiheen kysymysten perusteella. Lisäksi tulkintaan vaikuttavat aina tutkijan esiymmär-rys ja hänen valitsemansa teoreettinen viitekehys. (Puusa 2011, 78–80.)

Koska halusimme haastattelemltamme naisilta mahdollisimman totuudenmukaiset vastaukset, pyrimme luomaan itse haastattelutilanteesta mahdollisimman rennon ja epävirallisen. Vieraillemalla heidän käymillään kursseilla ja oppitunneilla etukäteen, teimme tuttavuutta jo ennen varsinaista haastattelutilannetta ja siksi liialle jännittämi-selle ei jäänyt sijaa. Osoitimme vilpittömästi kiinnostusta heidän mielipiteitään ja koke-muksiaan kohtaan kuuntelemalla rauhassa ja eläytymällä keskusteluun, kyseenalais-tamatta mitään kuulemaamme. Haastattelutilanteista muodostui parhaimmassa ta-pauksessa luontevaa rupattelua ja vuoropuhelua, minkä aikana vältimme kuitenkin omien mielipiteidemme korostamista.

Haastattelutilanteessa vuorovaikutus vaikuttaa oleellisesti kerrottavaan tarinaan. Kertomukseen vaikuttavat haastateltavan persoona ja identiteetti sekä hänen tietonsa ja taitonsa. Lisäksi kertomuksessa heijastuvat tutkittavan kulttuuri, asenteet, arvot ja aikaisemmat kokemukset. Näin ollen narratiivisessa eli kertomuksellisessa tutkimuksessa haastateltavien taustatiedoilla voi olla huomattava merkitys, sillä tutkija on mahdollisesti kiinnostunut suhteuttamaan tekstejä niiden kertojiin ja kertomisen konteksteihin. (Aaltio & Puusa 2011, 163.)

Tiesimme etukäteen tutkimusmenetelmäämme harkitessa ja teemahaastattelun toteutusta pohtiessamme, millaisia luotettavuuskysymyksiä tai -ongelmia haastattelun tuloksiin mahdollisesti liittyy. Laadullisen tutkimusotteen luotettavuuteen kohdistetaan paljon kritiikkiä, mutta siitä huolimatta uskomme valitsemamme menetelmän olevan paras mahdollinen maahanmuuttajanaisten viihtyvyyden tutkimiselle. Halusimme kerätä yksilöllisiä, monipuolisia, toisistaan poikkeavia vastauksia, ja pidimme tärkeänä jokaisen haastateltavan henkilökohtaisia kokemuksia. Opinnäytetyössä pyrimme saamaan jokaisen naisen äänen kuuluville ja samalla toivomme, että olemme tehneet johtopäätöksiä mahdollisimman suuren yhteisymmärryksen vallitessa, meidän henkilökohtaisista ennakkokäsityksistä riippumattomasti.

Lähdimme rakentamaan haastattelua avoimin mielin, koska meillä ei ollut juuri maahanmuuttajanaisten viihtyvyyden suhteen minkäänlaista varmaa ja totuudellista tietoa tai kokemusta ennakkoon, emmekä olleet löytäneet aiempiakaan tutkimuksia tähän aiheeseen liittyen. Meillä molemmilla oli jonkinlainen esiyymmärrys asiasta, koska olemme olleet arkielämässä ja omien harrastustemme kautta jonkin verran kontaktissa tutkimuksemme kohderyhmää edustaviin ihmisiin, ja sitä kautta muodostaneet jonkinlaisen ennakkokäsityksen asiasta. Viime syksynä suorittamamme projekti, kuin myös järjestöissä vapaaehtoisena toimiminen on avannut silmiämme maahanmuuttajien parissa tehtävästä työstä. Kokemuksemme ovat kuitenkin vähäiset ja kysymyksiä tai keskustelua viihtyvyyteen liittyen emme ole koskaan käyneet naisten kanssa läpi omalla ajallamme.

Tutkimusprosessin alussa tutkijalla on olemassa jonkinlainen esiyymmärrys aiheesta, joka voi perustua omakohtaiseen tietoon ja kokemukseen tai toisen kautta saatuun tietoon. Esiyymmärrys suuntaa tutkijan ajatuksia ja ohjaa tiedon edelleen hankinnas-

sa. Laadullisessa tutkimuksessa tällainen henkilökohtaisen kokemuksen vaikutus hyväksytään, koska tutkija sitoutuu tutkimukseen hyvin läheisesti ja on myös lähellä tutkimuksen kohdetta. (Aaltio & Puusa 2011, 159.)

Jätimme tietoisesti omat tuttavamme tutkimuksen ulkopuolelle, koska emme halunneet läheisellä suhteella olevan vaikutusta tutkimustuloksiin. Toisaalta, loppupäätelmämme olisivat voineet olla luotettavampia heidän kuuluessa haastateltaviemme joukkoon. Tutun henkilön läsnä ollessa keskinäinen vuorovaikutus olisi ollut luultavasti luontevampaa ja varauksettomampaa, kuin mitä se oli tuntemattoman kanssa. Jälkikäteen huomasimme kuitenkin, että vaikka laadullinen tutkimus ei teekään yleistyksiä tutkittavista tai itse aiheesta, käsityksemme vanhojen tuttaviemme kokemuksista tukevat jossain määrin haastatteluilla saamiamme tuloksia.

Aineistonhankinnassa luotettavuus voidaan huomioida parhaiten siten, että kerätään samasta tutkimuskohteesta useita aineistoja. Haastatteluaineistoon liittyy aina rajoituksia ja voidaankin väittää, että etenkin teemahaastattelun tyyppisesti kerätty ja narratiivinen aineisto on tutkijan näkökulmasta hankittua ja tuottamaa. Haastattelu eroaa tavallisesta arkikeskustelusta, joten tilanteena sitä ei koeta täysin luonnolliseksi. Haastattelutilanne vaikuttaa haastateltavien puhetapaan, tyypillisesti ihmiset puhuvat samoista asioista eri tavoin tilanteesta riippuen. Haastatteluiden aikana ei myöskään voida olla varmoja, että tutkija ja tutkittavat olisivat tulkinneet ja ymmärtäneet keskustelun aikana esille tulleet seikat samalla tavoin. (Aaltio & Puusa 2011, 160.)

Tiedostimme haastatteluja tehdessämme, että omat valintamme, persoonallisuutemme sekä tunteemme vaikuttavat tutkimuksen eri vaiheissa. Kaikkia kuulemaamme emme pystyneet ottamaan vastaan niin sanotusti naama peruslukemilla ja joissakin tilanteissa, kun pyysimme tarkennusta, näytti haastateltava säikähtävän tai muuten vain ujostelevan keskustelun etenemistä. Toisinaan, osoittaessamme myötätuntoa haastateltavaamme kohtaan, tunnelma ja asetelma muuttuivat hiukan. Haastateltava saattoi kokea olevansa tilanteessa ikään kuin vahvemmillä ja luottamuksemme saavuttaneena hänen kerrontansa sävy muuttui jopa niin, että myöhemmin kyseenalaistimme haastateltavan tarinan totuudenperäisyyden. Välillä jouduimme toistamaan saman kysymyksen useampaan kertaan, sillä emme voineet olla varmoja, oliko vastaaja ymmärtänyt kysymyksen täysin, sillä tämän vastaus saattoi jäädä todella

epämääräiseksi. Näissä tilanteissa oli toisinaan vaikea muistaa, ettemme vahingossakaan johdattelisi haastateltavaa suuntaan tai toiseen, vaan antaisimme jokaisen äänen kuulua vapaasti.

Haastattelutilanne on aina yksilöllinen ja tutkijalta edellytetään joustavuutta ja nopeita ratkaisuja mahdollisimman rikkaan tiedon saamiseksi tutkimusta varten. Tutkijan on mahdotonta välittää tutkittavien ajatuksia sellaisenaan ja hän tekeekin aina tulkinnan heidän esittämistään ajatuksista tai havainnoidusta käytöksestä. Haastattelutilanteessa on kysymisen lisäksi mahdollista kuunnella ja tarvittaessa kumpikin osapuoli pystyy tarkentamaan toisen käsityksiä. Tutkija voi myös tehdä muistiinpanoja esimerkiksi kehonkieleen eli ilmeisiin ja eleisiin liittyvistä seikoista. Haastatteluiden lopuksi tavallisesti esitetään, että haastateltava voi halutessaan vielä nostaa esille seikkoja, joita hän pitää merkityksellisinä, ja joista ei ole riittävästi keskusteltu varsinaisen haastattelun aikana. (Aaltio & Puusa 2011, 162.)

Naiset käyttäytyivät haastattelun aikana jokainen eri tavalla. Toiset eivät luoneet katsekontaktia kuin vain satunnaisesti ja lyhyiksi hetkiksi. Sitten he ikään kuin vaipuivat taas omiin ajatuksiinsa ja muistelmiin. Näiden muutaman tapauksen kohdalla oli välillä vaikea tehdä johtopäätöstä siitä, johtuiko käytös esimerkiksi ujoudesta vai pelkästään kunnioittamiseen perustuvasta käytöstavasta. Joissakin kulttuureissa liian intensiivisen katsekontaktin ylläpitämistä pidetään epäkohteliaana, kun taas toisaalla katseen välttelyä pidetään epäkohteliaana. Yritimme välttää kiusallisia tilanteita suomalla haastateltavalle enemmän omaa tilaa, emmekä aina hakeneet katsekontaktia. Eniten ristiriitaisia tulkintoja oli vaarassa syntyä juuri ulospäin selkeästi heijastuvan olemuksen perusteella silloin, kun emme olleet varmoja haastateltavan taustojen ja kulttuuristen tapojen vaikutuksesta hänen ilmaisuunsa.

Aineisto voi saturoitua eli tutkija alkaa kuulla ikään kuin saman tarinan tehtyään haastatteluja tietyn määrän ja uutta opittavaa ei enää löydy. Laadullisessa tutkimuksessa ei voi etukäteen tehdä pitäviä arvioita siitä, kuinka paljon aineistoa tarvitaan. Tutkija tekee tulkintojaan tutkittavien tuottamista merkityskokonaisuuksista tässä ja nyt -tilanteessa. (Aaltio & Puusa 2011, 161.) Huomasimme jo puolet naisista haastateltuamme, että yhdet ja samat asiat toistuivat. Ja juuri, kun olimme tekemässä päätöstä siitä, ettemme tarvitsisi samankaltaisesta kulttuurista enää yhtään edustajaa

toistamaan samoja asioita ja kokemuksia, saimme yllättyä. Viidennellä haastattelema-
mallamme aasialaisnaisella oli edellisistä täysin poikkeavat kokemukset viihtyvyyteen
ja sen epäonnistumiseen liittyen. Päätimme jatkossa keskittyä tarkemmin haastatel-
taviemme kohdalla nimenomaan edellisistä poikkeaviin mielipiteisiin ja käsityksiin.
Emme antaneet samankaltaisten tarinoiden häiritä. Päinvastoin – huomasimme, mit-
kä asiat yhteiskunnassamme kaipaisivat muutosta, kun lähestulkoon jokainen maa-
hanmuuttajanainen kertoi eri palveluiden puutteellisesta informoinnista tai häiritse-
västä alkoholin liikakäytöstä kansalaisten keskuudessa.

Laadullisessa tutkimuksessa tärkeintä on tiedon perusteltavuus ja perustelujen tarkis-
tettavuus, ei niinkään kaikkien vakuuttaminen tehdyistä johtopäätöksistä. Samasta
aineistosta voi tehdä näkökulman valinnasta riippuen useitakin perusteltuja tulkintoja.
Tutkijan tehtävä on selittää, miksi juuri hänen esittämänsä tulkinta on tärkeä ja oleel-
linen. (Aaltio & Puusa 2011, 158.)

Tutkimustuloksista muodostamiemme tulkintojen luotettavuutta voisimme jälkikäteen
varmistaa kysymällä haastateltavilta, olemmeko edelleen ymmärtäneet asian yhdes-
sä oikein. Harva tuskin rupeaisi kuitenkaan pohtimaan asiaa uudelleen ja luultavasti
suurin osa hyväksyisi tulkinnan siihen enää lähemmin tutustumatta. Toki voisi käydä
niinkin, että jotkut arkaluontoiset asiat poimittaisiin tuloksista pois. Huomasimme jo
haastattellessamme, että erään kulttuurin edustajat suhtautuivat hyvin epäilevästi kir-
jaamiimme esille tulleisiin negatiivisiin kommentteihin ja jopa pyysivät meitä pyyhki-
mään kielteisen kaiun vastauksistaan pois. Näissä tilanteissa luottamus meidän ja
haastateltavien välillä ei tuntunut toimivan kovin hyvin. Toisaalta, olimme kaiken
muun kuulemamme perusteella vakuuttuneita siitä, että kyseinen käyttäytyminen joh-
tui henkilön taustoista, kulttuurista ja aiemmista kokemuksista. Luotettavuutta on näi-
den seikkojen vuoksi mahdotonta tarkistaa jälkikäteen edes kohderyhmältä itseltään.

6. ANALYSOINTI JA POHDINTA

Aineiston runsaus tekee analyysivaiheesta mielenkiintoisen ja haastavan, mutta monimuotoisuudessaan myös todella työlään. Laadullisen tutkimuksen aineisto on varsin rikasta, koska monesti sen hankkimisen aikana tutkija törmää moniin kiinnostaviin seikkoihin, joita hän ei osannut etukäteen odottaa löytävänsä. Tästä syystä tutkijan on tarpeen rajata tutkimuksen kohde riittävän kapeaksi, jotta hän voisi kertoa siitä mahdollisimman perusteellisesti. (Puusa 2011, 114.)

Analyysitavan valintaan ei ole olemassa mitään tiettyä ohjetta, vaan lähestymistapa on tutkimuskohtaista. Valittu analyysitekniikka riippuu sekä tutkimuksen tavoitteista, että siitä, millaiseksi tutkimuksessa hyödynnettävän aineiston kokonaisuus lopulta muodostuu (Puusa 2011, 114). Mikään analyysitavoista ei ole välttämättä toistaan parempi.

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineistoa kerätään monessa eri vaiheessa ja usein samanaikaisesti vielä eri menetelmin, jolloin analyysiä tehdään koko tutkimusprosessin ajan. Tutkijalla on aktiivinen rooli koko prosessin ajan, jolloin hän tulkitsee ja havainnoi jatkuvasti. Luonnollisen asenteen mukaisia havaintoja ei kuitenkaan hyväksytä sellaisinaan, vaan niitä tarkastellaan kriittisesti maailmaa koskevan esitiedon valossa. Tutkija yhdistää havainnot ja johtolangat kokonaisuudeksi, koska yksittäisinä olettamuksina johtolangat voivat olla epävarmoja. Yhdistettynä ne voivat muodostaa perustellun ja uskottavan kokonaisuuden. (Puusa 2011, 114–115.)

Laadullisen tutkimuksen analysoinnissa tutkija erittelee ja yhdistää. Aineisto pilkotaan osiin, minkä jälkeen tutkija kokoaa sen uudelleen ja tekee kootusta aineistosta uudestaan johtopäätöksiä. Mistä tutkija on kiinnostunut, millaisia havaintoja hän tekee ja mitkä niistä ovat tutkimuksen kannalta oleellisia, riippuu tutkimuksessa käytettävästä viitekehystä ja tutkijan valitsemista tutkimusmetodeista (Puusa 2011, 115).

Analyysiä tehdessä tulee jokaiseen tapaukseen perehtyä huolellisesti ja jokaista tapusta käsitellä yksittäisenä kokonaisuutena. Yksittäistapauksia tulee katsoa useista

eri näkökulmista. Vasta tämän jälkeen voidaan tarkastella yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia yksittäisten tapausten välillä. Kun tutkija joutuu tarkastelemaan aineistoaan eri kanteilta, tutkimuksen luotettavuus paranee. Aineiston analyysissä huomioidaan tyypillisten tapausten lisäksi myös poikkeavat tapaukset, sillä juuri ne pakottavat tutkijan kyseenalaistamaan omat oletuksensa. (Puusa 2011, 115–116, 119.)

Aineiston pelkistäminen ja tiivistäminen on välttämätöntä, sillä aineiston rikkaus johtaa myös siihen, että sellaisenaan se on hajanaista (Puusa 2011, 117).

Laadullista aineistoa kertyy yleensä runsaasti ja niin kävi myös meidän tutkimuksen kohdalla, vaikka alkuun haastateltavia oli vaikea löytää ja tavoittaa. Ensimmäisen tuloksia tuottavan puhelun jälkeen innokkaita ilmoittautui tasaisin väliajoin yhä enemmän ja enemmän. Sana kiiri ja naiset kiinnostuivat tutkimuksemme aiheesta. Kuudennentoista naisen kohdalla tulimme siihen tulokseen, että haastateltavien määrä oli jo enemmän kuin riittävä analysoinnin kannalta. Vaarana oli, että tutkimusaineistoa olisi kertynyt hallitsematon määrä ja toisaalta aikataulu tuli vastaan. Oli joka tapauksessa ilahduttavaa, että aihe kiinnosti niin monia ja myöhemmin koimme saavamme haastatteluilla aiheesta kattavasti tietoa.

Aineiston analyysi aloitetaan aina käymällä aineistot useaan kertaan läpi ja analysoimmekin joka ikistä haastattelua heti jälkikäteen useaan otteeseen. Ensivaikutelma muodostui jo alkuvaiheessa eli itse aineistonkeruun hetkellä. Myöhemmin purimme aineistoamme nauhurilta papereille, täydensimme puuttuvia kohtia ja kirjoitimme muistiinpanojamme taas puhtaaksi. Aina, kun haastattelutilanteesta muistui mieleen jotain, mikä ei nauhurilta näkynyt, kuten haastateltavan ulkoinen käyttäytyminen tietyn kysymyksen kohdalla, kirjasimme yksityiskohtia muistiin. Tämän teimme lähinnä luotettavuuskysymyksen parempaa tarkastelua ja arviointia varten.

Tutkijan ensimmäinen tehtävä ennen varsinaista analyysiä on aineiston järjestäminen. Siihen liittyy kolme vaihetta, joita ovat tietojen tarkistaminen, täydentäminen ja järjestäminen. Ensimmäisessä vaiheessa tarkistetaan mahdolliset selkeät virheellisydet ja puutteellinen tieto. Toinen vaihe on tietojen täydentämistä ja lisä-aineiston keräämistä varten. Lopuksi aineisto järjestetään tiedon tallennusta ja analyysijä varten. Toimenpiteet riippuvat valitusta lähestymistavasta. (Puusa 2011, 120–121.)

6.1 Tutkimustulokset ja johtopäätökset

Käsitlemme tässä luvussa haastattelujemme teemakokonaisuudet yksi kerrallaan. Olemme poimineet tutkimuksestamme keskeisimmät viihtyvyyteen ja sen esteisiin liittyvät seikat, unohtamatta kuitenkaan korostaa keskenään eriäviä kokemuksia. Tasa-arvoteman ja siihen liittyvät tulokset olemme jättäneet tästä luvusta kokonaan pois, sillä se on nostettu jo aikaisemmin selvästi omaksi, tutkimuksemme kannalta merkittäväksi luvukseen. Käymme läpi tässä luvussa myös muita kokemuksia, joita maahanmuuttajanaiset liittivät viihtyvyyteen ja tyytyväisyyteen.

Pääpiirteissään viihtymisen kokemuksista jäi meille positiivinen kuva. Parannusta kaipaavien seikkojen kohdalla ensimmäisenä tulee mieleen joidenkin naisten kokeemat sosiaaliset ongelmat, joista he kertovat melko avoimesti. Suomalaisia ystäviä kaivataan. Sosiaalisten suhteiden solmiminen tuntuukin olevan paras keino päästä suomalaisuuteen ja koko yhteiskuntaan sisälle.

6.1.1 Viihtyvyys

Monet naisista mainitsivat heti alkuun Suomen parhaina puolina rauhallisuuden, kauniin luonnon, sekä ystävälliset ja auttavaiset ihmiset. Ilmaston vaikutuksesta viihtymiseen naiset kertoivat seuraavasti:

”Viihdyn kohtuullisesti. Vaasassa oli parempi, ihmiset oli siellä erilaisia, paljon avoimempia kuin täällä (Oulussa). Suomi on kaunis ja puhdas maa, mutta jos olis lämpimämpi ja vois harrastaa läpi vuoden... Sitten ehkä viihtyisin paremmin, on niin kylmä, liian kylmä...” (17 vuotta Suomessa asunut japanilainen nainen)

”Olen viihtynyt tosi hyvin. Täällä on niin paljon mahdollisuuksia opiskella ja harrastaa. Alussa minulla oli kaamospainaajaista pimeän takia, varmaan ensimmäiset kaksi vuotta, mutta sitten loppu.” (9,5 vuotta Suomessa asunut perulainen nainen)

”Joo, oon viihtyny. On niin rauhallinen maa. Vaikka täällä on kylmä, niin se on mukavaa. Kotimaassa on huonompi, kun on liian kuuma.” (13 vuotta Suomessa asunut vietnamilainen nainen)

Monille naisista lasten hyvinvointi oli tärkeä tekijä koko perheen viihtymisen kannalta. Ystävillä oli vähintään yhtä suuri merkitys useamman naisen kohdalla. Kokemuksistaan he kertoivat näin:

”Suomessa on turvallista, se on hyvä lapselle. Mutta mua masensi, kun oon yksinäinen... lapsen kans yksin kotona. Täällä olin eka kertaa työttömänä, kun olin raskaana Suomessa. Suomalaiselta on vaikea kysyä apua. Ja saaha. Miehen kautta oon tutustunu miehen kaverin vaimot, mutta lähimmät ystävät on Kotokoulutuksen kautta. Mamuystävät.” (2,5 vuotta Suomessa asunut intialainen nainen)

”18-vuotias tyttö asuu Suomessa, mutta hänellä ei ole ystävä ja minä surullinen. Minä koska äiti, surullinen tytön puolesta, haluaa mennä takaisin kotimaahan. Minulla ystäviä Suomessa, ujo suomalainen.” (4 vuotta Suomessa asunut kiinalainen nainen)

”Olen (viihtynyt). Suomi hyvä maa, rauhallinen. Lapsilla on koulupaikka. Elämä on hyvä, mutta suomenkieli vaikea. On suomalaisia ystäviä, viranomaisten kautta tutustun ihmisiin. Ja kirkossa tapasin Päivin.” (8 vuotta Suomessa asunut sudanilainen nainen)

”Joo... teenkö oikein vai väärin. Minä mieti aina. Koska poika syntyi Suomessa ja pitää olla siksi Suomessa. Olen pojan kanssa onnellinen, jos poika voi käydä koulun... Jos tunnen olen oikeassa, silloin hyvä tällä hetkellä. Jos tulee pojalla iho-ongelma, jos saa hoidettua sitten kaikki hyvin.” (10 vuotta Suomessa asunut thaimaalainen nainen)

”Tykkään vapaudesta lasten kohdalla Suomessa. Eikä täällä ole paljon väkivaltaa. Lapset tykkää paljon lumesta, sitä on niin paljon. Ensimmäi-

set ystävät tavattiin naapurista, lasten kautta. He ovat hyviä ystäviä.” (3 vuotta Suomessa asunut englantilainen nainen)

”Suomalaiset on hyviä ystäviä. Rehellisiä, pitää lupauksen. Valtio on hyvä, ajattelee ihmisiä ja auttaa kaikkia... huolehtii lapsista. Miehen kautta oon tavannu suomalaisia naisia. Työharjoittelussa saa ystäviä.” (7 vuotta Suomessa asunut venäläinen nainen)

Kun naisilta kysyttiin, mitkä asiat auttaisivat heitä viihtymään paremmin, nousi työllistymisen puheista päällimmäisenä esille. Työn lisäksi suomenkielen oppimista pidettiin tärkeänä, koska se vaikuttaa niin moneen asiaan ja tilanteeseen.

”Jos ois työpaikka, viihtyisin paremmin... En ole päässyt edes haastatteluun.” (8kk Suomessa asunut unkarilainen nainen)

”Oulussa en saa töitä, olen syrjäytynyt. Laitoin satoja hakemuksia, vain yksi vastasi ja pyysi haastatteluun. Ne vaati suosittelijaa ja se jäi sitten siihen...” (17 vuotta Suomessa asunut japanilainen nainen)

”Tyytyväisyys tulee töistä, en halua olla kotona. Masensi alussa, kun olin riippuvainen rahallisesti... miehen rahasta. Intiassa en koskaan ollu työttömänä.” (2,5 vuotta Suomessa asunut intialainen nainen)

”Työsuhde on mukava, se auttaa viihtymisessä monella tapaa. Olen positiivinen, yritteliäs luonne.” (9,5 vuotta Suomessa asunut perulainen nainen)

Naiset olivat eri mieltä palveluiden toimivuudesta ja riittävydestä ylipäätään. Myös palveluilla on suuri merkitys heidän viihtyvyyteensä.

”Täällä on hyvä ruoka, kaupossa lukee se viimeinen päivä... eräpäivä? Kaikissa tavarassa. Venäjällä se on tosi huono, paljon ongelmia.” (3 vuotta Suomessa asunut venäläinen nainen)

”Oulu on pieni kaupunki, mutta täällä on paljon hyviä palveluita. Kaikki tarpeellinen. Eri systeemi. Kaupassa on paljon eri vaihtoehtoja. Maustamattomia jukurttuja ja paljon eri jukurttuja...” (13 vuotta Suomessa asunut intialainen nainen)

”Lääkäri tosi hyvä aina auttaa, koska minulla sokeritauti. Ja Kela auttaa tosi hyvä.” (2,5 vuotta Suomessa asunut thaimaalainen nainen)

”Täällä ei ole sellaisia supermarketteja kuin meillä, että kaikki palvelut olis samassa rakennuksessa eikä hintasotaa esimerkiksi alkoholin ja lelujen myynnissä käydä ollenkaan. Kaupat ei ole auki myöhään, mikä on tosi huono juttu. Kelan kirjeet ja muut viralliset kirjelähetykset on vaikeita, ne on vain suomenkielellä eikä niitä voi ymmärtää. Sitä asiaa ei ole yhtään ajateltu, ei maahanmuuttajat ymmärrä lukea suomea. Terveysasemille on liian pitkä jono ja hoitoon on vaikea päästä.” (3 vuotta Suomessa asunut englantilainen nainen)

Ikävinä asioina nousivat päällimmäiseksi pelottavana tai jollain tapaa jopa uhkaavana koetut kohtaamiset paikallisväestön kanssa. Välit naapureihinkaan eivät jokaisen kohdalla olleet hyvät, vaikka naiset kuulostivat haluavansa nimenomaan naapureistaan ystäviä.

”Alkoholia liikaa suomalaiset juo. Koputtaa joka viikonloppu oveen ja lapset pelkää. Poliisi tuli, mutta vielä jatkuu... Minä tiedän, ei tarvi pelätä, mutta lapset pelkää... Ne ei ymmärrä.” (11 vuotta Suomessa asunut irakilainen nainen)

”Talonmies ei tervehdí, se on tosi epäkohtelias Suomi-Venäjä sodan takia... Aina katsoo pahasti. Mutta minä ymmärrän. Minä vain haluan häntä tervehtii ja sitten on tämä nainen, joka kyllä tervehtii, mutta muutaman sanan puhuu...” (3 vuotta Suomessa asunut venäläinen nainen)

”Pojat hulluja, sylkee lähellä kotia ja haukkuu. Vihaa. Ja juo paljon, paljon... Mutta mies juo joka viikonloppu aina, perjantai, lauantai... Minä ei tykkää.” (2,5 vuotta Suomessa asunut thaimaalainen nainen)

”Vanhat ihmiset on rasisteja varsinkin humalassa. Miehet. Huutaa ja puhuu pahasti. Pelottaa joskus. En mene kaupunkii yksin...” (7 vuotta Suomessa asunut kiinalainen nainen)

6.1.2 Osallisuus

Järjestö- tai kansalaistoiminta oli melkein kaikille naisista vieras asia tai sanana outo ja vasta, kun heille annettiin esimerkkejä järjestöistä tai kuvailtiin kansalaistoiminnan luonnetta, jotkut osasivat nimetä itselleen tuttuja järjestöjä. Yksi totesi vain, että: ”Järjestötoiminta on hyvä juttu”, nimeä tuskin sen kummemmin pohtimatta. Harva edes Setlementtiä osasi mainita järjestönä, vaikka parhaillaan osallistuivat siellä käsityö- ja ompelukursseille. Yksi naisista tosin kertoi Setlementin järjestävän mukavia juhlia. Monet naisista haluaisivat olla mukana erilaisessa kansalaistoiminnassa, jos heillä olisi enemmän aikaa. Kiinnostavimmaksi toimintamuodoksi muutamat mainitsivat vapaaehtoisen auttamistyön, mutta eivät tienneet mistä he saisivat tietoa vapaaehtoistyötä tukevista järjestöistä sekä niiden järjestämistä kerhoista ja kursseista.

”Mmm... Japanilaisten yhdistys... Suomi-Japani – yhdistys. En ole mukana niissä. Virpiniemen golf-seurassa olen, koska ilman jäsenyyttä ei voi pelata. Seuran kautta olen vasta tavannu paljon tuttuja ja se on tosi hyvä, henkireikä. Opetan myös asukastuvassa paperin taittoa ilmaiseksi, se on ollu tosi mukavaa vanhojen ihmisten kanssa. Vapaaehtoistyöhönki tarvii koulutuksen! Ne on liian pitkiä kursseja ja maksullisia monesti.” (17 vuotta Suomessa asunut japanilainen nainen)

”Onko täällä mitään, Oulussa, mitään eläinkotia tai sellaista... niinku eläimet, joilla ei oo kotia ja niiden hoitopaikka minne ne viedään... Mua kiinnostas tehdä sellaista vapaaehtoisesti, hoitaa niitä eläimiä. Olin Unka-

rissa mukana semmosessa.” (8kk Suomessa asunut unkarilainen nainen)

”SPR, MLL,... En oo mukana isoissa järjestöissä. Perustin oman yhdistyksen tämän Daizy Ladies eli Siskot ry:n vastaanottokeskuksessa maahanmuuttajanaisten ja suomalaisten naisten parissa. Mutta siihen tuli jotain, että se loppu... Ei vaan kai ollu naisia enää. Se oli tosi mukavaa... Oon käyny myös vanhusten palvelun vapaaehtoisurssin.” (9,5 vuotta Suomessa asunut perulainen nainen)

”Joo... tietää, mutta ei kiinnosta. Naisten kerhossa kävin kauan... ja suomenkielen kurssilla vuosi ja kolme kuukautta.” (20 vuotta Suomessa asunut irakilainen nainen)

6.1.3 Harrastukset

Harrastuksista kysyttäessä, moni ilmaisi kiinnostuksensa kerhotoimintaa kohtaan sekä halun osallistua kansalais- tai Oulu-opiston järjestämille kurseille, mutta useat olivat kokeneet, että näistä ei löytynyt helposti tietoa. Internetistä koettiin olevan vaikeaa löytää itse, kun ei osata kunnolla kieltä, eikä edes tiedetä tarkalleen mistä hakea. Venäläisten ja aasialaisten naisten suosiossa olivat liikunnalliset harrastukset ja heille harrastusten löytyminen olikin ollut vaivattomampaa kuin toisille. Yksilöliikuntalajien harrastamiselle nähtiin Oulussa hyviä ja monipuolisia mahdollisuuksia. Viisi haastatelluista naisista oli myös kiinnostunut laulamisesesta, mutta eivät uskoneet heikon kielitaitonsa vuoksi voivan ottaa osaa kuoroihin. Suurin osa kertoi aikaa olevan vähän ylimääräisille harrastuksille. Perheen parissa aikaa kuluu paljon, mutta kotona oli opittu virkkaamaan ja kutomaan. Käsityöt koettiin talven osalta niin sanotusti harrastusten pelastuksena. Ruuanlaitto oli monen lempipuhua ja nimenomaan suomalaisesta ruokakulttuurista haluaisi moni oppia enemmän, ettei tarvitsisi kuumetta aina syödä vain lähtömaan perinteisiä ruokia. Uimakouluista muutama tiedusteli haastattelun aikana ja heitä autettiin sopivan ohjelman tai kurssin löytymisessä.

”Virkkään kotona ja tykkään paljon käsityöstä... Naisten koulu on hyvä, minä olen niin onnekas.” (3 vuotta Suomessa asunut venäläinen nainen)

”Kaverin kans menee harrastus eka kerta. Useimmin kuntosali, mutta ompelu kiinnostaa... Haluais oppia tekemää suomalaista ruokaa, mutta ei ole kuka suomalainen tekee kanssa. Irakilainen kans kokataan yhdessä.” (10 vuotta Suomessa asunut thaimaalainen nainen)

”Suomalaiset harrastaa paljon urheilua, liikuntaa... ja tämä tosi hyvä! Mummot myös käy ulkoilemassa, tosi hyvä. En aina ymmärrä mitä lukee... Voi olla vaikea löytää oikea harrastus. Mutta aina uin, kuntosali, pyöräilyä, hiihto, kävely,...” (7 vuotta Suomessa asunut venäläinen nainen)

6.1.4 Haaveet ja odotukset

Lasten mahdollisuudet koulunkäyntiin ja muutenkin hyvän ja turvallisen tulevaisuuden takaaminen lapsille on jokaisen äidin ensisijainen haave, minkä saimme kuulla myös jokaisen haastattelemamme maahanmuuttajaäidin suusta. Naiset mainitsivat myös haaveistaan päästä itse opiskelemaan unelmiensa ammattia. Tällaisia unelma-ammatteja mainittiin olevan esimerkiksi lastentarhanhoitaja, floristi sekä aineenopettaja. Ensimmäisenä naiset halusivat kuitenkin oppia suomenkielen hyvin, minkä jälkeen osa voisi hakea kansalaisuutta sekä haluamaansa kouluun tai työpaikkaan. Osa ei suomen kansalaisuuden saamista kokenut kuitenkaan tarpeellisena, vaan neljä naisista mainitsi, että on parempi säilyttää oma kansalaisuus. Kaikki kertoivat haluavansa asua Suomessa myös jatkossa, mutta vierailta kotimaassaan niin usein, kuin se olisi mahdollista. Thaimaalainen, irakilainen ja sudanilainen nainen kertoi, että voisi viettää vanhuuden päiviään omassa kotimaassaan, mikäli tilanne kotimaassa sen sallisi. Unelmia ja tulevaisuuden odotuksia oli naisilla paljon, vaikka monikulttuurisuustyöntekijät olivatkin alkuun sitä mieltä, ettei kaikilla naisilla ole tapana miettiä tulevaa. Tulevaisuus ei ollutkaan kenelläkään päällimmäisenä mielessä, mutta haaveita heillä silti oli.

”Ehkä oma kauppa tai yritys... Voisin myös opiskella kosmetologiksi, mutta mulla liikaa finniä naamassa, omassa naamassa. Pojan olis hyvä kasvaa täällä ja opiskella kunnolla Suomessa. Ei kasvais rasistiksi. Olispa mulla enemmän suomalaisia ystäviä...” (7 vuotta Suomessa asunut kiinalainen nainen)

”Omakotitalo ja haluan sisustaa kokonaan itse, se olisi unelma. Haluan myös suomen kansalaisuus, mutta se niin vaikea testi... Kansalaisuus auttais paljon. Ehkä musta tulee kampaaja tai kokki tai vaatesuunnittelija. Haluan, lapset käy koulun ja jatkaa yliopisto. Yksi tulee rakennusmies, toinen lääkäri, kolmas laulaja ja viimeinen ehkä yrittäjä... Minä vain sanon. Mutta olis hyvä. Miehellä ehkä oma ravintola. Niin... Ja sitten jos ehkä vielä sais tytön...” (11 vuotta Suomessa asunut irakilainen nainen)

”Perheen hyvinvointi on tärkein. Haluan lapsille hyvän tulevaisuuden, koulutusta ja terveyttä, Tietenkin rahaa... Ja rakkautta minun ja miehen välille jatkumaan elämän loppuun asti...” (9,5 vuotta Suomessa asunut perulainen nainen)

6.1.5 Oman osaamisen hyödyntäminen suomalaisessa yhteiskunnassa

Viimeinen haastattelun teema oli suurimmalle osalle naisista arvatenkin hankala. Kysymystä muotoiltiin ja tehtiin ymmärrettäväksi, muttei suurin osa naisista osannut siltikään siihen vastata. Kaksi naisista arvaili, josko he voisivat auttaa esimerkiksi tekeillä hoivatyötä vanhusten parissa. Muutama oli selvästi pohtinut kysymystä perusteellisemmin. Ne kommentit, joita aiheesta kerättiin, ovat jälkeinpäin tarkasteltuna olleet ilahduttavaa kuultavaa ja luettavaa.

”...ammatin kautta, olisin hyvä informaattikko tai kirjaston työntekijä. Kulttuurivälittäjän työn kautta toisin eri näkökulmia...” (8kk Suomessa asunut unkarilainen nainen)

"Haluaisin antaa mahdollisuuksia tutustua uusiin ihmisiin. Haluaisin auttaa kulttuurivaihdossa ja integroida ihmisiä puolin ja toisin. Maahanmuuttajia ja suomalaisia, se olis mukavaa." (9,5 vuotta Suomessa asunut perulainen nainen)

"Ystävyystalotoiminta on auttanut minua niin paljon sopeutuun... Nyt on palkallinen työ ja tapaan paljon maahanmuuttajia. Haluan auttaa nyt muita alkuun." (13 vuotta Suomessa asunut intialainen nainen)

"Jos suomalainen menee Kiinaan voisin ja haluaisin opastaa siellä. Kun oon tehnyt tätä safarityötä ennenkin ja oppaana... Osaisin opastaa ja työkäisin. Työn kautta ajattelen olevan hyväksi Suomelle." (7 vuotta Suomessa asunut kiinalainen nainen)

"Mulla on kokemuksia ja taitoja, joita yhteiskunta voisi hyödyntää. Olisin hyvä sellasessa maahanmuuttajalta maahanmuuttajalle periaatteella tukiopeutuksessa. Eli kun ei kaikki suomalaiset välttämättä ymmärrä maahanmuuttajan näkökulmasta, missä niillä vaikeuksia oppia, minä nään paremmin." (17 vuotta Suomessa asunut japanilainen nainen)

"Haluaisin antaa muille opettajille vinkkejä erilaiseen opettamiseen. Ehkä voisin ja haluaisinkin antaa neuvoja nuorten motivoimisessa opiskeluun. Kertoa niistä asioista, miten antaa yksilötason opetusta henkilökohtaisten kykyjen ja kiinnostuksen mukaan." (3 vuotta Suomessa asunut englantilainen nainen)

"Haluan tehdä hyvää suomalaiselle ihmisille. Ei halua tehdä pahaa... Pitää kunnioittaa toisia eikä pidä tehdä huonoja asioita. Koska asuu täällä." (10 vuotta Suomessa asunut thaimaalainen nainen)

"Hoiva-ammattin kautta, haluan kiittää Suomea ja suomalaisia. Kaikki on valmiita auttamaan. Suomessa hyvä olla. Olen iloinen." (8 vuotta Suomessa asunut sudanilainen nainen)

6.2 Pohdinta

Perille päästään nopeimmin ja vaivattomimmin, kun tunnetaan alus, jolla seilataan. Karille ei passaa ajaa, matka loppuu siihen. Perille pääsy riippuu kapteenista eli opinnäytetyön tekijästä. Matkalla pitää olla myös hauskaa ja hyvää matkaseuraa. (Kananen 2008, 9.)

Päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä, koska aihe oli kiinnostanut meitä molempia jo pitempään. Aivan mutkatonta laadullisen tutkimuksen tekeminen parityönä ei ollut, mutta lopulta olemme kuitenkin sitä mieltä, että se oli hyvä toteuttaa yhdessä. Parityöskentelyn todelliseksi haasteeksi muodostui ennen kaikkea aikataulujen yhteensovittaminen, sillä asumme nykyään eri paikkakunnilla ja toinen meistä on työssäkäyvä.

Tutkimusotteen ollessa kvalitatiivinen tapahtuu tutkimusaineiston analysoimista koko tutkimusprosessin ajan ja välillä analysoiminen yhdessä oli haasteellista. Toisaalta eriävistä tulkinnoista saadaan yhteneväisiä ja oikeita varmistamalla niiden paikkansapitävyys yhdessä. Koska olemme kirjoittajina erilaisia, oli helpompi jakaa aihealueita alussa ja muokata tekstiä jälkeinpäin yhdessä.

Haastattelujen suorittaminen yhdessä oli kannattavaa. Haastattelujen aikana huomasimme monia käytännön asioita, jotka helpottivat ja nopeuttivat itse haastattelutilanteissa etenemistä. Haastattelut kulkivat omalla painollaan, jouhevasti, tehdesämme ne yhdessä. Kaverista oli suuresti apua: Toinen kirjasi vastauksia ylös toisen jututtaessa haastateltavaa ja taustalla oleva nauhuri piti osaltaan huolen myöhemmin tapahtuvasta tarkistuskiirroksista. Jos haastattelijan ajatus katkesi kesken haastattelun, kirjurin vuorossa ollut puuttui heti peliin ja pelasti tilanteen. Yhdessäkään haastattelutilanteessa roolit eivät jakautuneet niin, että toinen olisi ainoastaan kirjoittanut ja toinen keskustellut, vaan kumpikin meistä oli vuorotellen haastateltavan kanssa äänessä. Haastateltavatkään eivät tällöin joutuneet kokemaan kiusallisia hiljaisia hetkiä, millä todellakin oli merkitystä rentoutumisen kannalta. Kahdestaan pystyimme tekemään ehkä rehellisempiä arvioita ja tulkintoja haastateltavien puheista ja käyttäytymisestä.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut työlästä ja tutkimuksen eteneminen on ollut toisinaan todella hidasta. Aloitimme opinnäytetyön työstämisen varsinaisesti vasta elokuun alkupuolella, vaikka aihe oli muhinut mielessä useamman kuukauden ajan. Alkuperäisten yhteistyökumppaneiden vetäytyessä syksyn alussa tutkimuksemme tuki-joina kokonaan pois, oli meidän keksittävä uusia yhteyshenkilöitä, joiden löytäminen vaikutti alkuun mahdottomalta. Kun sitten ensimmäinen lupaava kontakti ilmaantui, haastateltavien määrälle ei näyttänyt tulevan loppua. Tiukka aikataulumme tuli kuitenkin vastaan, ja vaikka aihetta olisi voinut edelleen tutkia syvällisemmin ja pidemmälle, olisi tutkimusaineiston analysoiminen käynyt liian työlääksi.

Tutkimuksemme ajankäytön olisimme voineet suunnitella etukäteen paremmin, tällöin olisimme todennäköisesti välttyneet viime hetken kiireeltä. Haastattelut saimme kuin saimmekin ajoissa purkkiin ja sen osalta aikataulu piti lopulta hyvin. Haastattelut suoritettiin syyskuussa ja käytimme niihin yhteensä kolmessa viikossa aikaa noin 25 tuntia. Siitä asti haastatteluilla saamamme tulokset ovat olleet mielessä ja työn alla lähes joka päivä. Vapaapäiviä olisi voinut tutkimuksen teon lopussa olla enemmänkin, mutta voimme vain todeta, että ainakin aikataulujen suunnittelussa ja niissä pysymisessä on aina parantamisen varaa. Jo tutkimusta käynnistäessä pitää suunnitella tarkat aikataulut, joista ei myöhemmin lipsuta.

Kun haastattelujen päätteeksi kysyimme naisten mielipidettä tutkimuksen aiheesta ja sen tarpeellisuudesta, vastaus oli poikkeuksetta myönteinen. Tutkimusta pidettiin hyvänä ja hyödyllisenä sekä haastattelutilannetta pääsääntöisesti miellyttävänä kommentein: ”Hyvä, miksi ei?”. Emme kysymyksen suhteen viisastuneet emmekä olleet vakuuttuneita heidän antamiensa mielipiteiden puolesta, mutta esitimme kysymyksen silti jokaiselle. Eräs intialainen nainen tosin totesi kannustavasti:

”Hyvä aihe, meitä on paljon haastateltu, mutta koskaan ei ole kysytty mieltään tällaista ja tämä on hyvä pointti.”

Osa naisista oli lisäksi yhtä mieltä siitä, että heidän viihtyvyytensä tutkiminen ja ylipäätään siihen puuttuminen oli imartelevaa ja tarpeellistakin. Monet naisista tiedostivat kuuluvansa hyvin näkymättömään ryhmään ja ilahtuivat siitä, että olimme kiinnostuneita kuulemaan heidän mielipiteitään ja kokemuksiaan. Joillekin koko haastatte-

luun osallistuminen tuntui olleen täysin yhdentekevää ja tuolloin mietimme, että ehkä he ajattelivat vain tekevänsä meille palveluksen antaessaan haastattelun.

Pienistä vastoinkäymisistä huolimatta tutkimuksemme aihe on ollut meitä motivoiva ja koko tutkimusprosessi on ollut meille mieluisa kokemus. Saatuja tuloksia emme voineet tietenkään arvailla etukäteen, minkä vuoksi tutkimuksen tekeminen ja haastatteluiden suorittaminen on tuntunut välillä jopa hieman jännittävältä. Oulussa 16.11.2011 järjestettävää Tasa-arvo maahanmuuttajanaisten elämässä -seminaaria ei harmiksemme ehditty järjestää tutkimuksemme teon aikana, mutta oikeastaan onkin mielenkiintoista päästä nyt kuulemaan toisenlaisia tai ehkä samankaltaisia kokemuksia aiheesta oman tutkimuksemme teon jälkeen ja verrata näitä kokemuksia keskenään. Iloksemme aihe on osoittautunut todella ajankohtaiseksi ja muitakin kiinnostavaksi asiaksi. Tutkimusta tehdessä oli erityisen mukavaa huomata, että maahanmuuttajanaisten parissa tehtävä työ on meitä molempia aidosti kiinnostava asia ja tulevaisuudessa toivommekin saavamme mahdollisuuden tehdä työtä heidän parissaan.

6.3 Kehittämissideat

Maahanmuuttajanaisten kokemiin sosiaalisiin ongelmiin tulisi jatkossa puuttua ja löytää keinoja, joilla voidaan vaikuttaa tuntuvasti heidän viihtyvyyteensä. Jotta myös maahanmuuttajanaiset hyötyisivät tutkimuksestamme, tulisi saatuja tuloksia hyödyntää konkreettisesti. Näiden naisten tasavertaista yhteiskunnallista asemaa tulisi tukea järjestämällä heille erilaisia palveluita, joilla he pystyvät laajentamaan muun muassa sosiaalista verkostoaan. Erityisesti esille nousseet puutteet Oulun kaupungin tarjoamien palveluiden tiedottamisessa maahanmuuttajanaيسille, tulisi ottaa huomioon jatkotutkimuksia tehdessä. Vaikka tutkimuksemme käsittelee ainoastaan Oulun seutua, ongelmat ilmenevät todennäköisesti valtakunnallisesti. Helppokäyttöinen maahanmuuttajanaيسille suunnattu opas liikuntaseurojen ja eri järjestöjen tarjoamasta harrastustoiminnasta tulisi esimerkiksi varmasti tarpeeseen.

Erilaista kerhotoimintaa muun muassa käsitöiden tai ruoanlaiton merkeissä voisi jatkossa kehittää entisestään. Markkinointia on tehostettava ja naisia on kaikin tavoin

pyrittävä innostamaan aktiivisuuteen ja oma-aloitteisuuteen. Haastattelimme kotiäitejä, jotka ovat nyt viimein jollain tapaa mukana eri järjestöjen tarjoamilla kursseilla, mutta niitä naisia, jotka ovat edelleen kotona tiedotuksen tavoittamattomissa, emme löytäneet. Olisi tärkeää keksiä vielä keinoja näiden hellan ääressä häääävien naisten löytämiseksi. Tutkimuksemme tulokset ja haastattelut osoittavat, että työllistymisellä on valtaisa merkitys viihtymiseen. Tutkimusta voisikin jatkaa tästä eteenpäin perehtymällä syvemmin esimerkiksi siihen, mitä kautta ja millaisiin työtehtäviin maahanmuuttajanaiset yleensä asettuvat. Kaikilla haastattelemillamme naisilla oli omat haaveensa työelämään sijoittumisesta, mutta mahdollisuudet ovat kuitenkin valitettavan rajalliset. Olisi mielenkiintoista lukea vakituudessa työsuhhteessa elävien maahanmuuttajanaisten sopeutumisen kokemuksista ja sen myötä mahdollisesti heidän muuttuneesta asemastaan yhteiskunnassamme.

LÄHTEET

Herrlin, Monica 1998. Naisten ihmisoikeuksien käsikirja. Helsinki: Multiprint

Kananen, Jorma 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino

Lepola, Outi 2000. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Helsinki: Hakapaino Oy

Lumio, Milla 2011. Hymyn takana – Thaimaalaiset maahanmuuttajat, viranomaiset ja kotoutuminen. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy

Martikainen, Tuomas 2011. Suomi Remix. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Pehkonen, Aini 2006. Maahanmuuttajan kotikunta. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy

Perhoniemi, Riku 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin hankintakeskus

Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) 2011. Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint

Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer- Paino Oy

Saadawi, Nawal 2002. Eevan kätketyt kasvot. Nainen arabimaailmassa. Suomentanut Anniina Palomurto. Kolmas, korjattu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Säävälä, Minna 2007. Uussuomalainen nainen etsii paikkaansa. Venäläisten ja kosovonalbaanien elämänpolut työssä ja kotona. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos

Säävälä, Minna 2009. Naisia kotoutumassa Eurooppaan. Helsinki: Väestöliiton Väestötutkimuslaitos

Tanner, Arno 2008. Poliisi ja maahanmuuttajat. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. (lainattu Hadley, Laakkonen, Nieminen) Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy

Tarkki, Jarmo & Petäjäniemi, Tuulikki 1998. Tasa-arvo. Saavutuksia ja haasteita. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy

Viitattu 21.8.2011 <http://www.unwomen.fi/mita-un-women-tekee>

Viitattu 25.8.2011 http://www.vihreatehdokkaat.fi/saeed.warsame/?page_id=9

Viitattu 25.9.2011 <http://www.setlementti.fi/>

Viitattu 25.9.2011 <http://www.oulunsetlementti.fi/ystavyystalo/fi/index.html>

Viitattu 29.9.2011. <http://suomisanakirja.fi/integraatio>

Viitattu 29.9.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>

Viitattu 29.9.2011. <http://www.lyseo.edu.ouka.fi/suvaitsevaisuus/suvaitse/integra.html>

Viitattu 29.9.2011. <http://www.lyseo.edu.ouka.fi/suvaitsevaisuus/suvaitse/assimil.html>

Viitattu 6.10.2011 <http://www.sosiaaliportti.fi> <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/ajankohtaista/lajankohtaista/lakiuudistuksista/lakiuudistus/?groupId=c1357024-1f71-4968-9935-5ad9b77140c9&announcementId=d8d4f1b1-83df-40a3-ace9-878726322e0b>

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011. Opinnäytetyöopas. Viitattu 15.10.2011. https://pro.humak.fi/document/humak/15626/humakin_keskeiset_asiakirjat/kasikirjat_oppaat_ja_ohjeet/opetus/opinnaytetyoapas/OPINNAYTETYOOPAS.pdf

A-studio. Unohtuuko naisten ja miesten välinen tasa-arvo palkkaneuvotteluissa?

Viitattu 26.10.2011 <http://areena.yle.fi/video/1319655958382>

Taustapeili. Ralf Sund: Tasa-arvo ei ole hyvä bisnes.

Viitattu 28.10.2011 <http://areena.yle.fi/audio/1320767358325>

LIITTEET

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELU

Maahanmuuttajanaisten viihtymisestä Suomessa

Saammeko nauhoittaa haastattelun?

Saammeko ottaa valokuvia sinusta?

Taustatiedot

Ikäsi:

Kotimaasi/ kansalaisuutesi:

Kuinka kauan olet asunut Suomessa?

Suomeen tulosi peruste/ syy:

Ammattisi (entinen, nykyinen):

Siviilisääty:

1. Viihtyvyyys

- Oletko viihtynyt Suomessa?
- Miksi?
- Miksi et ole?
- Millaiset asiat vaikuttavat viihtyvyyteesi?
- Mitkä asiat tekevät sinut tyytyväiseksi elämääsi Suomessa?
- Onko sinulla suomalaisia tuttuja/ ystäviä?
- Miten olet tutustunut heihin?

2. Tasa-arvo

- Koetko olevasi tasa-arvoisessa asemassa suomalaisten naisten kanssa?
- Millaisten asioiden/ tilanteiden myötä tasa-arvo on käynyt ilmi?
- Pystytkö mainitsemaan esimerkkejä tilanteista, jolloin tasa-arvo ei ole mielestäsi toteutunut?
- Entä tasa-arvon toteutuminen muuten?
- Miten tasa-arvo toteutuu perheenne sisällä?
- Oletko Suomeen tulon myötä kokenut tasa-arvon muuttuneen esim. parisuhteessasi?
- Jos muuttunut, niin millaisia muutoksia?
- Miten olet sopeutunut tasa-arvoa korostavaan suomalaiseen yhteiskuntaan?

3. Osallisuus

- Tiedätkö, mitä on kansalaistoiminta tai järjestötoiminta?
- Oletko mukana toiminnassa?
- Millä tavoin toimintaan osallistuminen voisi auttaa viihtymiseesi?

4. Harrastukset

- Onko sinulla millaisia harrastuksia?
- Miten olet löytänyt itsellesi harrastuksen?
- Mitä haluaisit harrastaa?

5. Haaveet ja odotukset?

- Ammatti?
- Koulutus?
- Kotiinpaluu?
- Kansalaisuus?
- Perheeseen liittyvät haaveet?

6. Miten voisit hyödyntää omaa osaamistasi suomalaisessa yhteiskunnassa?

LIITE 2

HAASTATELTAVAT

Maahanmuuttajanaisten taustatiedot

50-vuotias englantilainen nainen

Asunut Oulussa, Haukiputaalla n. 3 vuotta. Tuli Suomeen miehensä työn perässä perheineen. Kaksi lasta, 7v. ja 9v. Toimi Englannissa opettajana ongelmanuorten parissa ja Suomessa opettanut satunnaisesti mm. englanninkieltä eri kerhoissa. Harrastaa käsitöitä ja myy niitä pienessä putiikissa Oulun keskustassa.

49-vuotias intialainen nainen

Asunut Suomessa n. 13 vuotta. Tuli Ouluun miehensä työn perässä. Kielten maisteri Intiassa, Suomessa ollut 5 vuotta töissä järjestössä yhteisötyöntekijänä. Pariskunnalla on aikuinen tytär.

30-vuotias intialainen nainen

Asunut Suomessa 2,5 vuotta, josta ensimmäiset 2 kuukautta asui Siikajoella. Muutti Suomeen ja Ouluun suomalaisen miehensä perässä. Pariskunnalla on yksi tytär, jonka nainen halusi synnyttää ja kasvattaa Suomessa. Toimi Intiassa sosiaalityöntekijänä ja tutkijana, on nyt järjestössä työharjoittelussa.

55-vuotias irakilainen nainen

Asunut Oulussa 20 vuotta. Muutti Suomeen pakolaisena miehensä kanssa, vietti ensin 10 kuukautta pakolaisleirissä Turkissa. Kävi Irakissa koulua 3.luokalle asti, muutti 14-vuotiaana Bagdadiin ja teki siellä töitä lastenhoitajana irakilaisessa perheessä. Suomessa ollut työharjoittelussa koulun keittiössä ja päiväkohteissa. Miehensä kanssa 4 lasta, 19 v., 16 v. ja 12 v. pojat sekä tytär 18v. Opiskelee Naisten koulu –hankkeessa.

36-vuotias irakilainen nainen

Asunut Oulussa 11 vuotta. Muutti Suomeen pakolaisena perheensä kanssa. Olivat ensin Turkissa pakolaisleirillä n. 1,5 vuotta. Pariskunnalla on 3 poikaa, jotka ovat 13 v., 9 v. sekä 3 v. Kävi Irakissa lukion, minkä jälkeen meni naimisiin. Suorittanut päiväkodeissa työharjoitteluita ja opiskelee Naisten koulu – hankkeessa.

46-vuotias japanilainen nainen

Asunut Suomessa yhteensä 17 vuotta, joista ensin Vaasassa 13 vuotta ja Oulussa nyt 4 vuotta. Tuli Suomeen opiskelemaan suomenkieltä, englantia ja kasvatustieteitä, suorittanut maisterin tutkinnon. Naimisissa suomalaisen miehen kanssa, ei lapsia. Teki 7 vuotta sihteerin töitä isoissa yrityksissä Japanissa ja Suomeen muutettuaan opiskellut. Tällä hetkellä opiskelee kulttuurivälittäjäksi.

32-vuotias kiinalainen nainen

Asunut Suomessa yhteensä 7 vuotta, ensimmäiset 4 vuotta Rovaniemellä ja nyt Oulussa. Muutti Suomeen miehensä työn perässä. Pariskunnalla on yksi poika. Teki ensin 5 vuotta töitä matkailuoppaana ja muutettuaan Ouluun alkoi kiinalaisen ravintolan yrittäjäksi miehensä kanssa.

45-vuotias kiinalainen nainen

Asunut Oulussa 4 vuotta. Muutti Suomeen Kiinassa tapaamansa suomalaisen miehen perässä. Teki Kiinassa töitä hitsaajana ja opiskelee nyt suomenkieltä Pohjois-Suomen koulutuskeskuksessa. Yksi aikuinen tytär aiemmasta liitosta, asuu myös Oulussa.

44-vuotias perulainen nainen

Asunut Suomessa 9,5 vuotta. Tapasi suomalaisen miehensä kotimaassaan ja muutti tämän työn perässä myöhemmin Ouluun. Toimi Perussa asianajajana n.9 vuotta ja Oulussa ollut n. 5 vuotta töissä ohjaajana maahanmuuttajien palveluissa. Pariskunnalla on tytär 7v. ja poika 9v.

47-vuotias sudanilainen nainen

Asunut 8 vuotta Oulussa. Muutti Suomeen pakolaisena perheensä kanssa. Ammatiltaan hammashoitaja, Suomessa ollut koti-äitinä neljälle lapselleen, jotka ovat nyt 21v., 16v., 14v. ja 12 v. Yksi aikuinen poika asuu Sudanissa kahden lapsensa kanssa. Opiskelee Naisten koulu –hankkeessa.

38-vuotias thaimaalainen nainen

Asunut Suomessa 10 vuotta. Muutti alkuun Rovaniemelle suomalaisen miehen kanssa perässä ja asui siellä 3 kuukautta. Pariskunta erosi kaksi vuotta sitten, heillä on 6-vuotias poika, kaikki asuvat Oulussa. Kokeili kotimaassaan monenlaisia töitä, koska ei ole opiskellut varsinaista ammattia. Opiskelee tällä hetkellä Naisten koulussa.

38-vuotias thaimaalainen nainen

Asunut Suomessa 2,5 vuotta. Sisko asunut Suomessa 8 vuotta, tuli lomalle tämän luokse, ja poimimaan marjoja. Tapasi suomalaisen miehen työnsä merkeissä. Meni naimisiin suomalaisen miehen kanssa ja jäi pysyvästi Suomeen. Aikuinen poika aiemmasta liitosta.

23-vuotias unkarilainen nainen

Asunut Oulussa 8 kuukautta, muutti Suomeen suomalaisen poikaystävänsä perässä. Opiskeli Unkarissa suomen- ja englanninkieltä ja suoritti maisterin tutkinnon. Teki aiemmin informaation töitä, mutta ei ole saanut töitä Oulusta. Siksi opiskelee tällä hetkellä kulttuurivälittäjäksi.

55-vuotias venäläinen nainen

Asunut Suomessa 3 vuotta. Muutti Ouluun, koska halusi olla lähempänä Suomessa syntyneitä sukulaisiaan. Kirjanpitäjä ammatiltaan, on tehnyt Oulussa töitä mm. Tietomaassa. Mieheensä kanssa opiskelevat tällä hetkellä suomenkieltä, Settlementin järjestämällä kursseilla. Pariskunnalla on tytär ja poika, molemmat aikuisia ja asuvat muualla.

51-vuotias venäläinen nainen

Asunut Suomessa n. 7 vuotta, Limingassa ja Oulussa. Muutti Suomeen suomalaisen miehensä perässä, jonka tapasi Venäjällä työnsä kautta. Teki töitä 11 vuotta vesilaitoksessa Venäjällä, Suomessa ollut työharjoitteluissa mm. puutarhoilla. Eronnut miehestään ja asuu nyt 18-vuotiaan poikansa kanssa kahdestaan. Aikuinen tytär asuu ja opiskelee Pietarissa, tapaavat melko usein Helsingissä. Opiskelee tällä hetkellä Naisten koulussa.

33-vuotias vietnamilainen nainen

Asunut Suomessa yhteensä 13 vuotta, joista ensimmäiset 6 vuotta asui Rovaniemellä. Tuli Suomeen miehensä perässä, joka oli täällä ensin pakolaisena. Oli kotimaassaan perheyrytyksessä kaupan myyjänä. Asuu nyt lastensa, 9 v. ja 6 v. kanssa Oulussa erottuaan vietnamilaisesta miehestään. Opiskelee Naisten koulussa ja suorittanut useita työharjoitteluita.